BIBLIJSKI NIZ

3

Maertens-Frisque

NEDJELJNA EVANĐELJA

Zagreb 1967

27785

Biblijski niz
3

Thierry Maertens - Jean Frisque

N E D J E L J N A E V A N Đ E L J A
Egzegetske bilješke

Prijevod priredio:
~~Dr Bonaventura Duda~~ OFM
MODERNIST

Z a g r e b 1 9 6 7

B i b l i j s k i n i z

Br. 1: B.DUDA, Iz Apokalipse, Zagreb 1966
Br. 2: B.DUDA, Riječ tijelom postala, Zagreb 1966
Br. 3: MAERTENS - FRISQUE, Nedjeljnja evanđelja, Zagreb 1967
Br. 4: B.DUDA, Poruka Isusovih parabola (u pripravi).

P r e v o d i o c i:
OD ADVENTA DO SEDAMDESETNICE: Petar Čalić
OD SEDAMDESETNICE DO SV.ČETVRTKA: Jure Krišto OP i Stipe Bagarić OP
OD SV.ČETVRTKA DO DUHOVA: Dr Bonaventura Duda OFM
OD DUHOVA DO ADVENTA I BLAGDANE: Zvjezdan Linić OFM

.....

Dozvolom crkvenih i redovničkih poglavara.

.....

Izdaje: Nadbiskupsko bogoslovsko sjemenište - Zagreb, Kaptol 29.
Umnoženo vlastitim ciklostilom.
Odgovara: Dr Bonaventura Duda OFM - Zagreb, Kaptol 9.

P r e d g o v o r

Davno se već osjeća potreba za ma i najkraćim komentarom nedjeljnih evanđelja. Toj potrebi bi se htjelo, bar početno, zadovoljiti ovim 3. sveščićem našeg Biblijskog niza. Rad doduše nije izvoran, ali - dobrotom auktora - pružamo našem čitatelju nešto što se ovaj čas smatra najboljim. Najboljim, mislim, ako se odvagnu okolnosti. Postoje naime veliki komentari nedjeljnih evanđelja. Što ovdje donosimo, odlikuje se u isto vrijeme kratkoćom, preglednošću, zbijenošću: moguće je izdati u jednom svesku.

Opatija sv.Andrije u Brugges-u u Belgiji postala je rasadište biblijsko-liturgijskog pastorala. Među najrazličitijim njezinim izdanjima ističe se MISSEL DE L'ASSEMBLEE CHRETIENNE. Već u tom misalu postoje odlični, vrlo zbijeni, uvodnici u svaku nedjelju koji su kod nas počeli izlaziti u svescima KRŠĆANSKE SADAŠNJOSTI. Priređivači misala, Thierry Maertens i Jean Frisque, ostvarili su i opširniji priručnik za razumijevanje misnih tekstova: priredili su djelo u 5 svezaka GUIDE DE L'ASSEMBLEE CHRETIENNE koje je prevedeno na više jezika. Na to je djelo upozorio u SLUŽBI BOŽJOJ 6 (1966) 296-305 župnik iz Raba Dr P. Badurina. Kad cijelo bude prevedeno na hrvatski, poslužit će kao osnovično djelo za dublje poniranje u poruku svake pojedine nedjelje.

Mi ovdje odanle izdajemo samo kratke egzegetske bilješke uz nedjeljna evanđelja. Možda će naš čitatelj biti malo zbunjen:neće od prve naći "misli", pogotovo ne za propovijed. Treba zato upozoriti na dvoje. Prvo,nakana je pisaca bila da što kraće donesu najvažnije egzegetske primjedbe uz evanđelje svake nedjelje kako bi propovjednik, ili vjernik koji teži k produbljivanju svetopisamskog teksta, našao barem minimum podataka koji će mu omogućiti da uhvati značenje evanđelja. Drugo, nedjeljno je evanđelje samo dio poruke cijelog nedjeljnoga bogoslužja. U velikom priručniku GUIDE DE L'ASSEMBLEE CHRETIENNE egzegetske primjedbe uz evanđelja uklopljene su u širi misaoni sklop: 1)egzegeza poslanice i evanđelja - 2)liturgijska analiza cijele nedjeljne poruke koja osvjetljuje i to pod kojim su vidom pojedini odlomci poslanica i evanđelja ušli u tkivo pojedine nedjelje - 3)razrađena biblijska tema koja je, izgleda, u srcu cijelog nedjeljnog bogoslužja - 4)konačno, nauk koji izlazi iz cjelokupne nedjeljne poruke. Tako npr. kad čitatelj posegne za egzegetskim bilješkama uz evanđelja Uskrsa, neka ga ne začudi nedorečenost: u izvorniku je to samo dio obradbe cijele poruke Usrksa: 1)Egzegeza poslanice i evanđelja; 2) Liturgijska analiza svih ostalih svetopisamskih dijelova uskrsne ili misne liturgije, s povijesnim osvrtom kada je koji dio ušao u liturgiju; 3)Biblijska

tema: novost - duhovni i tjelesni čovjek - novo srce; 4)Nauk: očekivanje novih vremena kod Židova - Isus Krist kao "novi čovjek" - Crkva kao novi Jeruzalem - Svijetu se navije šta vesela "novost" - Euharistija kao inicijacija i progresivna inicijacija u nove stvarnosti.

Nakon tih upozorenja, znajući djelomičnost našega izdanja, čitatelj će se ipak,nadamo se, moći okoristiti i ovim bilješkama da uznapreduje u spoznavanju riječi Božje na kojoj treba da se temelji naša propovijed,kateheza, osobni vjerski život i pojedinaca i cijele zajednice: župske, samostanske,biskupijske - Crkvene.

Koristim priliku da zahvalim svima:svojoj redovničkoj subraći, braći svećenicima, bogoslovima, časnim sestrama i katoličkim laicima koji su s velikom ljubavlju i simpatijom primili prva dva sveska Biblijskoga niza. To me obvezuje da ga nastavim i da što prije pronađem mogućnosti da budući svesci izađu tiskom.

Mnogo dugujem svojim ovogodišnjim slušačima koji su mi pružili neočekivanu suradnju: sami su ostvarili, u mom biblijskom seminaru, mali ali vrlo bogat bilten UPOZNAJMO BIBLIJU, a organizirali su i ekipno prevođenje ovih stranica.

Posebno zahvaljujem g. Kardinalu Dru F. Šeperu koji me svojim pismom osokolio:

"... Sviđa mi se solidna biblijsko-teološka obradba. Uvjeren sam da će dobro doći svećenicima i bogoslovima i da će im pomoći da zađu u dubinu i ljepotu Pisma. A oplodit će i njihov pastoralni rad. Uza svu stručnost, ovi se tekstovi čitaju lako i s najvećin interesom."

Zagreb, Svijećnica 1967.

Bonaventura Duda OFM

I NEDJELJA DOŠAŠĆA
Lk 21,25-36

Današnje evanđeosko štivo spada u teški kontekst proroštva o razorenju Jeruzalema(Vidi i 24.nedj.po Duh.). Međutim, dok se Gospodin, da opiše razorenje Jeruzalema, služi uobičajenim izrazima židovske apokalipse i eshatologije, on i sam taj događaj najavljuje u perspektivi, kao početak ispunjenja posljednjih vremena. Time on otkriva perspektive razorenja Jeruzalema koje nadilaze jednostavnu povijesnu činjenicu da time označi advenat Crkve i početak Kraljevstva.

a) Razorenje Jeruzalema pruža zgodnu priliku za govor o tom kako "neće ostati kamen na kamenu" (r.6)

b) Razorenje će grada naviještati:
- Lažni mesijanizmi (r.8);
- kataklizmi svake vrste (r.9-1o);
- progonstvo (r.12-19) = bez sumnje radi se o onom progonstvu o kojem izvješćuju Dj 4,1-21 + 5.17-41 + 6-7 + 12

c) Opis opsade Jeruzalema (r.2o-24).

Današnji se odlomak nadovezuje neposredno na taj opis (r.25-33). U njemu se opisuju kozmičke katastrofe (r.25-26) koje će pokrenuti zviježđa a ljude će ispuniti najvećom smetenošću. To je klasični način opisivanja u židovskim apokalipsama: pod vidom kozmič-

lih kataklizama opisuje se sad razorenje nezog grada, sada "Dan Jahvin" (usp. Iz 24,1o-23 + 13,6-1o; Jer 4,23-26). Nakon Babilona, Samarije, Gomore i mnogih drugih "gradova zla" i nevjernosti, sada će se na Jeruzalem srušiti kazna "Dana Jahvina". Luka ilustrira (ali diskretnije od Mateja) nekim slikama kozmičkog reda opis razorenja Siona; tim još ne opisuje svršetak svijeta; razorenje grada Luka predstavlja samo kao odlučnu etapu u izgradnji kraljevstva Jahvina na svijetu.

U času razaranja grada intervenira sve stvorenje. Tim se, u svijetu jedne druge ideje Starog Zavjeta, nastup Kraljevstva koje dolazi prezentira kao "novo stvaranje"koje remeti temelje starog: Iz 65,17; Joel 3, 1-5; Ag 2,6. Razorenje Jeruzalema Luka pripovijeda kao svršetak jednog novog tipa stvorenja i kao zoru. Staro u ruševinama nestaje, novo nastaje.

Nakon te aluzije s kozmičkim odjecima, evanđelje naviješta "dolazak Sina Čovječjeg na oblaku" (r. 27). Očito se radi o misterioznoj osobi koju je navijestio Danijel (Dan 7,13 sl) a koja će biti Sudac posljednjih vremena i koja će rasprostrijeti svoje kraljevstvo nad svim narodima. Iz Luke slijedi da taj dolazak Sina Čovječjeg zapravo počinje u času razorenja jeruzalemskog hrama.

Lukino 21. poglavlje baš i počinje aluzijom na hram od kamena (r.5) čime, nasuprot ostalој dvojici sinoptika, naglašava mjesto

gdje se odvio Kristov govor: bilo je to baš u unutrašnjosti hrama. S druge strane Matej (21,12-14 i 23,37-39) Izraelskom hramu suprotstavlja hram "onoga koji dolazi". To se suprotstavljanje u stvari može shvatiti u kontekstu "skupljanje naroda" ostvariti u njihovu hramu (Iz 6o). Međutim, ono će se odsada zbivati oko osobe proslavljenog Gospodina, što želi označiti izraz o "dojasku na oblacima".

U tom smislu, nakon razorenja Siona i rođenja Crkve, novog eshatološkog naroda,Sin Čovječji neće prestati dolaziti posredstvom svojih kraljevskih ovlasti (Otkr 1,7: "evo gdje dolazi"), sve do vremena svog definitivnog dolaska koji će u potpunosti i konačno realizirati i sud i kraljevstvo (Otkr 14,14). Može se zapravo kazati da cijelo vrijeme Crkve, otpočeto razorenjem hrama, sačinjava "dolazak Sina Čovječjega".

Završivši taj opis, evanđelje prelazi na moralne primjene. Upućene su "generaciji" njegovih suvremenika (r.31-32) da shvate i vide u razorenju Siona "znak" blizine Kraljevstva. Već su proroci tako postupali kad su poticali narod da u događajima svog života gledaju "znak" suda Božjega. Svaki je dakle kršćanin pozvan da u svom svagdanjem životu gleda znak dolaska svog Gospodina, osvjedočen da će se to "uskoro" zbiti (r.27-31), makar mu datum svršetka svijeta ostao nepoznat (Mt 24,42-44). Kršćansko "bdijenje -

budnost" pruža mogućnost da se u svako vrijeme otkrije "bliskost" njegova Gospodina.

Možemo dakle kazati da je današnje evanđelje, onako kako je izišlo ispod pera sv. Luke, u posebnom smislu meditacija o važnosti događaja "vremena" kao znakova da je Gospodin "blizu". Tu je pouku Krist dao u vezi s razorenjem Jeruzalema, ali "svako vrijeme" nam može dati istu lekciju.

II NEDJELJA DOŠAŠĆA
Mt 11,2-lo

Evanđelje obuhvata dva dijela: a) poslanstvo učenika Ivana Krstitelja = Mt 11,2-6; b) Kristova pohvala Ivanu = Mt 11,7-lo.

a) Poslanstvo učenika Ivana Krstitelja

Izraz "onaj koji ima doći" treba uzeti u onom smislu koje mu pridaje Ivan Krstitelj. Uzet je iz Iz 4o,lo. U tom poglavlju - koje i drugdje Ivan navodi: Mt 3,3 - dolazak se Gospodinov predstavlja kao očitovanje snage i moći. S druge strane, u jednom govoru Ivanovu nalazimo združene ove dvije ideje: "onaj koji ima doći" i nastup u snazi: Mt 3,11. Prema tome, Krstitelj očitovanje "onoga koji ima doći stavlja u okvir nekog strašnog "dana Jahvina". Tu se također susrećemo s hebrejskim poimanjem: sud Božji se shvaća kao dan sile i katastrofe.

Za takva iščekivanja Krist je pravo razočaranje. On objavljuje kakva su njegova mesijanska djela: ona ne znače ispunjenje proroštva o silnom i osvetnom sudu; ona ispunjaju proroštva o spasiteljskom djelovanju koje ozdravlja i donosi sreću siromasima: Iz 61,1 + 35,5-8 + 26,19. Iz tih je navoda satkan Isusov odgovor poslanstvu Ivanovu. Jasno, takav pogled na ozdravljenja nesretnika mogao je razočarati - "skandalizirati" - one koji su s Ivanom očekivali očitovanje u sili. To

je smisao r.6: usp. Mt 13,54-57 + 16,2o-23 + 25,31-33 + 1 Kor 1,17 + 2,5. To podsjeća na iskustvo proroka Ilije koji je očekivao vihor, a Bog mu se objavio u laku lahoru: 1 Kor 19, 1o-13. Kako je to moguće da bi se netko mogao "skandalizirati" u Kristu, pogotovu ako njegovo djelovanje ispunja proročanstva? On premašuje proročanstva!

b) Kristova pohvala Ivanu

Evanđelje od Isusova poslanja prelazi na poslanje Ivanovo. Slike koje Isus upotrebljava hoće omogućiti da slušateljstvo dobije pravu ideju tko je Ivan: kontrast između "čovjeka obučena u mekane haljine" i proroka koji se oblači u odjeću iz devine kože (Mt 3,4 = 2 Kr 1,8); između neustrašiva proroka i "trstike koju ljulja vjetar" (usp. Jer 1,17-19). No, Ivan je "više nego prorok": Isus ocrtava poslanje Ivanovo u slici preteče koji uvodi Narod u Obećanu zemlju, navodeći Mal 3, 1 + Izl 23,2o.

Ova dva odlomka - o poslanju Isusovu i Ivanovu - se uzajamno osvjetljuju i popunjuju i obadva daju odgovor na temeljno pitanje: "da li si ti onaj koji ima doći".

Da! Odgovara Krist. Uistinu, ja ispunjam proročanstva spasenja; preda mnom ide preteča! Obadva odlomka razvijaju isti pojam spasenja: Mesija djeluje "blago", siromašno - ne u sili. I Ivan izvršava poslanje u siromaštvu.

III NEDJELJA DOŠAŠĆA
Iv 1,19-28

Evanđelje donosi događaje iz prvog dana Kristova javnog djelovanja. "Židovi" - u ovom tekstu se pod tim misli na narodne glavare - šalju k Ivanu službeno poslanstvo od svećenika i levita, stručnjaka za kultualnu čistoću, jer Ivan - izgleda - svojim krštenjem pretendira zasnovati neki novi obred čišćenja. Evanđelista sa slašću naglašava Ivanov odgovor: "Ja nisam Krist". Tu se krije u pozadini polemika između kršćana prvog stoljeća i Krstiteljevih učenika: usp. Dj 12,25 + 19,1-7 + Iv 1,7-8 + 3,3o. Poslanstvo nastavlja ispitivanje pitajući Krstitelja nije li možda jedan od onih koji imaju navijestiti Mesiju: Ilija, za kog se držalo, da će opet doći Mal 3,23-24 + Sir 48,1o-11; ili "Prorok" čiji dolazak je morao učiniti kraj dugoj Božjoj šutnji poslije mnogih vjekova bez proroštva (Ez 7,26 + Iz 2,1-3 + Lam 2,9 + Ps 73/74,9 + 1 Mak 9,27 + Dt 18,18). I opet slijedi negativan odgovor. U stvari, Ivanova misija ne odgovara ni jednom obilježju, ni jednoj osobi stare ekonomije, starog poretka spasenja. Ivan ne ulazi u ni jedan postojeći plan. Ali ovaj puta se Ivan ne zadovoljava negativnim odgovorom; iznosi napokon pozitivnu sliku: On je glas onoga koji navješćuje, koji poziva da se pripravi "put" kroz pustinju = Iz 4o,3. Dakle, od svih obi-

lježja Starog Zavjeta Ivan uzima jedino sliku o "glasu onoga koji navješćuje". Tim Ivan hoće istaći da on ima ulogu koja se upire na auktoritet Sv.Pisma, a da je i njegova poruka utemeljena na tom auktoritetu.

Stara tema o "putu" Gospodnjem u Izaiji već poprima čisto pokornički smisao: Iz 43, 16-20 + 42,16 + 49,9-11 = put Gospodnji je postao put obraćenja. Tako Krstitelj daje razumjeti da se u pripravi na doček Mesije ne polaže ništa na vanjski sjaj pojavljivanja Mesije i njegovih preteča: potreban je novi način obraćenja i pokore. Kao znak takvog obraćenja Ivan uspostavlja obred krštenja vodom. I tako odgovara svećeničkoj ispitnoj komisiji: njegov obred čišćenja ne slaže se s tradicionalnim bogoštovnim shvaćanjima već označuje pokoru koja omogućava pristup u Kraljevstvo.

Mjesto, gdje je Ivan krstio, zvalo se "Betanija" ili bolje, čini se, Betabara, što bi značilo "mjesto prijelaza" i moglo bi potsjećati na prijelaz Hebreja preko Jordana prije njihova ulaska u Obećanu Zemlju: Joz 3 -4. Ako bi se ta etimologija pokazala točnom, bila bi obogaćena tipologija Ivanova krštenja.

Evo zaključka! Ivan pripravlja ljude na jedan novo shvaćen mesijanizam koji ne pozna je manifestacije bučne sile kakve su tada očekivali, već mesijanizam koji postizava svoje učinke obraćenjem srca i pokorom.

IV NEDJELJA DOŠAŠĆA
Lk 3,1-6

Evanđelje se sastoji od dva dijela. Prvi dio (r.1-2) djeluje kao svečani proslov u izvještaj o Gospodinovu javnom životu. Luka precizno označuje povijesne okvire nastupa Ivana Krstitelja upućujući tako u povijesno značenje samoga dolaska Gospodinova.

Drugi dio (r.3-6) kao da na prvi mah ništa novog ne dodaje povijesti sv. Ivana kako je opisan u III nedjelji Došašća. Naime, oba dva odlomka izvješćuju da Ivan krsti na Jordanu na što se nadovezuje Iz 40 u smislu obraćenja i oproštenja grijeha, osobito u vezi s Iz 40,3. Ali sv. Luka pokazuje ovdje izvjesnu originalnost u odnosu na druge evanđeliste jer nastavlja ovaj citat sve do r.5: "I svatko će vidjeti spasenje Božje". Ovdje Evanđelista tim izražava dvije dragocjene ideje: osobito ideja o putu "ugodnom" Bogu (grčki i latinski prijevodi pridaju mu previše juridičko ili fizičko značenje riječju "prav - ravan").

U stvari radi se o kvaliteti prijatnosti i dobrote, koja će i Boga učiniti blagonaklonim Dt 6,18. Odgovarajući toj "dobrosti vosti" ljudskoga puta Bog će objaviti svoju slavu i nijedan dio čovječanstva neće mu izmaknuti.

Ova posljednja (druga) ideja je osobito važna. Luka je univerzalista; on piše "evan-

ђеље спасења намијењено цијелом човјечанству. Спаситељ,чији живот он описује,дошао је за све социјалне и вјерске класе:за праведнике и за грешнике, сиромашне и богате, за мушкарце и жене. Једнако дошао је за све народе: Јерихон ће бити спашен као и Јерузалем; добри Самаританац претеći .жидовске свећенике и левите. Треба уочити универзалистичко озрачје 3.евангелија, да се може осјетити тон данашњега евангелја: било у уводу, у којем се Кристов наступ у свијет презентира као догађај од општег значења; било у цитирању Изаијиног пророштва које овдје завршава у навјештају спасења свакоме створу,свим људима.

Али св.Лука је такођер евангелиста Божјег "милосрђа" и људске "благости" (хебрејски: hesed). Стога је умјесно запитати се,ни је ли овај дуги цитат, којега он наводи овдје из Изаије 40, па и у грчком пријеводу, значајан за менталитет Лукин?

Ако треба из ове перикопе извући неки закључак, који не би понавио оно што је било речено у вези са паралелном перикопом код Ивана у 3.недјељи, онда ово евангелје истиче универзални домашај милосрђа Господинова. "Доброти" наших путева одговара "доброта" Божја - доброта која ће дирнути у срце све што постоји у човјечанству.

БАДЊИ ДАН
Мт 1,18-21

Овај текст се често криво тумачи на штету религиозне личности св.Јосипа. Стога је важно добро познавати Матејеву мисао и нијансе које томе придодаје паралелни текст код Луке. За вријеме навјештења анђео је поучио Марију да ће њезин син бити син дјевице(almah) према Из 9,5-6 + 7,14. Марија је тада упитала: "Како ће то бити јер ја која сам заручена, нећу према томе упознати мужа?"Дакле Марија је одмах схватила да се ради о дјевичанском зачећу; она је једино узнемирена због посљедица које ће од тога настати за будућност њезиних зарука. Ништа се не каже да је Марија открила Јосипу своје дјевичанско зачеће; а ни Луку ни Матеја не узнемирује тај проблем; можда им је уосталом недостајала информација о тој ствари.

Но, шутња се евангелиста не може протумачити као шутња Божја, као да је Бог, наложивши шутњу Марији, хтио баците сумњу у "праведну" Јосипову савјест или побудити у њему неки став "добричине" према својој заручници. Немамо дакле право тумачити навјештај Јосипу, што је предмет данашњег евангелја, као одговор на његове заручникове немире или смутње. А како да то онда схватимо?

Није ли једноставније рећи да је Марија упознала Јосипа о надошлој промјени гледе њихове будућности? Маријино питање анђелу

dokazuje da je ona bila sva zaokupljena svojim odnosima s Josipom te se ne može pojmiti da jedna zaručnica zataji ovakav poziv svome zaručniku! Josip je dakle upoznat sa djevičanskim začećem; a budući da je on čovjek "pravedan" (Mt 1,19) hoće je napustiti i to ne zato što bi Mariju osuđivao ili što bi o klijevao da je bez daljnjega opravda, nego samo zato što u svojoj pravednosti neće da posreduje u stvari koja pripada jedino Bogu: smatra naime - jer je uvidio da je to djelo Božje, sam nije primio nikakav poziv - da se mora kao nepozvan "maknuti" jer ne smatra da je pravo da ga se smatra ocem Božanskog djeteta i tako preuzeti na se zaslugu za djelo koje sam Bog poduzima. U tom anđeo posreduje da mu objasni da je naprotiv baš kao takav Bogu potreban. Poruka anđelova se mora prema tome ovako tumačiti:

"Doista, ono što je Marija začela od Duha je Svetog, ali ti si Bogu potreban da po tebi ovo dijete uđe u Davidovu lozu i da mu dadneš ime."

Iz te poruke je jasno: Josip je upućen u djevičansko začeće; objavljuje mu se samo koju ulogu on tu ima odigrati: posredovati da Sin Božji bude sinom Davidovim. Ovaj naslov je važan u očima Matejevim, jer taj (naslov) evanđeliste najčešće spominju: Mt 1,1 + 1,17 + 21,9 + 21,15 + 22,42.

Josip nije ovdje samo uzor predanja. Budući da uvodi u kraljevsku dinastiju, on igra također znamenitu ulogu u povijesti spasenja.

B O Ž I Ć
Lk 2

Iz II poglavlja Lukina evanđelja uzete su dvije trećine perikopa za evanđelja u misama na dan Božića. Prema tome ono predstavlja najvažniju jezgru formulara Blagdana. Ovo poglavlje egzegetskoj kritici postavlja više problema. Luka ga je sastavio poslije 70. godine i zato nije posjedovao one i onake informacije i direktna svjedočanstva kakva je Pavao bio prikupio za vrijeme svojih putovanja i koja nam Luka opisuje u Djelima. Za pisanje ovoga evanđelja o rođenju Luka se nije mogao osloniti na svjedoke događaja (osim možda na svjedočanstvo Marijino = usp. r. 19). On je mogao samo prenijeti već obrađenu predaju koja se je već oblikovala, pridržavši si možda pravo da ovo ono preradi u ime iskustva prve Crkve.

Stoga ovo evanđelje možemo čitati razlikujući u njemu 3 razine: a) povijesne činjenice - b) ruho koje su one u predaji primile (na način midraša) - c) misao Lukinu koja razotkriva duboko značenje događaja.

a) Povijesne činjenice su vrlo jedno -

stavne: putovanje Josipa i Marije u Betlehem i rođenje Isusovo u siromaštvu. Druge činjenice izložene u evanđelju su manje precizne; čini da pisac u jedan jedini dekret popisa stanovništva uklapa različite carske naredbe u većem periodu vremena a Kviriniju pridaje naslov koji će on tek kasnije primiti. Ali što zato? Stari historičari ne slijede kriterije našeg pisanja povijesti.

b) Ruho kojim sve to predaja zaodjeva (na način midraša) zaustavlja se na široko da pripovijeda čudnovate aspekte događaja; ukazanje anđela, tema o božanskoj slavi koja najavljuje posljednja vremena a osobito ispunjenje proročtava Mihejinih.

Prvo od ovih proroštava (Mih 3,1-4) nadahnjivalo je Lk 2,6.8.9.14 i pokazuje da je Krist zaista iščekivani kralj iz Davidova roda. Drugo (Mih 4,7-1o) je imalo upliva na Lk 2,4.8.11, gdje navješteno kraljevstvo nije više samo Davidovo nego je to kraljevstvo samoga Boga. Probija težnja evanđeliste da navijesti i božanski i ljudski događaj: kraljevanje Božje odgovara židovskom iščekivanju kraljevstva Davidova, ali ga i premašuje. Možda toj tradiciji na način midraša valja pripisati opoziciju koja se očituje u opisu odnosa između zajednice siromašnih iz Betlehema i grada Jeruzalema. Marija se prikazuje kao nova "sionska kći" (Mih 4,1o + 5,2) a siromašni su ljudi koji je okružuju zaneseni ovom "slavom" koja je bila sve do tada privilegij staroga Siona (Ez 4o,35).

c) Osobni Lukin prilog se posebno očituje u izboru pashalnog rječnika: Spasitelj, Prvorođeni, Gospodin. Pjesma anđela (r.14) mogla je biti sastavljena za kršćanske zajednice njegova vremena. Osim toga auktor unosi u svoje opisivanje pashalno ozračje: Dijete je već sveopći Gospodar, njegovo siromaštvo je već siromaštvo križa, a rečenica gdje Luka veli da je Marija "sve ove događaje čuvala u svom srcu" (Usp. još Lk 2,15) želi precizno reći da Marija promatra događaje u Betlehemu kao proročke znakove jednog dubljeg misterija; a to će biti pashalni misterij. Događaj nema druge vrijednosti osim vrijednosti predskazivanja kao u Post 37,11 + Dan 4,28 + 7, 23 + Dj 22,7-1o.

Bez sumnje Luki valja pripisati i obilježje čuđenja (usp. 4,22 + 8,25 + 9,43 + 11, 14-16 + 2o,26) koje obuzima očevidce a što već označuje misterij uskrsnuloga Krista (Lk 24,12,41). Njegovu ukusu odgovara i tema o hvaljenju Boga (r.2o) koja mu je vrlo draga (usp.1,64 + 2,28,38 itd.), i koju on također povezuje s manifestacijama pashalnog Krista (usp. Lk 24,47 + 24,53 + Dj 2,47).

Dakle, Lukino božićno evanđelje treba da nas uvede u razumijevanje misterija Čovjeka-Boga u koje nas - predpostavljajući povijesne događaje - uvodi već Luki prethodna tradicija (oblikovana, prema ukusu zajednice u kojoj je nastala, na način midraša), a onda

i sam Luka koji ju je konačno redigirao. Ono što je u svemu tome važno je: misterij Kristov i vjera koju taj misterij izaziva u čovjeku. Zaustaviti se samo na golim činjenicama izvještaja i raznježiti se njima a ne zadubiti se u teologiju prvog tkiva izvještaja (na način midraša) i Lukine misli, značilo bi umanjiti tekst i okrnjiti njegovu poruku.

BOŽIĆ - POLDANJICA
Iv 1,1-13

Evanđelje božićne poldanjice moglo bi se usporediti s pohvalama Mudrosti koje čitamo u SZ-u: Mudr 9,9-12 + Posl 8,22-32 + Sir 24,5-11 i dr. U tim tekstovima i u Ivanu nalazimo isti redoslijed misli:

- transcendentnost Mudrosti (ili Riječi): a) ona je prije stvaranja = Iv 1,1-2 + Sir 24,2-4 + Posl 8,22-23 + Mudr. 9,1o;
b) ona učestvuje u stvaranju = Iv 1,1-2 + Sir 24,5-6 + Mudr 9,9 + Posl 8,24-31;
- imanentnost Mudrosti (ili Riječi):
a) poslana je na zemlju da se nastani u "svom" narodu = Iv 1,9-11 + Sir 24,8 + Mudr 9,1o;
b) donosi dobročinstva = Iv 1,12-14 + Sir 24,12-22 + Posl 8,32-36 + Mudr 9,11-12.

Ako Ivanov Proslov studiramo po pravilima semitskog književnog sastava, otkrivamo da se misao odvija u misaonoj paraboli kojoj je u središtu r.12-13:

a)Riječ kod Boga = 1-2	a')Sin u krilu Očevu = 18
b)uloga Riječi u stvaranju = 3	b')uloga u novom rođenju = 17
c)dar ljudima = 4-5	c')dar ljudima=16
d)svjedok:Krstitelj=6-8	d')svjedok: Krstitelj = 15
e)dolazi na svijet=9-11	e')dolazi u tijelu = 14

f) da mi postanemo djeca Božja = 12-13.

Reci 6-8 i 15 aludiraju na Ivana Krstitelja; oni prekidaju ritam Proslova. Ako ih izostavimo, ritam je naravan i lako ćemo uočiti tzv. ključne riječi koje odlučuju pomakom misli: riječ - Bog - postade - život - svijetlo - tama - svjedok - primiti - ne primiti - djeca Božja - rođenje od Boga itd. Nema sumnje, r.6-8 i 15 su kasnije umetnuti, kad je pisano evanđelje, uslijed nastale polemike između kršćana i učenika Krstiteljevih: usp. 1,26-27 (= III Došašća). Tako se r.9 povezuje s r.6 riječju "svjetlo" a r.16 s r.14 riječju "pun".

Šteta što nam božićna liturgija nije sačuvala integralni tekst proslova - sve do r. 18. Imali bismo potpuni redoslijed misli u kojem se evocira cijelo djelo Kristovo: usp. Iv 16,28 + Iz 55,10 - stvaranju, koje je i u početku izvršeno po Riječi, odgovara novo stvaranje dovršeno po Kristu; daru života koji je stvaranjem ljudima darovao odgovara novi dar slave što smo djeca Božja. No, središnja točka kojoj smjera cijeli Proslov je r.12-13 = plan Božji da utjelovljenjem i nas posini = Gal 4,4-6.

Iz egzegeze biblijskih dijelova božićne liturgije izvija se ovaj zaključak: oni podsjećaju ne samo na tjelesno rođenje Kristovo nego žele obuhvatiti cijelo Božje djelo koje tim otpočinje, a teži za konačnim slavnim ustoličenjem Novoga Adama na prije-

stolje Božje (Iv 1 i Hebr 1) u čemu i mi treba da sve intimnije učestvujemo po našem vlastitom novom rođenju (Iv 1) puni nade u totalno očitovanje našega Gospodina (Titu).

Božić je blagdan događaja kojim se prvi put ljudska narav našla pobožanstvenjena. Taj događaj dosiže svoj smisao i punu vrijednost istom u pashalnom misteriju Gospodinovu i ponavlja se, uz nužne preinake, svaki puta kad čovjek primi krst i svaki puta kad se kršćanin u svom moralnom životu iznova rodi na božanski život. Evo sheme božićne poruke:

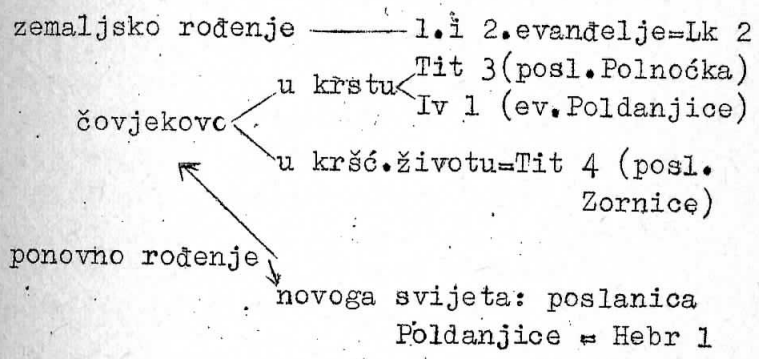

NEDJELJA U OSMINI BOŽIĆA
Lk 2,33-4o

Praktički je nemoguće odijeliti ovo evanđelje od evanđelja Svijećnice. Srž mu je dvostruko svjedočanstvo: Simeonovo i Anino: Zakon je tražio svjedočanstvo barem dvojice da se posvjedoči istinitost: Dt 17,6 + 19,15 + Br 35,3o + Mt 18,16 + 26,6o + Iv 8,17 + 2 Kor 13,1 + Hebr 1o,28. Za one, dakle, koji iščekivahu oslobođenje Izraelovo, Simeon i Ana su dva nužna svjedoka: oni im ga pokazuju u osobi Kristovoj. Svjedočanstvo koje Luka pripisuje Simeonu ima četiri tvrdnje: 1)Isus će izazvati propast i uskrsnuće mnogima u Izraelu; 2)on je znak spasenja oko kojega će se voditi borba; 3)mač će probosti dušu Marijinu; 4)bit će razotkrivene misli mnogih srdaca.

K 1) Što se tiče teme propasti i uskrsnuća (pasti - dići se), ona je česta u Pismu: Am 5,2 + Mih 7,8 + Jer 8,4 + Ps 17/18, 39 + 19/2o itd. Prvim je kršćanima ta tema bila draga jer su je smatrali idealnom da proglašuju pashalni misterij Gospodinov kao i onih ljudi koji ga slijede.

Ne samo Lk 2,34, nego još Rim 9,32-33 i 1 Petr 2,6-8 povezuju u jedan dva citata Iz 8,12-15 i 28,16: o kamenu koji je povod pada i kamenu koji je povod uzdignuća. Tako misterij Gospodinov obvezuje ljude da se slobodno opredijele za ili protiv Krista: ako ga odbiju, oni "padaju" - ako ga izaberu, oni se "podižu".

K 2) Uistinu, Krist će biti znak oko kojega će se voditi borba - će se opredijeliti, i to borbeno, "protiv" njega.

K 3) Mač koji ima probosti srce Marijino najprirodnije označuje rat i progonstvo: usp. Post 27,4o + 31,26 + Lev 26,6 + Dt 32, 25 + Joz 5,13 + Sud 7,14 + Iz 1,2o + Jer 2, 3o + 4,1o + Ez 5,1 + Mt 1o,34 + Rim 8,35 + Otkr 6,4. Tako će se opozicija koja će se podići protiv Krista prenijeti i na Mariju. Šimun ne aludira samo na sutrpljenje Marijino u smrti svoga Sina nego želi navijestiti i sudbinu same Crkve koja je znak protivljenja u svijetu.

U Luki gl. 1-2 imamo prve tekstove u kojima se Marija pojavljuje kao "kći Sionska" - koja reprezentira sav sveti narod. U tom pravcu je značajan daljnji tekst Iv 19,15-17 + Ez 14,17 da će mač proći kroz Izrael, a Zah 12,8-14 navješta kako zajednica spašenih oplakuje probodenog Mesiju. I u Lk ovdje, i u Iv 19,15-17 Marija je predstavnica toga naroda. Šimun, dakle, navješta udio spašene Zajednice u spasavanju svijeta.

K 4) Treba li se još uvijek opredjeljivati za ili protiv Gospodina, za ili protiv te mesijanske Zajednice? Ovaj izbor je sudbonosan i stavlja na vidjelo naše nakane. Evanđelje je prema tome usmjereno na problem oslobođenja. Onima koji oslobođenje oče

kuju, upravljeno je Simeonovo svjedočanstvo. No, spas se neće zadobiti drugačije, nego izborom i opredjeljenjem svakog pojedinca: oslobođenje nije automatsko, ono zahtijeva slobodu čovjeka.

OSMINA BOŽIĆA

Evanđelje kao na Ime Isusovo.

BLAGDAN IMENA ISUSOVA
Lk 2,21

U svom jedinom retku današnjeg evanđelja iznosi dvije različite činjenice: a)obrezanje Kristovo; b)nadijevanje imena u "skladu s onim što je anđeo bio navijestio".

Kod Židova se obrezanje vršilo osmi dan nakon rođenja. Ne, o tome nećemo ovdje govoriti jer nas predmet blagdana usmjeruje prema drugom sadržaju. Naime, s obrezanjem je općenito bilo povezano davanje imena, ili promjena imena, ako se radilo o odraslom. Ta veza obrezanja s nadijevanjem imena je vrlo važna: obrezanje je bio obred koji je novorođenog uvodio u savez, a time postavlja pojedinca u odnos s Bogom - u jedno posebno i novo stanje koje se označuje imenom. Novo ime u hebrejskom mentalitetu znači novi način postojanja. Tako i Abraham dobiva svoje ime istom kad je obrezan: Post 17,2-11; Ivan Krstitelj i Isus primaju svoje ime istom zgodom: Lk 1,59 + 2,21.

U takvu će odnosu biti s Bogom Krist po savezu koji sklapa s njim? Njegovo ime naznačuje taj odnos: "Isus" je ime koje je nadjeveno po volji samoga Boga (Lk 1,31 + Mt 1,21), a znači "Bog spašava". To ime je već prije nosio "Jozua" u hebrejskom ista slova kao "Isus" zbog svoje službe po kojoj je Bog spasio svoj narod u pustinji: Br.13, 8,16 + Joz 1,1-5. Ime "Isus" je nosio i je-

dan drugi koji je odigrao važnu ulogu u obnovi Izraela poslije progonstva: Zah 3,1-10 + Ag 2,1-9. To ime je napokon nosio praotac Kristov "Jesse" (Iz 11,1) što znači također "Bog spašava".

Budući da ime "Isus" znači "spas Božji" (riječ koja se često opetuje u evanđelju djetinjstva: 1,47,69,71 + 2,11,30), nikakvo čudo što se glavna ozdravljenja i znakovi spasenja u evanđelju ostvaruju "u ime Isusovo": Lk 10,17 + Mk 16,17 + 9,38 + Dj 3,6 + 16,18 + 19,13. Čudo, koje donosi današnja poslanica, ima isto značenje: Dj 4,7-12; spasiteljska moć, koja je bila u osobi Čovjeka - Boga, po čudesima apostola ne prestaje djelovati i "spasavati".

Stoga nije na odmet spomenuti da je ime "Spasitelj" dano Kristu prigodom obrezanja. K tome, tadanje židovstvo je gledalo u prolivenoj krvi u trenutku obrezanja samu krv saveza.

U Isusovom obrezanju Luka vidi, po svoj prilici, navještaj spašenja svijeta po "krvi novog Saveza".

BOGOJAVLJENJE
Mt 2,1-12

Pogledajmo najprije neka pitanja usko povezana s tekstom današnjeg evanđelja, a koja predstavljaju opasnost da se krivo usmjeri pažnja bitnog sadržaja poruke ovog teksta. Od Mt 1,18 do Mt 2,23 evanđelista skuplja pet epizoda iz Kristova djetinjstva i uspoređuje ih s pet tekstova iz SZ-a (na način midraša). Njegov je cilj pronaći u Isusovom djetinjstvu znakove i nagovještaje Isusova zvanja i poslanja koje će ispuniti sve stare pozive. On će biti:

- NOVI MOJSIJE; poput njega će sretno izbjeći pokolju; kao i on bit će pozvan iz Egipta; kao i on (kako veli židovska tradicija) i Krist je čudesno osvijetljen u času svoga rođenja (zvijezda!).
- NOVI DAVID koji čudesno ostvaruje proroštvo o Emanuelu = Mt 1,20-24.
- NOVI SALAMON čija će mudrost primamiti mudrace s Istoka kao što je privukla kraljicu iz Sabe = 3 Kralj 10,1-13.
- NOVI ILIJA koji "će biti Nazarećanin" = Mt 2,23.

Prva briga evanđeliste je pokazati im da rođenje Kristovo privlači k sebi velikane iz kraljevskog roda. Ujedinivši 2 Kralj 5,2 i Mih 5,1 u svoj 6.r. Matej pokazuje odmah da se Krist upisuje u Davidovu dinastiju i da u isto vrijeme rješava žalosni problem je

dinstva naroda Judeje i Izraela. Tako Krist simultano ispunjava proroštvo o obnovi Judeje (Mih 5) i riječ plemena na sjeveru (Izraela), koje poziva Davida da vlada nad njima.

Kako onda protumačiti činjenicu da Židovi općenito nisu postali kršćani? Da odgovori na to pitanje koje si kršćani postavljaju, Matej unosi u svoj tekst epizodu o Herodu. Tu se konstatira da su pogani prvi uzbuđeni rođenjem Mesije te polaze na svoje "istraživanje" (tema važna u koracima koje čovjek podu zima da nađe vjeru; usp. misu 1. nedj. iza Bogojavljenja).

Naprotiv, oni, koji bi morali po svom zvanju biti upoznati s tim rođenjem, književnici i svećenici, znaju zaista gdje se ima Mesija roditi, njihovo zvanje je baš u toku događaja, ali oni su bez vjere te se i ne miču s mjesta, a kamoli da idu vidjeti dijete.

Herod tvrdo vjeruje da će se oni (Kraljevi) natrag k njemu vratiti; ali zna se kakvu on ima namjeru. Bit Matejevog prikaza sadrži, dakle, opoziciju između odbijanja Židova i vjere pogana. U prizoru ovih pogana, koji se klanjaju Isusu, Matej se sjeća tada proroštva Izaije 60,6 (o darovima) i on ih ostvaruje. Pogani, koji su postali kršćani, imali su tako jedan novi povod da utvrde svoju vjeru: sama židovska proroštva im daju odgovor prorekavši kako će se sve desiti. Uostalom, uočimo kako Matej kroz cijelo svoje dugo evanđelje nastoji opravdati to odbijanje

Židova i pristup pogana u kršćansku vjeru. Poslije uskrsnuća ponovno stavlja na scenu svećenike, koji odbijaju da uzvjeruju (Mt 28,11-15), te im oponira scenom poslanja apostola k narodima (Mt 28,16-20).

Prije zaključka nije na odmet prisjetiti se da se cijelo evanđelje o djetinjstvu Isusovom kod Mateja predstavlja kao "midrash" djetinjstva Mojsijeva, kako je prikazano u Exodusu, a i u židovstvu. Vrači najavljuju rođenje Mojsija faraonu i uzbuđenom narodu; zvijezda najavljuje Isusovo rođenje Herodu i njegovom narodu, te vlada ista uzrujanost. Krist je izmakao Herodu kao i Mojsije Faraonu. Kao faraon židovske tradicije, Herod se svjetuje s mudracima prije nego odredi smrt židovskih prvorođenaca (Usp. Mt 2,20 i Ex 4, 19 + Mt 2,13 i Ex 2,15).

Matejevo treće poglavlje prezentira Krista kao novog Mojsija. Ali liturgijski isječak iz naše perikope teško dopušta ovakvu interpretaciju.

Bitna pouka evanđelja pokazuje se jasno čak ako ona sadrži i jedan najstariji midrash: Židovi, koji su bili upućeni u proroštva po svojem znanju iz knjiga, nisu prepoznali Mesiju. Taj manjak vjere lišava ih njihovih prava. Naprotiv, oni, koji nisu ništa znali o proroštvima, ulaze odmah u vjeru.

BLAGDAN SV. OBITELJI
Lk 2,42-52

Ovo je mjesto jedno od najtežih u Novom Zavjetu, a uklapa se između 2 retka (r.4o i 52) koji govore o skladnom razvoju djeteta Isusa i o njegovoj "mudrosti", što oboje osvjetljuje epizoda o njegovu hodočašću u hram. Za Židova, mudrost se očituje osobito u bistrini i okretnosti duha koji uspijeva u raspravama (Dj 6,1o + Lk 12,21,15). Ali on zna da mudrost dolazi od Boga i da je povezana uz neko poslanje; mudrac je na primjer onaj koji umije tumačiti tekstove Sv.Pisma i koji ih izvršava: Posl 3,13-4,26.

Roditelji Isusovi ne "razumiju" što se događa. Zanimljivo je ustanoviti: kad god Luka govori o onima koji "ne razumiju", to je u vezi s riječima Gospodinovim koje najavljuju njegov ulazak u Jeruzalem: Lk 9,43-45 + 18,34 + 24,25-26 (Evanđelje Pedesetnice).To nas već nuka da se zapitamo koji bi bio odnos ovog našeg evanđelja s mukom i uskrsnućem Kristovim.

Djevica "je sve ovo čuvala u svom srcu". Ovakav izraz opet nalazimo u vezi s nekim proroštvom koje se ovaj čas ostvaruje: Lk 1,66 + 2,19-51 + Posł 37,11 + Dan 4,18 + 7,28 (LXX) + Otkriv. 22,7,9,1o. Dakle i ova rečenica potvrđuje naše gledište: čitav opis današnjeg evanđelja ima vrijednost nekog navještaja.

Prijekor Isusov "zar niste znali da ja moram biti..." također čujemo uvijek kad on hoće da upozori svoje slušatelje na Pisma,koja upravo ostvaruje: Lk 9,22 + 13,33 + 17,25 + 22,37 + 24,7, a osobito 25-26,44.

Značenje je, dakle, tih riječi: "Zar niste čitali ovo u Sv.pismu? I zar ispunjenje proroštava nije izbježivo?

Sve te konstatacije daju naslutiti vezu između ovog Isusova prvog ulaska u Jeruzalem i onog posljednjeg, za vrijeme Pashe:

a) u obar slučaja tražili su ga,a da ga nisu našli: Lk 24,3,23-24. = Lk 2,45.
b) i ovdje i ondje "moralo se" tako dogoditi: Lk 24,7 = 2,49.
c) i tu i tamo našli su ga tek "nakon tri dana: Oz 6,2 + Lk 24,7,21,46 + Dj 1o,4o.

Ovaj, dakle, evanđeoski izvještaj hoće istaknuti da su događaji njegova skrovitog života znakovi koji predskazuju Muku i Uskrsnuće Gospodinovo.

Krist - Dijete posjeduje mudrost da razumije planove koje Otac ima s Njim i zato teži prije svega za njihovim ispunjenjem. Roditelji Gospodinovi nemaju još te mudrosti, ali su svim tim upozoreni da u svom djetetu časte ono po čemu ih nadvisuje - božansko, i da prepoznaju u događajima znakove koji navješćuju njegovu Muku i Uskrsnuće, Pashu.

BLAGDAN ISUSOVA KRŠTENJA
Iv 1,29-34

Današnje evanđelje razvija temu o slici Božjeg Janjeta. Tu bismo temu mogli protumačiti polazeći od ideje o slugi patniku: Iz 53,7,12. No, takva pokazna točka pokazuje se ovdje nedovoljnom, jer ne vodi računa o mesijanskom kontekstu Ivanova izraza: "Evo Janje Božje" = Iv 1,36,41; u Izaiji se, naime, radi samo o usporedbi; osim toga janje u Iz 53 "nosi" grijehe dok Janje kod Ivana "diže" - «duzima". Drugi tumače Ivanov tekst kao aluziju na pashalno janje: Njegovo žrtvovanje je u židovskom tumačenju bilo po primilo žrtveno pomirbeno značenje. Međutim, bilo bi dosta čudno da Ivan Krstitelj,koji naviješta Mesiju kao moćnog osvetnika (evanđelje II Došašća i Mt 3,11-12), aludira ovom slikom na Mesiju pomiritelja.

U stvari, dok govori o onom koji "oduzima grijeh svijeta" i dok ga označuje da je primio Duha (mesijanski duh), Ivan Krstitelj želi reći da su nadošla posljednja vremena kad će Duh djelovati tako da neće biti više grijeha i kad će svaki imati moć da više ne griješi (Ez 36,25-30 + 1 Iv 3,5-9), i da je Mesija već tu da uspostavi to vrijeme.

Ali zašto konačno Ivan Krstitelj naziva tog Mesiju Božjim Janjetom? Aramejska riječ "talia" koju Ivan upotrebljava može se sasvim lijepo prevesti sa "Sluga", prema Iz

42,1-2 kojeg u ovom našem tekstu čujemo i u drugim riječima: Duh i Izabranik Božji. Prvotna Crkva pod utjecajem svoje nauke o Janjetu Božjem (1 Pet 1,18-19 + Dj 8,32) radije je prihvatila riječ "Janje" nego "Sluga".

Ivan Krstitelj - upozoren očitovanjem Duha Svetoga koji je bio znak dolaska Mesije kojega je iščekivao: Iz 11,2 + 42,1-7 + 61,1 - navješta, dakle, (a da ne misli direktno na slugu koji će trpjeti) da je Krist onaj Sluga Božji koji uspostavlja eshatološka vremena u kojima će se darovati Duh da pobijedi grijeh. Čitajući ovaj tekst poslije pashalnih događaja, prva Crkva je s tim još povezala pomirbenu i pashalnu ideju sadržanu u slici Janjeta.

Drugi dio evanđelja je lako razumjeti. Krist je sluga koji otvara mesijanska vremena, slobodan od grijeha i ta je njegova uloga važnija od Krstiteljeve. Ivan Krstitelj, kao i njegovi slušatelji, nije znao tko je Mesija. Izvanredan jedan znak mu ga očitovao: "Vidio sam Duha kako... silazi na njega". Iz 11,2 + 42,1-7 + 61,1 najavio je bio silazak Duha na Slugu, poslana da uništi grijeh. Nije potrebno misliti da je Ivan Krstitelj imao posebnu viziju od Boga koja mu je otkrila taj izvanredan znak; dovoljno mu je bilo ako je dobio posebno rasvjetljenje da razumije ova tri teksta Izaijina u trenutku kad je krstio Krista.

Posljednja rečenica evanđelja je na la-

tinski loše prevedena. Ivan nije rekao: "ja svjedočim da je on Sin Božji", nego "da je on Izabranik Božji" = Iz 42,1.

Najvažniji elemenat ovoga evanđelja je krštenje Kristovo koje se ovdje predstavlja kao znak mesijanskog nastupa onoga koji će oduzeti grijeh svijeta i kao preludij onih vremena, kad će čovjeku biti moguće sklopiti novi zavjet s Bogom pa da više ne griješi.

I NEDJELJA PO BOGOJAVLJENJU
-Lk 2,42-52

Po nekim je svojim elementima ova nedjelja još na liniji blagdana Božića i Bogojavljenja. Njezino evanđelje pripovijeda o "očitovanju" Isusa, koji je vječna mudrost, mudracima i učiteljima Izraela: (vidi blagdan sv. Obitelji).

II NEDJELJA PO BOGOJAVLJENJU
Iv 2,1-14

Čudo na svadbi u Kani desilo se sedmog dana sedmice u kojoj je Isus "očitovao svoju slavu". Ako proučimo kronologiju te sedmice kojom je Isus otpočeo svoj javni život, možemo ustanoviti da se čudo u Kani zbilo u nedjelju. I dok se je prva sedmica svijeta završila odmorom u subotu (Post 1), sedmica koja uspostavlja novo stvaranje dovršava se u nedjeljnoj Euharistiji (koju označuje čudo vina).

Posljednja od 7 manifestacija Isusove slave u toj novoj sedmici jest čudo u Kani. U isto vrijeme to je prvi od 7 "znakova" (Iv 2,11) koji će izvršiti Krist tijekom svog života sve do uskrsnuća: 2,11 + 4,54 + 5,1-18 + 6,1-14 + 9,1-3 + 11,1-4. Značajno je još da se čudo u Kani zbilo "treći dan" (2,1) baš kao i uskrsnuće, što nas poziva da u epizodi

Kane gledamo simbol uskrsnuća: usp. Lk 24,7 = Oz 6,2-5.

Komentar evanđelja mora voditi računa o obje ove perspektive: osim neposrednog značenja epizode (očitovanje Kristove slave) treba da ovdje vidimo početak etapa koje su vodile Krista prema njegovu uskrsnuću.

Tema o vinu predstavlja bitni sadržaj i poruku događaja. U SZ-u vino je označivalo sreću koju Božji blagoslov donosi novom narodu, a posebno novu mudrost koja će mu biti sacpćena. Može se prema tome naslućivati da vino ima značajno mjesto u perspektivi obnove sreće naroda.

Reći "nemaju vina" izražava doista praktičnu brižljivost Isusove Majke. No, u simboličnom smislu, to znači da je narod ostao bez vina mudrosti, tj. da nema više proroka i da je obećana sreća još daleko: Lam 2,9 + Ps 73/74,9 + Dan 3,37-39. I Krist, kako se iz odgovora vidi, uzima te riječi simbolički, a ne materijalno.

No, dar mudrosti i sreće svijetu ovisi o konačnoj proslavi Mesije. Taj "čas" će doći: Iv 2,14 + 7,3o-39 + 8,2c + 13,1 + 17,1. Ipak još nije došao. No, to buduće konačno vrijeme slave proželo je život Kristov još i prije njegova uskrsnuća: Iv 2,11 + 1,14 + 11, 4o. To pokazuje, da je čudo u Kani bilo znak uskrsnuća; anticipacije, kao što će i Preobraženje anticipirati uskrsnuće. Isusov odgovor se zato može uzeti u upitnom smislu: "Nije li

moj čas došao!"

Mariji, koja je jednostavno u materijalnoj potrebi majčinski bojažljivo postupala (a da izričito ne traži čuda), Krist odgovara u duhovnom i simboličkom smislu. On će podijeliti vino posljednjih vremena, ali to će biti istom kad objavi svoju slavu, u svom pashalnom misteriju.

Ivan nas upućuje da u čudu u Kani otkrijemo znak Muke i proslave Gospodinove.

III NEDJELJA PO BOGOJAVLJENJU
Mt 8,1-13

Ovaj odlomak spada u poglavlje u kojem evanđelista izvješćuje o nizu Gospodinovih čudesa. Pošto je predstavio Krista kao učitelja (Mt 5-7), Matej ga prikazuje sada kao ozdravitelja (Mt 8-9). S tim ciljem grupira je čudesa po tri skupine završavajući svako od njih nekom epizodom više doktrinalnom, poučnom. Današnje evanđelje donosi iz prve tri jade prva dva čuda: "čišćenje" gubavca i ozdravljenje centurionova sluge.

Upozoravamo na vlastitosti Mateja: on s velikom slobodom postupa u pogledu svojih izvora i nasuprot drugih evanđelista ističe svoje karakteristične crte.

Nasuprot verziji koju nalazimo kod Mk 1,40-45 i Lk 5,12-16, Matej najprije bilježi čudo s gubavcem. Gubavci nisu smjeli živjeti u gradovima (Lev 13,45-46) i zato ih Krist nije mogao susresti prije svoga ulaska u grad (r.5). Riječ i jednostavna Kristova gesta - to je dosta da gubavac ozdravi. Ali, potrebno je još da on preuzme dužnost da očituje svoju podvrgavajući se mnogostrukim pravilima čišćenja koja je predviđao Zakon (Lev 13-14). Tu smo još u prvotno doba prvih kršćana u Jeruzalemu, koji su doduše prihvatili vjeru ali još smatraju da je nužno praktičirati stare propise Zakona. Krist je očistio gubavca (r.2), ali se mora pokoravati

propisanim čišćenjima.

Drugo čudo koje je Krist učinio za ozdravljenje sluge centurionova. Matej govori o jednom centurionu, tj.o jednom poganinu, dok Ivan spominje samo jednog kraljevskog činovnika (vjerojatno Židova: Iv 4,46-54). Matej je bez sumnje htio suprotstaviti gubavog Židova stavu poganskog stotnika i tako objasniti doktrinalne probleme svoga doba: da li su bolji kršćani porijeklom Židovi, koji se drže prakse Zakona, ili kršćani poganskog porijekla?

Poganin proklamira svoju vjeru na mnogo jednostavniji način nego gubavi Židov. On vjeruje čak u djelotvornost riječi koja je izrečena iz velike udaljenosti: (usp.Ps 106/107,20). Sasvim priprosta i bez afektacije, vjera je poganina usredotočena na samu Gospodinovu riječ, dok se vjera Židova gubi u mnogim praksama. Centuriona vjera u snagu riječi oslobađa od obrednih čišćenja: Mt 28,18 + 7,9 + 10,1 + 21,23 + Dj 2,22-27 + Lk 4,32.

Cijeli ovaj odlomak je uostalom dosta blizak jednom drugom događaju u kojem se Matej također pozabavio sasvim istim slučajem: kako jedna poganka pristupa k vjeri: Mt 15, 21-28. Na kraju oba ta odlomka Matej donosi jedan posve svoj zaključak iako posuđen iz drugog konteksta: (usp. Lk 13,28-29).

Taj zaključak jasno pokazuje njegov cilj koji je isti onaj na koji smo upozorili u evanđelju Bogojavljenja. Suprotstavljajući

vjeru Židova vjeri poganina. Matej želi pružiti argument prvim kršćanima da se s pravom mogu smatrati oslobođenima od Zakona.

IV NEDJELJA PO BOGOJAVLJENJU
Mt 8,23-27

U svom opisu o stišavanju oluje, Matej zauzima predhodnu opširniju predaju koju ćemo naći u Mk 4,35-41. On se ne zadržava na a negdotarnim pojedinostima; i ublažuje prilično grubu crtu gdje učenici prigovaraju Isusu što spava (usp.Mk 4,38). Glavne elemente izvještaja sačuvao je ipak Mt: "prijetnja - zapovijed" Kristova vjetrovima i moru (r.26); i "čuđenje" učenika (r.27) s usklikom: "Tko je ovaj, da mu se pokoravaju i vjetrovi i more" (r.27).

Židovski mentalitet je naslijedio od starih kozmogonija ideju o stvaranju svijeta kao borbi između Boga i voda; stvoriteljska moć Božja svladava vode i nemani zla, koje se u njoj nalaze: Ps 1o3/1o4,5-9 + 1o5/1o6, 9 + 73/74, 13-14 + 88/89,9-11 + Hab 3,8-15 + Iz 51,9-1o. Ova mjesta rado ističu pobjedu Božju pod formom "prijetnje": Ps 1o5/1o6,9 + 1o3/1o4,5-9 + Post 1,9 + Job 26,5-12 + Ps 28/29.

Čak se povijest spasenja prikazuje kao pobjeda Jahvina nad vodama: to je smisao izvještaja o Crvenom moru (Ps 1o5/1o6,9), i u Apokalipsi (Otkr 2o,9-13) gdje se definitivna pobjeda kraljevstva Božjeg na svijetu također prikazuje kao pobjeda nad vodama.

Izvještaj o čudu stišavanja oluje prikazan je, dakle, kao manifestacija Onoga koji preuzima djelo stvaranja u svoje ruke te djelo spašenja privodi k svršetku. Dan Jahvin mora biti dan pobjede nad vodama: Hab 3,8-15 + Iz 51,1-1o. Taj dan spasenja je dakle nadošao; na pragu je da moći zla budu definitivno uništene.

Pred snagom riječi Kristove - koja triumfira nad vodama kao nekoć riječ Božja koja je triumfirala prilikom stvaranja - učenici su "puni čuđenja". Marko govori o velikom strahu; Luka o strahu i divljenju. To su osjećaji kojima su bili obuzeti gledaoci velikih kozmogonija: "trepet i burkanje" voda (Ps 76/77,17), "strah" prisutnika (Ps 64/65, 8-9). Uostalom, tako je to u svakoj manifestaciji moći Božje. Čovjeka nužno zahvata strah. Bit će prilike da proučimo vjerski sadržaj tog straha u Bibliji; dodajemo samo da preplašeni učenici pred tim čudom doživljavaju psalme 64/65,8-9 + 88/89,1o + 1o6/1o7,28 -3o i padaju u poklike oduševljenja koji se čuju i u tim kozmogonijskim tekstovima.

To nas dovodi do zaključka da je nakana opisa prezentirati Krista kao onog koji da-

nas raspolaže stvoriteljskom i spasiteljskom Božjom moći, pobjednikom nad vodama i zlom, kadrim da proizvede novo stvorenje, sigurno od zlokobnih moći.

V NEDJELJA PO BOGOJAVLJENJU
Mt 13,24-30

Parabola o kukolju je tijekom usmenog prenošenja poprimila svakako različita značenja pored onog osnovnog smisla koji je imala u trenutku kad ju je Isus izgovorio. Ovo tumačenje koje nam donosi Mt 13,36-43 možda je jedno između takvih.

Krist je vjerojatno iznio tu prispodobu učenicima, uznemirenim zbog otpora mnogih (Iv 6,60-71) i zbog sve veće opozicije Samaritanaca (Lk 9,51-56) i farizeja. Kada se je, dakle, desio rascjep između vjerne Zajednice i ostalih? Začuđenim učenicima zbog neprestanih kompromisa između dobrih i zlih, Krist odgovara prispodobom u kojoj se može zamijetiti nekoliko malo vjerojatnih crta; sluge, Palestinci, se čude zbog stvari koje bar njih ne bi smjele začuditi (r.26); njihova se odluka - da odu i počupaju kukolj - pokazuje neobičnom (r.28). Naime nijedan se zemljoradnik neće čuditi kad nađe kukolj u polju, i ni je

dan se neće u to vrijeme, čim nikne, odlučiti da ga čupa.

I neke druge crte prispodobe također su neobične: Žeteoci su različiti od prvih slugu (r.30), što ne odgovara stvarnosti agrarne ekonomije; kukolj je "svezan" prije nego što će biti spaljen što je, svakako, bezrazložno. No, ove dvije crte postaju razumljive onda ako je ta žetva slika zauzeća Jeruzalema; rimski "žeteoci" različiti od apostola - slugu; a Židove će povezane odvoditi u ropstvo. Kraljevstvo Crkve će se proširiti istom poslije Siona i čista Zajednica, ostatak, tada će biti definitivno odijeljen od "zlih". Pod tim vidom današnje evanđelje dotiče istu centralnu ideju kao i evanđelje I Došašća.

Ako je ova prispodoba doista ostvarena u padu Jeruzalema, tada je jasno zašto ni Luka ni Marko nisu ništa donijeli o takvom njezinom značenju. Suočen s posebnim problemima svoga vremena, sv.Matej (bliži događaje god. 70) je dao novu eksplikaciju prispodobe (r. 36-43 kojih nema u današnjem evanđelju) na bazi neke druge Kristove pouke. Imajući na umu u stvari Dan 12,3 i Mal 3,13-21, Matej je mogao dati eksplikaciju prispodobe ne samo u eshatološkim bojama nego također više univerzalistički: o odnosu dobrih i zlih u svijetu u vidu eshatološkog suda.

Isus se suprotstavio pokušajima koji su ga silili da preudesi svoju zajednicu kao

neku sektu čistih; on pak iznova potvrđuje da nije došao "upropastiti" nego "spasiti". Vrijeme koje on uspostavlja nije vrijeme suda nego Božje strpljivosti kad kukolj raste zajedno s dobrim zrnom; kad dobri i loši žive zajedno u Izraelu, a možda čak i u intimnom Isusovom krugu gdje se je već osjećala podmukla Judina opozicija. Nasuprot nestrpljivosti njegovih koji su htjeli da im pokaže svoju moć, Isus odgovara da čovjek ne smije uzurpirati prava koja isključivo pripadaju jedino Bogu i njegovom Poslaniku. Mesija je već tu, njegovo Kraljevstvo je već počelo, ali ni on ni njegovo Kraljevstvo se ne manifestira u sjaju kako se je očekivalo. Naprotiv, ekonomija otkupljenja se ostvaruje u poniznosti s prividnim gubicima, tako valja napustiti odveć ljudske nade predajući se Bogu u vezi s konačnim trijumfom; a sve nas to obvezuje na strpljivost prema grešnicima: 2 Petr 3,4-9 + 1 Pet 3,20 + Rim 11,25-27 + 8, 17-18.

VI NEDJELJA PO BOGOJAVLJENJU

Mt 13,31-35

Današnji odlomak - kao i evanđelje V. po Bogojavljenju u Šezdesetnice - raspravlja o temi o sjemenu. Izgleda da treba pripisati već prvotnoj predaji što su u jedno poglavlje objedinjene gotovo sve parabole o sjemenu. Današnji odlomak je uzet iz Isusova govora u kojemu "parabolama" govori o razvoju Kraljevstva, i iznosi parabolu o zrnu gorušičinu; toj sv.Matej kao i sv.Luka prijedinjuje paralelnu parabolu: o kvascu. To spajanje nas upućuje da lakše uhvatimo točku gledišta s koje su oba evanđelista shvatila parabolu o gorušičinu zrnu.

I opet se, kao i prošle nedjelje, radi o prividnoj majušnosti i neznatnosti sjemena; no, akcent je stavljen osobito na temu o rastu - o rastu ekstenzivnom (na gorušičinim se granama gnijezde ptičice) i o rastu intenzivnom (kvasac u tijestu). Kraljevstvo se, dakle, širi u dva pravca: pod unutarnjim i pod izvanjskim vidom - na van i na unutra. Klasična je u Bibliji slika koja uspoređuje rasprostranjenje Kraljevstva s rastom stabla na koje se onda gnijezde ptice: Sam 4 + Ez 17,22-24 + 31,3-9. Slika kvasca se povezuje s temom rasta i pod dubljim vidom: tim se bolje označuje rast nauke i duhovnosti - bilo dobre bilo loše: Mt 16,5-12 + 1 Kor 5,6.

SEDAMDESETNICA
Mt 2o,1-16

Ovo se evanđelje bez sumnje mnogo čita lo, iz čega su svaki put proizlazila različita tumačenja i različiti zaključci. Da bismo pronašli originalni smisao, potrebno je ponajprije izbjeći zadnji zaključak (r.16b) koji je vjerojatno liturgijski dodatak Crkve iz II stoljeća. Nema ga u mnogim rukopisima, a dobro pristaje na svom originalnom mjestu u Mt 22,14 odakle je, bez sumnje, ovamo prenesen. U perspektivi te kasnije tradicije, parabola nam govori o pozivu "mnogih" u vinograd Gospodnji; ali nije dovoljno biti pozvan, treba biti i "izabran" - a samo mali broj uživa to izabranje. To shvaćanje je, bez sumnje, reakcija Crkve II stoljeća protiv odveć simplicističkog poimanja nekih kršćana: zaista, nije dosta pripadati Crkvi pa misliti da si spašen. To je tumačenje u sebi sigurno valjano, ali nateže ovaj tekst na smisao koji, svakako, nije izvoran, prvotan.

Zaključak koji čitamo u r.16 ("prvi će biti posljednji, posljednji prvi"), sigurno potječe od samoga sv.Mateja. To nužno ne dokazuje da je Krist taj redak izrekao u ovom momentu kao zaključak ove parabole. Tu se doduše spominju "prvi" i "posljednji" (r.8), ali tema parabole nije toliko u činjenici da će zadnji pretečí prve, nego više u tom,

što se jednako postupa prema jednima i drugima. Taj zaključak - zadnji će biti prvi... - je izreka koju su sinoptici često upotrebljavali: Lk 13,3o je umjereniji od Matej. ("neki" prvi će biti posljednji, a "neki" posljednji prvi); Mk 1o,31 i Mt 2o,16 to uvrštavaju u drugi kontekst. Po svemu, dakle, izgleda, da se radi o Gospodinovoj izreci koju je on izrekao zasebno, ali koju su evanđelisti pokušali smjestiti, s više ili manje uspjeha, u svoj vlastiti tekst.

Matej, čije evanđelje podvlači prednost pogana pred Židovima (usp.Bogojavljenje + 3. po Bogojavljenju itd.), stavlja tu izreku kao svoj završetak parabole o vinogradu; on tako želi pomoći prvim kršćanima da shvate preokret situacije koja se zbila u pogledu Izraela i naroda koji su prihvatili vjeru. No, to tumačenje ne poštuje sasvim prvotni smisao parabole koja u stvari ne govori o prvenstvu posljednjih pred prvima, iako je i ovakovo tumačenje - kao u Mt - sasvim valjano u I stoljeću pa i u čitavoj povijesti Crkve, naime što se parabola opetovano čita u funkciji napetosti između Židova i pogana.

Zaključak koji je ovoj paraboli dao sam Krist, nalazi se u r.15. Glavna je zamjerka koju radnici izražavaju gospodaru vinograda (Bogu) - što nije pravedan. Takvu je zamjerku formulirao već rasipni mladi sin ocu: Lk 15,29-3o. To je tipična zamjerka "dobrih" Židova koji dobro znaju za nauku o naplati (Ez

18,25-29); to je bio i prigovor Jonin zbog oproštenja koje je Bog prinio poganima u Ninivi (Jon 4,2). U svim tim slučajevima tekstovi suprotstavljaju Božju pravdu, kako je ljudi shvaćaju, milosrdnom Božjem postupku kojega ljudi ne očekuju: Lk 15,1-2.

Krist na tu objekciju odgovara s "argumentum ad hominem": gospodar vinograda je "pravedan" (na ljudski način) s prvima jer im daje ono za što su se s njim pogodili; "pravedan" je i s posljednjima jer se s njima za ništa nije pogodio. Taj argumenat je slab: nepravednost, koju se prigovara Bogu, ne sastoji se u nekom od tih postupaka uzetom odvojeno, nego točno u usporedbi tih dva ju postupaka. Zato Krist prelazi na drugo stanovište: tvrdeći primat Božje dobrote: "Jer sam dobar". Bog tako radi jer je dobar. Ne da se njegov način rada protivi ljudskoj pravdi, nego on ga potpuno premašuje. On ra di ne kao ljudi nego kao Bog. Ugovor koji je načinjen između gospodara vinograda i radni ka prikazan je kao slika ugovora između Boga i njegovih. A takav ugovor nema ništa zajedničko s načelom "do ut des", kojega su Židovi i tu htjeli pronaći, nego je posve dobrovoljni čin Božji: Dt 7,7-10 + 4,7. Savez je milost dragovoljne ljubavi Očeve koja počiva na potpunoj slobodi a pretpostavlja slobodu našu: Post 3,16-22 + 4,21-31.

Perikopa, dakle, želi da Kristovi slušatelji shvate milosrdni Božji postupak, koji premašuje shvaćanja i okvire koji žele uperiti naše poglede na pravdu i obostrane ugovore koji upravljaju međuljudskim odnosima.

ŠEZDESETNICA
Lk 8, 4-15

Parabola o sijaču sadrži dva dijela: samu priču, zatim tumačenje koje joj daje sam Krist.

Priča se uklapa u niz paralelnih parabola: o kukolju i dobrom sjemenu - o zrnu gorušičinom - i, barem kod Marka, o zrnu koje samo raste (Mk 4,26-29). Skupina ovih parabola skreće pažnju na lagani rast i napredovanje kraljevstva Božjega, na mučno i nemoćno sazrijevanje toga kraljevstva sve do dana njegova ispunjenja. Sva židovska eshatologija, koja je bila pogrešna, čekala je čas nastupa jednog moćnog kraljevstva. Gospodin odgovara: zakon kušnje će biti uvjet uspjeha ako se uloži strpljenja i ako se pusti da Bog djeluje.

Tumačenje parabole o sijaču (Lk 8,11-15) sadrži već neku posebnu interpretaciju, koju je sačuvala prva zajednica. Ne radi se više direktno o prvotnom problemu širenja kraljevstva, nego o širenju Riječi. Istina,

Riječ nosi sa sobom Kraljevstvo; Riječ je proglas Kraljevstva: Dj 12,24; ali tumačenje koje daju r.11-15 ne svodi ni najmanje interpretaciju parabole, primjenjujući je na neki posve određeni slučaj, npr. na okolnosti apostolskog propovijedanja. Gospodin pripovijeda osobito o sjemenu koje raste usprkos poteškoća; a kasnije tumačenje ih prenosi na psihološke uvjete pod kojima ljudi primaju sjeme.

Dodajmo da, u odnosu na Mateja i Marka, Luka pridodaje još jednu novu ideju. Za Mateja i Marka tumačenje se završava definicijom o dobroj zemlji: to je ona koja daje strostruko, sedamdeseterostruko ili tridesetorostruko: Mk 4,2o. Luka mijenja perspektive. On ne preuzima tu eshatološku definiciju "dobre zemlje", nego je prilagođuje u moralnom smislu, u vezi s "ustrajnošću": r.15. Jednako tako, dok Matej i Marko spominju one koji gube plod Riječi zbog "progonstva ili nevolje" (=eshatološki rječnik, usp. Mk 4,17), Luka govori o "času kušnje", o napastovanju: (r.13). On tako ponovno briše eshatološki aspekt koji donose drugi evanđelisti; u njegovim očima dobra zemlja otkriva svoju ustrajnost, svoju vjernost i jamči za razvoj Kraljevstva u svagdanjem iskušenju, a ne samo u katastrofi svršetka vremena. Luka posjeduje mnogo dulje iskustvo života Crkve. On je poznavao loše posljedice naivnog eshatologizma kad su se kršćani dispenzirali

svakog moralnog nastojanja čekajući skoru eshatološku katastrofu. Luka reagira protiv tog uspavanog mentaliteta; zato preudešava takav suviše eshatološki rječnik i zamjenjuje ga drugim koji je zahtjevniji: kraljevstvo Božje ne dolazi kao neki "Deus ex machina", nego u poniznoj realnosti svakog pojedinog dana, svakom činu kojim podnosimo svagdanje kušnje.

Luka tu "kušnju" (r.15 = sama riječ je iz Izl 17,7 + Dt 4,34 + 6,16 + 7,19 + Ps 94/95,8-9) shvaća kao ponavljanje napastovanja u pustinji: kušnja je sve ono što može provjeriti vjeru i vjernost kršćaninovu, sve ono što vjerno oponaša "kušnje" koje je nadvladao Krist: Lk 4,13 + 22,28.

PEDESETNICA
Lk 18,31-34

Današnje evanđelje se dijeli u dva dijela: prvi (r.31-34) navješta muku i uskrsnuće, a predstavlja te događaje u kontekstu uspona prema Jeruzalemu; drugi (r.35-43) izvješćuje o ozdravljenju slijepca.

Tri sinoptika, svaki s nekom izvjesnom svečanošću, spominju trostruko Kristovo naviještenje njegove smrti i uskrsnuća: Mk 8, 31-33 + 9,30-32 i 10,32-34 + Lk 9,22,43-45 + 18,31-34. Učenici su spontano bili navikli da zamišljaju Mesiju kao sina Davidova, slavnog i moćnog. Prvi mjeseci Kristove službe su ih utvrdili u tom mnijenju, ali trebalo ih je pripraviti na ideju muke i smrti. Zato Isus triput upozorava: slava će doći, ali ona će biti plod uskrsnuća pošto prijeđe kroz muku i smrt.

U kontekstu trećeg navještaja, Matej i Marko dodaju novu temu o "ulasku u Jeruzalem" (Mk 10,32). Luka je čitav jedan dio svoga evanđelja zamislio u perspektivi velikog Kristovog uzlaska prema svetom Gradu. U četiri navrata on na to aludira: Lk 9,15 + 13,22 + 17,11 + 18,31, a već ga unaprijed označuje kad Isus prvi put uzlazi na Sion u svojoj dvanaestoj godini (Lk 2,41-50 = ov.nedjelje u osmini Božića).

Proroštva o muci i uzlasku u Jeruzalem uvode još i treću temu: o nevjerovanju apostola "koji ne razumiju". U evanđeljima se na taj manjak vjere kadšto aludira na dosta dramatičan način: Mk 8,31-33; već za vrijeme prvog Kristova uzlaska u Jeruzalem (Lk 2,41-50), sami njegovi roditelji "nisu razumjeli" (I po Bogojavljenju). Zato se možemo pitati, nije li baš zato sv.Luka navještaj muke proslijedio u izvještaj o ozdravljenju slijepca da bi ukazao na potrebu vjere. Matej i Marko, koji pripovijedaju istu epizodu, stavljaju to malo dalje - za vrijeme putovanja u Jeruzalem - poslije druga dva događaja: Mt 29, 29-34. Matej uopće tu ne aludira na vjeru, a spominje dva slijepca dok Luka govori samo o jednom.

Lukina nakana izgleda utoliko jasnija, što epizodu o slijepcu nadovezuje na činjenicu da apostoli ništa ne razumiju od Isusovih riječi (r.34)? jedini on to spominje. On je isto tako jedini koji spominje "da će se ispuniti sve što su bili napisali od proroka" (r.31). Luka dakle želi istaći nesposobnost apostola da "razumiju"
samo prosvijetljenom vjerom u Pisma koja govore o Sinu Čovječjem i o potrebi da on uđe u Jeruzalem da ondje podnese Muku.

Naš tekst osvjetljuje jedno drugo mjesto o kom govori Luka u epizodi o učenicima iz Emausa. Luka tu bilježi da "su im se otvorile oči" (Lk 24,26-31) pošto su im protumačena Pisma ("nije li trebalo da Krist trpi...") i u lomljenju kruha.

Tako se pouka naše perikope može precizirati: Krist mora uzići u Jeruzalem da ispuni zakon i proroke: ali da bi se shvatio taj pashalni misterij treba otvoriti oči vjere i imati poznavanje Pisma. Treba biti na čistu s time da su naše ljudske moći nedostatne i da se "pustimo voditi" (r.4) od Jednog Drugog između nas koji nas može prosvijetliti.

PEPELNICA
Mt 5,43-6,21

Matej u govoru na gori objedinjuje šest antiteza (5,2-48). U odlomku 5,43-48 (1.dio evanđelja petka) donosi zadnju od šest antiteza. Zaključak "budite savršeni kao što je savršen vaš Otac" (r.48) ne odnosi se samo na šestu antitezu nego na cijelu skupinu antitezističkih govora. Ne treba dakle tumačenje o Božjoj "savršenosti" (r.48) svesti jedino na dobrotu (koja je predmet zadnje antiteze), nego je treba shvatiti u odnosu na cijeli govor. Židovi su imali krut pojam o "savršenosti", shvaćajući je kao ispunjavanje zakonskih propisa i tradicije starih. Toj formalističkoj savršenosti koja se ograničava na opsluživanje zakona Krist suprotstavlja novi tip savršenosti: 5,17,2o + 19,21; nećemo biti ocijenjeni "pravednima" na temelju nekog opsluživanja ili neke zakonske prakse, nego na temelju dara kojim nas milosno obdari Otac.

Od šest primjera tog dragovoljnog darivanja koje premašuje striktno opsluživanje zakona, evanđelje srijede donosi samo zadnji: ljubav prema drugima, osobito prema neprijateljima: ljubite - činite dobro - molite! Sličan postupak nalazimo i 5,43,44. Nova je zapovijed formulirana u tri imperativa: u prvoj, četvrtoj, petoj i šestoj antitezi: Mt 5,22,34-35,39-41. Krist zatim dodaje dva pri

mjera: 5,46-47; jedan je uzet iz židovskog svijeta (carinici), drugi iz poganskog; oba naglašavaju da novi moral ne ovisi o njihovim zakonskim ili filantropijskim shvaćanjima.

U generalnoj liniji, dakle, evanđelje otkriva specifično kršćanske kriterije novoga morala: da ostvarujemo u svom životu specifične crte nebeskog Oca i da to činimo s nekom spontanošću, koju ne sapinju sitničavi propisi zakona.

Mt 6,1-4 i Mt 16-21 (=konac evanđelja petka i evanđelje srijede) pripada jednom drugom dijelu govora na gori. Šteta što liturgijska cijepanja ovih perikopa ne dopuštaju da dođe do izražaja originalni smisao svakog odlomka. Redak 2. daje nam opću temu: više se ne radi samo o tom da se u savršenosti dostignu književnici i farizeji, već da naše djelovanje prodahne nova nakana: svidjeti se jedino Bogu. Tri primjene proizlaze iz ovoga načela: milostinja (r.2-4) - molitva (r.5-6) - post (r.16-18). Liturgija zadržava samo prvu (petak) i treću primjenu (srijeda); ova druga je pojačana trima recima (19-21) o neprivezanosti za zemaljska dobra. Centralna ideja je jasna: pokretač naših dobrih djela ne smije biti to da tražimo vlastitu malu slavu, sve mora ostati u tajnosti Očevoj. Svaka od te tri primjene je satkana iz istih riječi i po nekoj istoj shemi: kad... ne... kao licemjeri... da ih ljudi vide... zaista, kažem vam,

primili su svoju plaću... A kad ti... tvoja... tvoj... (tvoj Otac) u tajnosti... I tvoj Otac koji vidi u tajnosti vratit će ti.

Milostinja je bila točno određena dužnost u SZ-u. Davalo joj se određeni publicitet da bi se obavezalo dobročinitelje da održe svoja obećanja i da bi se izazvalo takmičenje: Mk 12,41 + Lk 19,8 + Sir 31,11. Što se tiče posta, on nije bio u praksi službenog židovstva u Kristovo vrijeme; ali mnogobrojne sekte su množile postove kao pobožnost i zbog brige za propagandu, pa su mu zato davale neki razmetljivi karakter: Lk 18,12 + Mk 2,18.

U cijelom tom izlaganju, Krist se, dakle, odriče da propiše varjske čine, ali insistira na duhu koji ih mora oživljavati i ukazuje na savjesnost onih koji vjeruju da služe Bogu tražeći sami sebe. Već su proroci pokušavali da pridonesu ovoj spiritualizaciji: Am 5,21-25 + Oz 8,11-13 + Mih 6,6-8 + Jer 7 + Iz 58,1-12 (poslanica) + Joel 2, 12-13. Krist je prvi koji daje duboki i zadnji smisao ovog novog tipa morala: sinovska povezanost s Ocem.

I NEDJELJA KORIZME
Mt 4,1-11

Izvještaj o kušanju Krista tako je satkan da nam pokaže da je Krist osobno iznova proživio "kušnje" (Pnz 8,2) židovskog naroda u pustinji. Sačuvavši netaknutu svoju poslušnost prema Bogu, Krist je otpočeo ostvarivati plan spasenja, koji je bio zakočen neposlušnošću naroda u pustinji.

1. Iskušenje hranom: Izl 16,4 + Pnz Dt 8,25 + Mt 4,1-4.

U Pnz Dt 8 Bog sam "iskušava" narod, u Mt 4, ta je uloga dodijeljena Sotoni. Tu izmjenu dugujemo jedino razvoju židovske teologije: usp. 2 Sam 24,1 i 1 Dnev 21,1. Ali pouka dvaju opisa ostaje ista: čovjek treba da nauči živjeti o novom kruhu - a to je volja Božja.

2. Iskušenje znakovima: Izl 17,1-7 + Pnz Dt 6,16 + Mt 4,5-7.

Tamo gdje je narod pogriješio zahtijevajući od Boga čudo, Krist je svjedočio takvom pouzdanju u svoga Oca da mu ne treba nikakav čudesni znak: Mt 12,38-42 + Mk 8,11-13 + Iv 6,30-33.

3. Iskušenje da se klanja bogovima ovoga svijeta: Pnz Dt 6,12-15 + Izl 23, 20-33 + 34. 11-14 + Mt 4,8-11.

Ovaj odlomak manje aludira na klanjanje zlatnom teletu negoli na zabranu klanjanja

božanstvima Kanana. Nakon ulaska u tu zemlju Židovi su gledali kako da se sporazume i prilagode bogovima onog područja u koje su prodrli. Krist, kome je obećano sveopće kraljevstvo (i Crkva za njim), zar da također traži sporazum s knezom ovoga svijeta?

Krist je ta kušanja doživio kao novi Mojsije: spominje se "četrdeset dana i četrdeset noći", što podsjeća na post Mojsijev: Pnz Dt 9,9,18 + Izl 34,28; brdo s kojeg je Krist sagledao sva kraljevstva odgovara onom s kojeg je Mojsije vidio obećanu zemlju: Pnz Dt 39,1-4. Ne čudimo se tom pretjerivanju: ne valja uzeti doslovno taj dio pripovijedanja, koje govori o nekom brdu s kojeg bi se moglo sagledati sva kraljevstva svijeta. Ta pretjeranost je već pripremljena i opravdana u Pnz Dt 34, jer je sasvim nemoguće s brda Nebo ugledati čitavu obećanu zemlju.

Krist je također doživio ta kušanja kao Mesija, Božji Sin. U tom smislu treba razumjeti ono o služenju anđela i umetanje Ps 90/91 u ovaj izvještaj. Sigurno je da taj psalam govori o Božjoj zaštiti nad svakim pravednikom: Ilija je već imao na raspolaganju anđela da ga "sačuva" u njegovoj vlastitoj kušnji (1 Kr 19,5-8); mesijansko tumačenje tog psalma potječe ili već iz judaizma ili iz krila rane Crkve.

Ta raznolika podsjećanja na Stari Zavjet u izvještaju o kušanju žele Krista, i to njega samoga, predstaviti kao ostatak izabranog

naroda. I zato je on sam stavljen da se neizbježivo opredijeli za put ostvarenja ljudskim sredstvima i onaj drugi - sredstvima drugog reda, tj. sredstvima kraljevstva koje je uspostavio Bog. Krist kao zakonodavac (novi Mojsije) i Kralj (novi Mesija) naroda, privlači za sobom sve one koji su njegovi da se u tom smislu opredijele.

II NEDJELJA KORIZME
Mt 17,1-9

Prvotni oblik ovog izvještaja koji je zajednički svim sinopticima predstavljao je preobraženje u apokaliptičkom stilu: jednostavnu objavu Isusa kao eshatološkog lika i izvor spasenja. Čitav je opis nadahnut Danijelom. Evo redaka u kojima se osjeća utjecaj: Dan 1o,5 = Mt 17,2,9 + Dan 1o,7-9 = Mt 17,6 + Dan 1o,1o = Mt 17,7 + Dan 12,4 = Mt 17,9 u čem dolaze do izražaja teme bjeline, mesijanske tajne, razgovor s Mojsijem i Ilijom, značenje "preobrazbe".

Zatim su redaktori naglasili vezu između teofanije na Taboru i one na Sinaju kao da su htjeli bolje istaknuti dva velika odlučna momenta povijesti spasenja: savez, i dolazak Sina Čovječjega. Izvještaj o preobraženju je paralelan s Izl 19,16-17 + 24,15-18 + 4o,34-48 + 34,29-3o. Već u židovstvu, pogotovu po blagdanu Šatora, teofanija na Sinaju bila je prebačena u eshatološku eru: Is 4o, 3-5 + Zah 14 + Otkr 7,9-17. To podsjećanje na teofaniju na Sinaju i na blagdan Šatora htjelo je snažno naglasiti eshatološki karakter intronizacije Mesije.

Mateju je preostao još samo jedan korak: da istakne paralelizam između Mojsija na Sinaju i Krista u preobraženju.

On je svoje evanđelje izgradio od pet Isusovih govora (prema pet knjiga starog za-

kona). Svaki od tih dijelova skuplja nekoliko događaja iz kojih slijedi jedan govor. U četvrtom, koji se nas tiče, tok događaja (među kojima je preobraženje) priprema Gospodinov govor o budućem životu Crkve (Mt 18).

Matej osobito nastoji da označi Isusa kao novog Mojsija, zakonodavca nove ekonomije. On tako hoće uvjeriti judeokršćane da je Zakon premašen i da je njegovo opslužívanje zastarjelo. Radi toga Matej suprotno od Mk 9,4 spominje Mojsija prije Ilije (r.3). On je također jedini evanđelist koji govori o blistanju Kristova lica (r.2), što podsjeća na blistanje Mojsijeva lica na Sinaju: Izl 34,29-35 + 2 Kor 3,7-11. Jednako tako glas koji govori iz oblaka (r.5) odgovara glasu koji se javlja iz oblaka na Sinaju: Izl 19, 16-24. Naredba "njega slušajte" (r.5) evocira navještaj dan Mojsiju o budućem proroku kojemu je sam Mojsije tip "kojega ćete slušati": Pnz Dt 18,15. Konačno, suprotno od Luke i Marka koji navode jedino Ps 2 "Ovo je moj Sin", Matej dodaje nekoliko riječi uzetih od Izaije 42,1 "u kome užívam" (r.5). To je aluzija na Slugu, "svijetlo naroda" jer on izvršava volju Božju.

Sigurno je da preobraženje ne gubi svoj temeljni karakter mesijanske investiture Gospodina Isusa, nego se ta investitura samo specificira - ako se tako može reći - u magistralnim prerogativima Krista kao novog učitelja. Ali kao što je Sluga patnik po svo-

joj poslušnosti postao svijetlo svijeta, tako je Krist osposobljen da postane učitelj i novi zakonodavac svijeta, jer je on bio prvi koji se pokorio novom zakonu koji je sam donio: "zakon" ljubavi i odricanja (r.9). Napomenimo da ovo čitanje o preobraženju, kod Mateja, uvodi u govor glave 18. gdje Krist ustanovljuje mesijansku vlast u Crkvi dajući posebno pravo apostolima da ih se sluša: Mt 18,15-18 - ono pravo koje je on sam primio u svom preobraženju.

Da zaključimo: Krist se pojavljuje kao novi Mojsije, zakonodavac novog naroda. On nosi taj naslov jer je najprije sam bio poslušan u trpljenju i smrti. Novi Mojsije je započeo tako da je osobno bio poslušan zakonu koji je donio; suprotno od Mojsija Krist je zakonodavac koji se ne zadovoljava samo time da donese zakon, nego u isto vrijeme on daje nutarnja sredstva da ispunimo taj zakon.

III NEDJELJA KORIZME
Lk 11,14-28

Ova je perikopu teško shvatiti jer se u njoj susljedno iznosi: ozdravljenje nijemoga - rasprava o odnosima Krista i Belzebuba - parabola o jakom čovjeku - izreka "tko nije sa mnom" - druga izreka o nasilnom povratku nečistog duha - i na kraju o pravom blaženstvu onih koji slušaju. Da budemo potpuni, još treba nadodati r.29-32 (koji opisuju znak koji se zahtjeva u r.16) čega nema u liturgijskom čitanju.

Moramo se uteći sinoptičkim teorijama da bi razmrsili ovaj splet. Može se uspostaviti, s Vaganay-em, jedan prvotni izvor u kojem se nalazi rasprava o Belzebubu kao govor i o blasfemiji na Duha Svetoga (onako kako donosi Mt 12,22-32).

Ovaj izvor je nadahnut židovskim poimanjem o dva duha. Svijet je na milosti i nemilosti zlog duha i ljudi slijede put koji on zacrtava; ali zadnji dani će doživjeti pojavu novog duha, duha dobrote, koji će preorjentirati čovjeka prema dobru. Kumranski spisi jako naglašavaju to poimanje dviju antagonističkih snaga koje polaze na osvajanje svijeta. Izgoneći zlog duha, Krist jasno pokazuje da se na svijetu pojavio duh dobra. Dvije snage se upuštaju u borbu bez milosrđa: na čovjeku je da se prepusti utjecaju jednog od ova dva duha. U Matejevu pripovi-

jedanju odmah zatim dolazi rasprava o oprečnosti između Duha Svetog i Belzebuba te o grijehu protiv Duha - grijehu koji se sastoji u tom što se niječe dolazak Duha na svijet, kao i njegova sposobnost da ostvari novi svijet.

Sveti Luka ublažava antagonizam koji prvotno pripovijedanje postavlja među dva duha. On je izostavio da spomene grijeh protiv Duha; čak spominjanje Duha zamjenjuje onim o "prstu Božjem" (r.2o). Bez sumnje, Luka se obraća publici koja je manje osjetljiva za temu o dva duha. Međutim, evanđeoska predaja je tom prvom izvoru "o dva duha" dodala neke elemente s ciljem da mu dade raznolika tumačenja. Ponajprije, epizoda ozdravljenja gluhonijemoga (r.14) i njezina paralela o blaženstvu onih koji slušaju Riječ (r.27-28) najvjerojatnije pripadaju izvoru koji je bio pod utjecajem nekog od katekumenskih obreda (usp."prst Božji" u r.2o): to, bez sumnje, hoće reći da se kršćanin mora prepustiti utjecaju jednog od ova dva duha, da mora birati između onoga koji vodi k zlu i onoga koji vodi u novi život po poslušnosti Riječi. Drugi elemenat govori o pobjedi "jačega" (makar prvotni izvor govori samo o "jakom" r.15) i donosi parabolu o nasilnom povratku tone (r.24-26). Ona hoće da kršćanima zabije u glavu nepopustljivost (r.23) u izboru dvaju kraljevstva. I konačno treći elemenat koji donosi temu o vjeri u znakove (r.16 i 29-32):

su se sukob između dva duha postavlja u okvir pashalnog misterija. Međutim, ovo nas toliko ne zanima jer liturgijsko čitanje ne zahvaća ove retke.

IV NEDJELJA KORIZME
Iv 6,1-15

Glavne ideje svetog Ivana bolje ćemo shvatiti ako njegovu verziju o umnoženju kruha usporedimo sa šest sinoptičkih opisa. Sinoptici stavljaju umnoženje na kraju dana, dok kod Ivana ono zauzima cijeli dan. Između Krista i apostola uspostavlja se dugački dijalog u koji Isus unosi ideju o kruhu koji ne treba kupovati (r.5 = Iz 55,1-55); ovaj dijalog nas podsjeća na jedan drugi: onaj između Boga i Mojsija (Br 11,21-23) prije nego je Bog na zahtjev naroda umnožio toliko mesa da im je dodijalo.

Čitajući svetog Ivana može se reći da je narod došao da se najede ...; u svakom slučaju, Krist se od prve objavljuje kao onaj koji daje jesti (r.5). Protivno nego kod sinoptika, kod Ivana započinje akciju Isus, i sam dijeli kruh (r.11) a ne apostoli. Isto tako Ivan je jedini koji je zabilježio mesijanski entuzijazam koji je uslijedio iza blagovanja. Svi ovi podaci navode na misao da umnoženje Ivan prikazuje kao mesijansku gozbu koja je bila predmet židovske nade: Iz 55, 1-3 + 65,13 + Posl 9,1-1o. To što je čudo učinjeno s ječmenim kruhom koji je bio, doduše, kruh siromaha, ali i propisani pashalni kruh jer je pasha blagdan ječmenih prvina (2 Kr 4,38-44), naglašava kontrast između siromaštva ljudi i bogatstva Boga. U Kani Krist nije dao samo vino nego najbolje vino; isto tako i ovdje, u Ivanovim očima, Krist se ne zadovoljava samo time da dade kruh (čime su se zadovoljili sinoptici), nego - po Ivanu - najbolji kruh.

Znak se uostalom ne zaustavlja na nasićenju naroda nego se ponovno pojavljuje u naredbi da se sakupe ostaci kruha (ne riba!), što je, suprotno sinoptičkim opisima, povjereno samim apostolima. Tako sakupljeni kruh postaje simbol nepropadljiva kruha (Iv 6, 27); Ivan naime hoće naglasiti vječnu važnost euharistijskog kruha. "Višak" je sakupljen u dvanaest košarica, simbolički broj koji su već sinoptici istakli (Mt 14,2o) da bi naznačili zajednicu novog naroda, Izraela - i opet u pustinji. Sinoptici također govore i o sedam košarica (Mt 15,37), što je aluzija na sedam đakona (?); bez sumnje, da bi tako uključili i pogane u blagodat gozbe. "Višak" kod svetog Ivana poprima drukčiji smisao. On podsjeća na višak mane koji je propadao (Izl

16,16-21) i omogućuje Kristu da pokaže da njegov višak nije propadljiv (Iv 6,27,31) te kudikamo znači više od tjelesnog nasićenja: Iv 6,26-27.

Za svetog Ivana ova mesijanska gozba već ukazuje na euharistiju. Za to shvaćanje nam sigurno svjedoči: blizina pashe - ječmeni kruh (jedino Ivan donosi ovaj detalj) - sama formula blagoslova koja se poklapa s onom što je sinoptici upotrebljavaju za večeru (r.11 = Lk 22,19) i koja se bez sumnje već upotrebljavala u crkvama onog vremena.

Opis umnoženja je dakle kod Ivana satkan kao kršćanska "haggada", namijenjena da predstavi novu pashalnu gozbu kršćana u opreci sa starom, židovskom. Mana postaje nepropadljivi kruh. Dok su čitali ovaj tekst, prvi kršćani su trebali učiti da otkrivaju pashalni misterij sadržan u euharistiji.

I NEDJELJA MUKE
Iv 8,46-59

Ovo se evanđelje uklapa u određen kontekst, koji prije valja upoznati da bismo shvatili smisao čitanja. Tu se nalaze dvije vrlo važne teme:

a) Prije svega - neshvaćanje židovskih poglavara. Krist čini "znakove" koji, za Ivana, otkrivaju misterij njegove božanske osobnosti i njegovih odnosa s Ocem. Stvarno, Ivan kroz čitavo svoje evanđelje razvija razne tipove nerazumijevanja: a) svjetina koja u čudu vidi samo neposrednu korist (poslije umnoženja kruha: "Oni me slijede zato što sam im dao kruha" - Iv 6); b)oni koji u Gospodinovim čudesima vide samo znakove o dolasku zemaljskog mesijanizma = Iv 6; c)neshvaćanje narodnih poglavara koje je još upadljivije. Oni, iako ih njihova služba ospособljava da prepoznaju Mesiju, ne dolaze dotle da proniknu božansku osobnost Krista. Oni misle da Isus čini čudesa "za svoju vlastitu slavu" i za vlastiti uspjeh. Zato je razumljivo Isusovo insistiranje da pokaže da traži Očevu slavu a ne svoju: r.54.

b) Tema o času je drugi važni faktor. Kristovi neprijatelji nemaju inicijativu u njegovoj smrti. Baš tu, iako će se činiti da su toj smrti uzrok ljudi, u pozadini je jedna dublja, mnogo misterioznija volja - volja Oca koji određuje "čas"(posljednji redak).

Rasprava koju donosi današnje evanđelje je nastavak koji s onim naprijed nema neposredne veze. No, sve što čitamo valja shvatiti u svoj uzavrelosti obračunavanja između Isusa i farizeja. Židovi vrijeđaju Isusa: "Ti si Samaritanac, ti si opsjednut" (r.48), to će reći: "Ti si lud". Krist za ozbiljno prima uvredu da je opsjednut, i na nju odgovara. Malo dalje Židovi upliću ime Abrahama. Krist koristi tu priliku da bi dao novi odgovor na temu o Abrahamu čijem potomstvu Židovi zapravo ne pripadaju jer nemaju vjere kojom bi prepoznali onoga koji je od Boga. Abrahamov rod je rod oslobođenih ljudi koji su sinovi Božji; kako Židovi mogu tvrditi da pripadaju tom rodu, kad su robovi svoga grijeha nevjere? Dakle, jasan je njegov argumenat: budući da je Isus bez grijeha, on može tvrditi da je Abrahamova roda i prema tome "Božjeg", dok Židovi neispravno tvrde da su "Božji" budući da su u grijehu (r.47).

Ovo dokazivanje goni Krista da otkrije vlastito božanstvo: "Ja sam" (r.58 = Izl 3, 14 + Iz 43,10-13). To je u očima Židova blasfemija; zato hoće da ubiju Isusa. Ali čas još nije bio došao.

Problem koji evocira evanđelje je problem otkrivanja božanske osobnosti Krista i problem vjere koja je neophodna da bi se prozrelo tu osobnost po znakovima i događajima.

II NEDJELJA MUKE
Mt 21,1-9

a) Evanđelje kod blagoslova grančica

Prvi biblijski tekst koji danas susrećemo je evanđelje o Kristovu uzlasku u Jeruzalem, zadnjoj etapi u uzlasku na Sion, koju je Luka najavio i evanđelju Pedesetnice: Lk 18,31-43. Opis iz Zah 9,9 poslužio je za bazu izvještaja i usmjerenja na interpretaciju da će Mesija doći kao kralj, ali siromašnog izgleda - u suprotnosti s tradicionalnim sjajem moćnih kraljeva. Matej čak govori o magarici i magarčetu da bude vjeran ovom tekstu - makar tekst nije tako jasan i otvoren.

Iako se Krist pojavio u takvom okviru, kao siromašan Mesija, učenici i svjetina ga primaju poklicima koji su mesijanski nadahnuti: (r.8 i 9). Ta je pohvalnica posebno nadahnuta Ps 117/118 - psalmom o obnovi novog Jeruzalema koji je bio tipična pjesma za blagdan Šatora (r.9). Matej tu dodaje i jedan naziv koji uvećava mesijansku i kraljevsku važnost citata: "Sin Davidov".

U Matejevu opisu obreda procesije Isusove svjetina maše granama (Luka to "pozapadnjačuje" pa spominje samo ogrtače koje mu prostiru). Stoga je moguće da je sam opis Kristova ulaska u Jeruzalem pod utjecajem tradicionalnih obreda blagdana Šatora u kojima je bio običaj mahati granama: Lev 23, 33-34 + Neh 8,13-18. S druge strane, događaj

s neplodnom smokvom u kojem se konstatira sterilnost stabla mogao se desiti samo u toku nekog blagdana plodnosti (a takav je baš bio blagdan Šatora) a ne prije Pashe. Smokve ne rađaju u to doba godine, a i epizoda o prodavačima u hramu potvrđuje opis blagdana Šatora, u smislu od Zah 14,21.

Blagdan Šatora bio je u židovskoj liturgiji blagdan žetve; on je zaključivao godinu slaveći plodnost i zazivljući Božji blagoslov na novu godinu da također bude tako plodna. Ta usmjerenost blagdana prema slijedećoj godini služila je kao odskočna daska za proročku spiritualizaciju koja ga je pretvorila u blagdan eshatoloških vremena. Tada su se obavljali posebni obredi kao priprema za plodnost posljednjih vremena (Iv 7,38-39: evanđelje na veliki ponedjeljak) i kao preludij za intronizaciju budućeg Mesije (u ritmu Ps 117/118).

Evanđelisti su, dakle, skupili predaje koje se odnose na Kristov ulazak u Jeruzalem, ali ih opisuju kao intronizaciju koja se može usporediti s onom za blagdan Šatora. Evanđeliste nam tako hoće reći: Mesija - kojeg su te svečanosti Šatora naviještale - zaista je došao.

Čitav niz korektura neposredno ispravlja tu odveć materijalnu nadu: a) siromašni nastup Mesije (Zah 9,9) ne ispunjava onakvo iščekivanje moćnog Mesije; b)osim toga,psalmu 117/118, koji sasvim odgovara za ovu manifestaciju, dodaju parabolu o vinogradarima ubojicama, čime se ističu oni reci iz tog psalma koji pokazuju da će Krist biti u punini Mesija istom poslije smrti (Mt 21,24: evanđelje drugog petka u korizmi); c) konačno, evanđelisti radije smještaju Kristov ulazak u dane prije Pashe negoli u okvir blagdana Šatora i time djelomično čine nerazumljivom epizodu o smokvi. Oni tako naglašavaju izravnu vezu koja ujedinjuje Kristovu smrt s njegovim kraljevskim dostojanstvom.

Tako je intronizacija Mesije u isto vrijeme i njegovo uzvišenje na križ; nema drugog puta koji bi vodio u slavu: evo pashalnog misterija!

II NEDJELJA MUKE
Mt 26,36-27,6

b) Evanđelje mise

Nemoguće je ovdje kompletno analizirati dugački opis muke po Mateju. Najbolje je da se zaustavimo na karakterističnim riječima evanđeliste. Sastavljajući opise koji pripadaju samo Mateju ili koji su mu zajednički samo s Markom, otkrit ćemo glavnu ideju čitanja. Odmah će nas frapirati tema o ispunjenju Pisma. Očito Matej pokazuje judeokršćanima koji su očekivali Mesiju Trijumfatora i slavnog, da su proroštva ipak najavila Mesiju koji trpi i da su Pisma do najmanjeg detalja predvidjela odvijanje muke.

Sve od hapšenja Krista Matej počinje prikazivati da je trebalo da tako bude da se ispune Pisma (26,54-56) pobijajući tako ono mišljenje koje je htjelo da se oružjem odgovori na hapšenje Isusovo. U toku hapšenja Isus aludira na način postupanja koji njega izjednačuje s razbojnicima (Mt 26,55) - što ga istovjetuje sa Slugom Patnikom u Iz 53,9, 12 koji je po Septuaginti "izjednačen sa zlo činicima".

U dijalogu između Krista i velikog svećenika Matej još jednom ističe temu o hramu (26,14), "koja je ispunjena" u Kristovoj osobi. S tim u vezi Matej citira (bolje nego Luka) odlomak iz Dan 7,13 o Sinu Čovječjemu. Također on jedini opisuje smrt Jude (Mt 27,

3-1o) u kojoj vidi još jedno ispunjenje Pisma: Zah 11,12-13. Suprotno od Luke, Matej skupa s Markom insistira na činjenici da Isus ništa ne odgovara Pilatu. On tako podsjeća na šutnju Sluge Patnika pred nepravednicima: Iz 53,7. Matej jednako insistira na Pilatovo pranje ruku (26,24-25), bez sumnje, jer u tom hoće vidjeti obred učinjen da se ispuni zakon: Pnz Dt 21,6-9 + Ps 73/74,13. Jednako svjetina odgovara Pilatu tradicionalnim izrazom "neka njegova krv padne na nas..." = 27,25 + 2 Sam 1,16; možda je Matej u tome vidio proroštvo o odbačenju židovskog naroda.

Matej ističe da je piće ponuđeno Kristu na križu bila žuč da se obistini tekst Ps 68/69, 22, dok ostali evanđelisti ne prave na to nikakve direktne aluzije. On primjenjuje isti postupak u vezi s bacanjem kocke za Kristovo odijelo i za krik bola na križu: primjena Ps 21/22. Jednako, jedini Matej podvostručuje ruganje Židova Isusu na križu - Druge je pomogao... još jednim drugim koje je posuđeno iz ruganja bezbožnika Pravedniku: Mudr 2,18-2o = Mt 27,43.

Konačno, jedini on opisuje epizode koje su se dogodile poslije Kristove smrti: zastor hrama se razdire - uskrsnuća - potresi. Sve su to fenomeni koje su naviještali proroci za dan Jahvin: Amos 8,9. K tome, Matej jedini spominje da je Josip iz Arimateje bio bogat (Marko kaže "častan", a Luka "pobožan") radi toga da se obistini proroštvo Iz 53,9:

"Njegov će grob biti među bogatima". Nije beskorisno da se upozori i na to da kod Izaije ovo proroštvo hoće pokazati da će Sluga biti pomiješan s bezbožnicima.

Matejevo evanđelje o muci je zaista prava meditacija o začuđujućoj "kenosi - poništenju" Krista koji je više volio trpljenje i smrt nego lagana sredstva. Ta meditacija potiče evanđelistu da joj traži smisao u samom Božjem nacrtu i tako on otkriva temeljni zakon koji zahtijeva da se slava postigne po trpljenju, kako su upravo navijestila Pisma i slike Sluge Patnika i progonjenog Pravednika.

SVETI ČETVRTAK
Iv 13,1-15

Prvih nekoliko redaka ovog Evanđelja možda služi kao uvod u čitav izvještaj o Večeri i o Muci. Posve je jasno da pranje nogu, po Ivanu, predstavlja jedan od najvažnijih momenata gozbe i pruža veličanstveni uvod u pashalni misterij.

Prema jednom prvom tumačenju, pranjem nogu je Gospodin htio preuzeti židovski obred pranja koje je trebalo izvršiti prije nego će se uzeti jelo. To je tumačenje dalo povoda, kadšto, da se razradio čitav jedan simbolizam pranja. No, sigurno ga ne valja tako shvatiti. Zašto? Sv. Ivan jasno označuje da se obred zbio "za vrijeme Večere" (r.2), dok je židovskim pranjima bilo mjesto prije uzimanja hrane. S druge strane, dok Petar smatra da je tim ustanovljen novi obred pranja (r.9), Isus ga upućuje da će upravo njegova žrtva biti novo pranje koje će očistiti apostole (r.1o = Iv 15,1-3).

Uz to, izgleda da je jako važno to što se spominje Juda, i to dvaput: r.2 i 1o. Isus nije htio da ni izdajica ne bude isključen od toga obreda; a ipak, Juda više nije jedan "od njegovih" i zato obred pranja nogu njemu neće donijeti nikakav duhovni učinak. To nas primiče k značenju odlomka: ona upućuje na držanje Gospodinovo koji izvršuje čin poniznosti i pred onim koji će ga izdati. Dugačak

opis pripravnih čina za pranje (r.4-5) i Petrovo opiranje da prihvati Isusovu gestu (r. 6) potvrđuju ovakvo tumačenje pranja. Kad Isus veli Petru da će sve to shvatiti "poslije", ne treba razumjeti tako da on to izravno misli na svoju Muku nego na ono tumačenje koje će on sam dati na kraju obreda, kad ponovo sjede za stol (r.11).

Uistinu, Gospodin tim izvršuje kao nekoć proroci Jeremija i Ezekijel jedan šutljiv gest, koji puno govori. On - Gospodin i Učitelj - snizuje se na rang najponiznijeg sluge. Evo,to je bitan elemenat ovog izvještaja što upućuje na riječi "Gospodin - Sluga" koje ćemo naći u Fl 2,5-11 (= poslanica I nedjelje Muke). Misao je dakle jednostavna: Isus će, još jednom, u svojoj muci očitovati svoje poniženje i apostoli će ga trebati u tom stavu poniznosti nasljedovati. I oni i njihovi nasljednici morat će odjelotvoriti i nastaviti temu "Gospodin-Sluga" u čitavom njihovom životu u svojstvu crkvenih poglavara.

Pošto smo riješili problem tumačenja ovog odlomka, valja se upitati zašto je Ivan odabrao da zapiše baš ovu temu u svom izvještaju o Večeri. Ustvari, sinoptici su je također ali samo naznačili. Marko i Matej su se ograničili na to da izvjeste ustanovljenje Euharistije: Mk 14,22-25. Luka je dodao zanimljiv detalj o raspravi apostola glede prvenstva unutar njihove grupe: Lk 22,24-27.

Taj je dodatak to neobičniji što, prema sinoptičkoj tradiciji, spada u sasvim drugi kontekst: Lk 9,46 + Mt 2o,25-27 + Mk 1o,42-44. Zato nije nevjerojatno da ta činjenica upućuje na to da nam sv.Luka donosi novu verziju izvještaja o Večeri - verziju koja je složena u odnosu na neku prvotnu zajednicu u vezi s njezinim posebnim prilikama i potrebama. Sličan slučaj imamo i u 1 Kor 11. Kod kršćanskih večera nastali su neki novi problemi. Vjernici su bili izgubili s vida misterijski cilj tih večera i tražili bolja mjesta. Ivan i Luka zato upozoravaju na bitni elemenat euharistijskih večera - tj. svetkovanje "služenja" i "poniženja" Kristova - i traže od učesnika kod Euharistije, osobito od Službenika, da nasljeduju primjer Kristov u svojoj osobnoj aktivnosti.

SVETI PETAK
Iv 18-19

Sv. Ivan razvija izvještaj o Muci kao pravu dramu: kod svakog novog čina mijenja pozornicu, predstavlja osobe koje nastupaju, opisuje karakterističnu gestu i donosi glavnu ideju. Shema izvještaja se može rekonstruirati ovako:

Prvi čin: U Getsemaniju = Iv 18,1-11.
- Posebna tema: Judina izdaja.
- Karakteristična gesta: Petar udara mačem = r. 10.
- Glavna ideja: Isus dvaput izjavljuje "Ja sam" = r. 5 + 8.
- Tri scene: r. 1 + 2-3 + 4-11.

M e đ u č i n: Osobe se premještaju = Iv 18, 12-16a.

Drugi čin: kod Ane = Iv 18,16b-27.
- Posebna tema: Petrovo zatajenje.
- Karakteristična gesta: Čuška Isusu = r.22.
- Glavna ideja: Dvostruko zatajenje Petrovo (što je pravo značenje čuške Isusu) "Nisam ja" = r.17 + 25.
- Tri scene: r.16-18 + 19-24 + 25-27.

M e đ u č i n: Osobe se premještaju = Iv 18, 28.

Treći čin: Kod Pilata = Iv 18,28-19,15.
- Posebna tema: Pilat - vojnici - Židovi proglašuju nesvijesno Isusovo kraljevsko dostojanstvo.

- Karakteristična gesta: Krunjenje trnovom krunom = 19,1-3.
- Glavne ideje: Isus: "Moje kraljevstvo nije od ovoga svijeta" (18,36).- Pilat: "Hoćete li da vam pustim kralja židovskoga?" (18,39). - "Evo čovjeka!" (19,5).- Isus: "Ti nada mnom ne bi imao nikakve vlasti ..." (r. 9 + 11).
- Šest scena: tri prije krunjenja (r. 29 + 33 + 38) i tri poslije (r. 4 + 8 + 13).

M e đ u č i n: Osobe se premještaju = Iv 19, 16-18.

Četvrti čin: Na Kalvariji = Iv 19,19-37.
- Posebna tema: Raspeće.
- Karakteristična gesta: jedan od vojnika probada kopljem rebro = r.34.
- Glavne ideje: Razgovor Isusa i Marije = r. 25-27; navedeni biblijski tekstovi = r. 36-37.
- Tri secene: r.19-24 + 25-27 + 28o,3o.

M e đ u č i n: Osobe se premještaju = Iv 19, 38.

Peti čin: kod groba = Iv 19,39-42.
- Posebna tema: Antiteza prethodnom činu.

- Karakteristična gesta: Pomazanje tijela Isusova = r.39-4o.
- Tri scene: (u odnosu na prethodne tri) = r.4o-41 = Isusa nose u grob kao što je on nosio križ; r.41 = Isusovo tijelo, prije svučeno, sada o vijaju zavojima; r.42 = Isus je "ski nut" s križa kao što je bio "pribijen" na križ.

....

P o r u k a

U svom izvještaju Muke Ivan ponovno raz vija pitanje koje postavlja cijelo vrijeme od samoga početka svoga evanđelja: tko je Krist Isus? Svećenici (1,19) - Samaritanka (4,11.29) - svjetin a (6,2.26) - židovske vlasti (7,27 + 8,13 + 9,29): svi su postavili isto pitanje i odgovorili na različite na čine.

Za vrijeme svoje Muke Isus dvaput pita svoje protivnike "Koga tražite" = 18,4.7. Kad oni odgovaraju "Isusa Nazarećanina" (18, 5.8), On odgovara "Ja sam". U tim riječima je aluzija na Izl 3,14 gdje se Jahve prezen tira Mojsiji riječima "Ja sam". Onima koji traže samo Isusa iz Nazareta, Ivan otkriva božansku osobnost Isusa Krista: "On je". Da još više istakne to božanstvo, Ivan podsjeća da su Židovi pali na zemlju na tu tvrdnju - a to je karakterističan stav i reakcija onih

kojima je u Sv. Pismu bilo dano vidjeti Boga.

To pitanje koje je postavljeno Isusu ču jemo, na neki način, i u pitanju koje vratarica upravlja Petru: "Da li si možda i ti od učenika onoga čovjeka" (18,17). To se pitanje ponavlja i u r.25. Konačno će Pilat u svom ispitivanju sudačkom postaviti odlučno pitanje: "Tko si ti? Odakle si ti?" = 19,9.

Evanđelista u vezi s Kristovom smrću na umice bilježi sve što bi moglo imati odjeka u životu prve Crkve: kraljevsku investituru pred Pilatom = 19,13-15; svećenički značaj njegove smrti (aluzija na nešivenu odjeću) = 19,23; sakramentalni značaj vode i krvi koja poteče iz probodenog rebra Kristova = 19,34; voda je znak izlijevanja Duha, a krv je znak Saveza zapečaćenoga krvlju novog Pashalnog Jaganjca = 19,36. I fraza "Predade duh" ili "Dade Duha" aludira na dar Duha Svetoga: 19, 3o = 1,33 + 2o,22. Konačno, majčinski poziv Marijin je simbol misije Crkve = 19,26-27.

Ivan znatno skraćuje izvještaj o mukama Isusovim da istakne ono što i u Muci upućuje na njegovo božanstvo i na trajnost njegova djela u Crkvi. Najbliže teološko obrazloženje Ivanova izvještaja nalazi se u Ef 5,25-33. Isus na križu: Zaručnik koji sebi stiče Zaručnicu.

USKRSNO BDIJENJE
Mt 28, 1-7

Sva četvorica evanđelista izvješćuju nas o uskrsnuću. Sva četvorica ističu da je Krist uskrsnuo u zoru "prvog dana" sedmice i time uspostavio kršćansku nedjelju: Iv 2o,1. 26 + Otkr 1,1o. Novo stvaranje, kao i ono prvo, otpočinje prvog dana sedmice.

Matej, protivno ostaloj trojici, opisuje uskrsnuće načinom koji podsjeća na aparat velikih Jahvinih teofanija u SZ-u: zemljotres - anđeo silazi s neba - stražari prestrašeni, mrtvi od straha - blistavi sjaj, poput snijega, u kojem se pojavljuje poslanik (anđeo Gospodnji = Post 22,11-13 + smrt = Izl 3,1-6; 2o,18-21 + prizor koji izaziva strah = Hab 3,3-15; Ps 28,3-9; 76,17-19).

Bitna poruka anđelova stoji u tom: uskrsnuće se zbilo onako "kako je Isus bio prorekao". Uistinu, na svom uzlasku u Jeruzalem Isus nije navjestio samo svoju smrt nego i to da će "treći dan" uskrsnuti = Mt 2o,17-19.

Dok Luka donosi Isusova ukazanja u Judeji, Matej izvješćuje o onima u Galileji. Radi se svakako o dvije različite tradicije koje su nastale u različitim zajednicama koje nisu nastojale da ih među sobom usklade.

U S K R S
Mk 16,1-7

Ovaj je odlomak paralelan s evanđeljem bdijenja (Mt 28,1-7) da razlikuje se od njega samo nekim nijansama koje imaju drugotnu važnost.

Marko pokazuje veću "trijeznost" od Mateja: ne spominje stražare koji su stajali kod groba i ne govori u bojama koje su značajne u starozavjetnim prikazima "dana Jahvina". Marko popisu žena koje idu na grob dodaje ime Salomino i posebno spominje Petra koji tako nastupa kao prvi svjedok vjere u uskrsnuće, kao onaj koji će u Crkvi imati primat i u tom da zasvjedoči i jamči vjeru svoje braće.

Iako među evanđelistima postoje neke razlike, u njihovu svjedočenju uskrsnuća vidi se temeljno jedinstvo. K tome - u svim je evanđeljima ista struktura izvještaja o uskrsnuću:

- neke žene dolaze na grob prvog dana sedmice;
- nalaze prazan grob;
- shvaćaju svoju "misiju" u odnosu na apostole.

Izgleda da su ovaj izbor materijala diktirale apologetske potrebe. Vjera u uskrsnuće, koju su dakako nijekali Židovi, prisilila je kršćane da formuliraju svoje argumente: uskrsnuće nije plod mašte apostola; tu

činjenicu su ustanovile prve, i to sasvim prigodice, žene, koje su došle na grob s nakanom da dovrše obrede sahrane. K tome, one su najprije ustanovile da je grob prazan a nisu još ni imale sreću vidjeti svoga Gospodina.

KROZ USKRSNU OSMINU

Čitanja ovog tjedna mogu se grupirati u tri kategorije:

1) Sva evanđelja kroz uskrsni tjedan izvješćuju po jedno ukazanje Gospodinovo: Lk 24,13-47 + Iv 2o,1-21,14 + Mt 28,16-2o.

2) Prva čitanja (poslanice) ponedjeljka, utorka, srijede donose prva svjedočanstva apostolskog propovijedanja o uskrsnuću: Dj 3,12-19 + 1o,37-43 + 13,26-33.

3) Prva čitanja (poslanice) četvrtka, petka i subote pružaju daljnja dragocjena svjedočanstva kršćanskog propovijedanja, koja su osobito usmjerena prema krstu i prema kršćanskom životu koji iz njega izvire: 1 Pet 2,1-1o + 3,18-22 + Dj 8,26-4o.

E v a n đ e l j a o u k a z a n j i m a

Sv. Ivan, Sv. Luka i sv. Matej nas ovog tjedna izvješćuju o ukazanjima Uskrsnuloga

Gospodina. Postoje doduše razlike u izvještajima, no treba tražiti u čem je njihovo svjedočanstvo jedinstveno jer se očito temelji na jednoj zajedničkoj tradiciji.

Prvo: Ako želimo uspostaviti neki kronološki redoslijed u ukazanjima, treba početi od evanđelja četvrtka: Iv 2o,11-18. Ono odmah postavlja problem. Dok paralelan izvještaj kod Mk 28,9-1o govori o dvije žene, Ivan imenuje samo Magdalenu. Osim toga, po Iv 2o, 17 Magdalena ne smije dotaknuti Isusa, dok mu po Mt 28,9 žene "obujmiše noge", kako je običaj na Istoku. Konačno, u te dvije verzije nije ista poruka koju žene imaju ponijeti apostolima.

Te razlike treba pripisati različitim teološkim vidicima dvojice evanđelista. Ivan npr. hoće da istakne novi način prisutnosti Gospodinove i poučiti da je s njegovim uskrsnućem povezano uzašašće k Ocu: Iv 16,17, a ne nastoji toliko kao drugi oko apologetskih dokaza za uskrsnuće. No, te razlike skrivaju ipak jedan zajednički izvor: Isus se ponajpače ukazuje osobama koje ne spadaju u apostolsku grupu, a koje su s njim bile osobito intimne; Isus ih nalaže da prenesu pashalnu poruku "svojoj braći", tj. apostolima: Mt 28,1o + Iv 2o,17. Prema tome ovaj izvještaj prenosi tradiciju koja se bila sačuvala u krugu intimnih prijatelja, tj. "braće" Isusove.

Drugo: Drugo se ukazanje zbilo istog da

na, a svjedoci su mu učenici iz Emausa: evanđelje ponedjeljka = Lk 24,13-35. Sv.Luka sređuje izvještaj o ukazanjima Uskrsnuloga u tri okvira: ukazanje ženama = 24 ,1-12; ukazanje dvojici učenika = 24,13-35; ukazanje Dvanaestorici = 24,36-39. To su tri grupe osoba s kojima je Isus bio na neki način intiman i koje susrećemo diljem cijelog Lukina evanđelja: Dj 1,14 = apostoli - žene - "braća" Gospodinova; Lk 8,1-2 = apostoli - žene...

No, iako sv.Luka duguje svoj izvještaj o ukazanjima ženama i apostolima duguje zajedničkoj predaji, za ukazanje dvojici učenika nadahnuo se nekim posebnim izvorom koji samo on poznaje. Protivno drugim evanđelistima, Luka je nastojao da dade širokog prostora izvještaju o ovoj dvojici "učenika" (usp. lo,1-2o) koji su živjeli kao na rubu zajednice Dvanaestorice i koji će kasnije u Jeruzalemu oblikovati prvu jezgru kršćanske helenističke zajednice ne jednom u protimbi s onom "Židovskom": Dj 6,1-6. Čini se da Luka tim što tvrdi da se Krist ukazao i tim "učenicima" želi premašiti uski krug posve jednostranog "židovskog" svjedočanstva o uskrsnuću! K tome, iako posjeduje točne podatke o tom ukazanju tim učenicima, Luka ne oklijeva da slobodnije obradi ovaj izvještaj projicirajući u nj prvotno kršćansko iskustvo. Riječi tih učenika u 24 r.19-2o izražavaju kratak sadržaj prvotne kateheze: Dj 2,22-23 + lo,38-39. A izlaganje Isusovo kako su se na njem ispunila Pisma u r.26-27 rezimira tradicionalni argumenat o ispunjenju Pisama kakav čitamo u Dj 2,23-36 + 3,18-27 + 26,22 + 1 Kor 15,3-5. Konačno, obred u kojem učenici prepoznavaju Gospodina bio je "fractio panis - lomljenje kruha", bratska gozba prvih kršćanskih zajednica: Dj 2,42-46 + 2o,7-11. I još nešto, izvještaj svršava vjeroispovješću u r.34 kakve čitamo u 1 Kor 15,3-5 + Rim 6,4-9 + Dj lo,41.

Treće: Apostolima je dano da uživaju treće ukazanje o kojem izvješćuju sv.Luka: Lk 24,36-47 = evanđelje srijede; i Ivan: Iv 2o,19-23 = evanđelje Bijele nedjelje. Na prvi pogled čini se da među evanđelistima postoje u vezi s tim ukazanjem apostolima vrlo broje ne kontradikcije: Luka i Ivan govore da se ono zbilo u Jeruzalemu, i to prvog dana Uskrsa; Marko (16,1) i Matej (28,7) prenose verziju po kojoj se to ukazanje zbilo u Galileji, neodređenog dana. Što se Ivana tiče, on s Lukom i Matejem izvješćuje o jednom ukazanju apostolima u Jeruzalemu, i o drugom u Galileji: Iv 21.

Najbolja hipoteza koja rješava te kontradikcije upućuje da je postojao samo jedan izvještaj o nekom tipičkom ukazanju apostolima koji je izvještaj onda pre-protumačen u galilejskom i u jeruzalemskom smislu. Ta hipoteza se temelji na činjenici da uza svu različnost svi izvještaji pokazuju određen broj istovjetnih i paralelnih podataka. No, sam sadržaj izvještaja o tim ukazanjima važ

niji je od topografskog okvira u kojem su se zbili! U svakom slučaju, svi ti izvještaji ističu nevjericu apostola, u protivnosti s vjerom žena i onih drugih učenika. A ipak, uza svu njihovu nevjericu, u tim ukazanjima Isus opunomoćuje svoje apostole nizom mesijanskih vlasti.

Ukazanje apostolima satkano je u izvještaju prema vrlo točnoj shemi: Krist ponajprije daje dokaze svog uskrsnuća: Lk 24,37-43; zatim daje poduke u vezi s erom koju on inaugurira: razumijevanje Pisama - proglas oproštenja grijeha svim narodima - svjedočenje o uskrsnuću. To je bio sadržaj prvotne kateheze: Dj 2,23-38 + 3,12-19 = poslanica srijede. U tom vidimo glavni vidik Lukin: evanđelje koje će apostoli propovijedati bilo je već fiksirano u svojim velikim potezima u uskrsno veče; ono nije kasnija konstrukcija već se izravno temelji na činjenici uskrsnuća.

Četvrto: Četvrto ukazanje nam donosi Matej (Mt 28,16-2o = evanđelje petka) i Ivan (Iv 21,1-14 = evanđelje srijede). Tu nalazimo tipičko ukazanje u galilejskoj verziji.

Diskutira se o autentičnosti 21.glave Ivanova evanđelja (= da li ju je napisao baš sv. Ivan) kao i o epizodi o preljubnici (Iv 7,53-8,11). Ima indicija da se ti odlomci pripišu sv. Luki.

Izvještaj Mt 28 je usredotočen na bitno: spominje nevjericu apostola i prijenos mesi-

janskih vlasti (o tom evanđelju će biti govora i u blagdanu Presv. Trojstva).

Uza sve divergencije s Matejem, Ivanov izvještaj u gl.21 satkan je prema klasičnoj shemi izvještaja o ukazanjima apostolima: nevjerica apostola (r.4-7.12) - fizički dokazi uskrsnuća (r.13) - i konačno prijenos mesijanskih vlasti (hijerarhijska vlast u r.15-19 koju je naznačio čudesni ribolov!).

Svi ti izvještaji o ukazanjima apostolima pokazuju još određenu apologetsku zabrinutost: Ivan i Matej, bilježeći nevjericu apostola, unaprijed odgovaraju onima koji će se usuditi tvrditi da su uskrsnuće izmislili apostoli. Pokazuju zato kako je Isus morao poučavati apostole, i tim upućuju na to kako se prvotna kateheza zasnivala na činjenici uskrsnuća.

Konačno, sva ta evanđelja o ukazanjima apostola, dok opisuju prijenos mesijanskih vlasti Jedanaestorici, daju apostolima pravo da zauzmu u Crkvi odgovornost i poučavaju vjernike da u samom izvršivanju tih vlasti ponovo otkriju novu prisutnost Gospodinovu.

BIJELA NEDJELJA
Iv 2o,19-31

Današnje čitanje nam predstavlja više tema: 1) Ukazanje Gospodinovo i njihova učestalost u 8 dana; 2) Isus "dahne" na apostole i daje im vlast da opraštaju grijehe; 3) Obraćenje sv. Tome kod drugoga ukazanja.

Prvo: U k a z a n j a. Ivan uzima sigurno iz istih izvora odakle se nadahnuo i sv. Luka (24,26-49): Isus više nije čovjek kao drugi ljudi jer prolazi a da mu zid nije zapreka; ali nije duh jer mu se mogu dotaknuti ruke i bok (r. 2o). Prema tome, njegovo mu je uskrsnuće donijelo novi način postojanja. Ivan se ne zaustavlja na tom da dokazuje poput Luke: zamjenjuje aluziju na noge aluzijom na bok i ne izvješćuje da bi Isus bio morao jesti da bi uvjerio svoje apostole da je on. No, dok je u Lukinu izvještaju Isus okrenut u prošlost (da dokaže da je njegovo uskrsnuće bilo predviđeno), Ivan Uskrsnuloga prikazuje okrenuta u budućnost - obuzeta željom da "pošalje" apostole u svijet.

To poslanje apostola u svijet produžuje ono poslanje kojim je Otac poslao svoga Sina (17,18); apostoli su dakle obvezani da nastave djelo koje je Krist izvršio u svom zemaljskom životu: 17,11. Kao što je Isus bio središte sjedinjenja i jedinstva za apostole, tako će odsada to za svijet, za vjernike biti apostoli.

Evo važne teme u izvještajima o Gospodinovim ukazanjima: Isus se brine da istakne različite elemente koji će na zemlji nastaviti djelatnost Uskrsnuloga: hijerarhija, sakramenti, gozba, zajednica (uočimo u današnjem evanđelju kako se dvaput ističe da su apostoli bili "sabrani" zajedno = r. 19 + 26; a cijeli odlomak pokazuje "nedjeljni" smisao = r. 26).

Drugo: Značenje i vrijednost "u d a h n j i v a n j a" Duha. Više puta se postavlja pitanje kako to da Ivan opisuje dolazak Duha Svetoga na apostole na dan Uskrsa, kad Luka izvješćuje da se to dogodilo na Pedesetnicu: Lk 24,29. U stvari, ta dva izvještaja odrazuju dva komplementarna shvaćanja poslanja Duha Svetoga. Ivanov izvještaj, izgleda, preuzima staro židovsko shvaćanje, osobito ukorijenjeno u krugovima blizima Ivanu Krstitelju: prema tom shvaćanju očekivalo se "Čovjeka" koji će očistiti druge ljude od duha bezbožnosti i od svake nečiste djelatnosti "Duhom Svetim" i tako ostvariti novo stvaranje: Ps 5o,12- 14 + Ez 36,25-27. "Udahnjujući" Duha, Krist ponavlja gestu Boga Stvoritelja: Post 2,7; tim se tekstom Ivan povezuje s drugim, također starim shvaćanjem (1 Kor 15,42-5o) po kojem Krist svoj naslov drugoga Adama duguje upravo "Duhu" kojega je primio uskrsnućem: Rim 1,4.

Uskrsnućem je, dakle, Krist postao čovjek duhovni, oduhovljen dahom posljednjih

vremena koji će očistiti čovječanstvo. Tako Gospodin, podjeljujući apostolima vlast da opraštaju grijehe, nije samo ustanovio sakramenat pokore, nego pruža opću vlast i moć da grijeh bude pobjeđen. Zato razumijemo zašto je sv.Ivan htio povezati prijenos vlasti opraštanja grijeha s izvještajem o prvom ukazanju Uskrsnuloga. Oduhovljenje, spiritualizacija koja je djelotvorna u Gospodinu po uskrsnuću, evo nastavlja se i napreduje u čovječanstvu po sakramentima očišćenja u Crkvi.

Treće: Od gledanja k vjeri! Uskrsnuli sada živi na takav način da ga nije moguće prepoznati: Marija Magdalena ga zamjenjuje s vrtlarom (Iv 2o,11-18) prije nego će ga "opet prepoznati" (r.16). I kad ga je prepoznala, poučena je: Isus joj zabranjuje znakove odanosti i poštovanja koje mu je bila navikla iskazati prije uskrsnuća (r.17). Tu temu nalazimo i kod Luke: 24,16.31, ali je posebno naglašena kod Ivana, apostola "poznavanja" (Iv 21,4).

Način kako postupa Isus Uskrsnuli omogućuje nam da razumijemo pouku koju on daje Tomi. Novi način života Isusa Uskrsnuloga ne daje nam više mogućnosti da ga upoznamo "po tijelu", na tjelesan način, tj. samim ljudskim sredstvima. Više ga nitko neće moći upoznati kao "zemaljskog čovjeka", nego u izvršivanju sakramenata i u životu Crkve gdje djeluje i ižaruje se život Uskrsnuloga. "Vjera" koju Isus traži od Tome je krepost koja

daje mogućnost "vidjeti" prisutnost Gospodinovu u elementima koje je on učinio djelotvornima u Crkvi - suprotstavlja se gledanju koje bi o Kristu htjelo imati fizičko ili povijesno iskustvo. Vjera je, dakle, povezana s "misterijem" u starom značenju riječi.

II NEDJELJA PO USKRSU
Iv 1o,11-16

Drugi dio 1o.glave Ivanova evanđelja predstavlja Isusov odgovor farizejima: njihov je autoritet Isus stavio u pitanje; i zato ga pitaju: "Jesmo li i mi slijepci?" Isus na to razvija alegoriju o ovčinjaku da izloži farizejima kriterije pravoga autoriteta. Same ovce će prepoznati glas svoga poglavice jer dobro razlikuju glas svoga gospodara od glasa razbojnikova: r.1-6.

Zatim Gospodin prelazi na prvu primjenu: tati preskaču ogradu, pravi pastir ulazi kroz vrata. Isus je vrata u ovčinjak; treba proći kroz Isusa da se bude pravim pastirom stada: r.7-8.

Drugom primjenom se Krist predstavlja kao pravi pastir. Da je tome tako, Isus navodi trostruki kriterij: pravi pastir daje ži-

vot za svoje ovce - živi u zajednici i u uzajamnom "poznavanju" sa svojim ovcama - koji način o, vodi brigu za jedinstvo stada i da nađe zalutale ovce.

Tim što Isus na sebe primjenjuje ta tri stava dobroga pastira, ispunja mesijanska proroštva. Doista, Ez 34 + Zah 11,16 + Jer 23,1 suprotstavljaju pravog pastira koji izlaže svoj život za ovce krivim pastirima koji jedu meso svojih ovaca a za njih se ni za najnužnije ne brinu. Krist je dobri pastir jer se brine za svoje stado dotle da daje svoj život za njih. Vjerojatno izraz "dati svoj život" aludira na Iz 53,1o. U tom slučaju je u temi o dobrom pastiru uključena i tema o Sluzi Patniku.

I tema o uzajamnom poznavanju se nalazi već u Starom Zavjetu, osobito ondje gdje se govori o brizi koju Bog pokazuje time što "sam pase svoje ovce": Ez 34,5. Doista, "poznavanje" o kojem govori sv. Ivan ne označuje samo, niti prvotno, neko intelektualno svojstvo, već - novost životnih odnosa koji se temelje na ljubavi i poznavanju. Ivan daje veliku važnost tom "poznavanju": 1o,14-15 + 17,21-22; radi se o odnosu oca i sina koji se ovdje prenosi na odnos ovaca s pastirom: 1o,15.

Konačno, u vezi s trećim stavom dobroga pastira, već su proroci (Jer 23,3 = ovce "iz svih krajeva" će se skupiti u jedno!) navijestili da će Mesija voditi računa o sabiranju stada u jedinstvo. To jedinstvo je simbol jedinstva Židova i Pogana.

III NEDJELJA PO USKRSU
Iv 16,16-22

Ovo je evanđelje, kao i sva slijedeća u uskrsnom vremenu, uzeto iz govora Isusova na Posljednjoj večeri. Nekoć je cijeli taj "govor po Večeri" bio raspodjeljen, gotovo u cijelosti, kao "lectio continua - ulančano čitanje po nedjeljama po Uskrsu. Prvi dio govora je oproštaj: Iv 13,33-14,31; nakon toga se Isus i apostoli "ustaju" kao da je sastanak svršen. No odmah potom počinje drugi govor koji produžuje i razvija prethodne teme: Iv 15-16. Konačno treći govor donosi velikosvećeničku Isusovu molitvu: Iv 17.

U svom prvom govoru, pošto su apostoli bili uznemireni zbog navještaja da će ih Isus ostaviti, Isus ih upućuje da će se svi s njim opet naći u Ocu: Iv 14,16.18.28 itd. ... Poučio ih je također kako je moguće da se nadoknadi ta privremena rastavljenost ljubavlju: Iv 13,33-35 + 14,21 i "poznavanjem": Iv 14,4-1o.

U drugom govoru, u koji spada današnje evanđelje, Krist naglašava najintimnije veze

kojima ostaje vezan sa svojim apostolima: Iv 15,4.6.7.1o a koje će biti pojačane tim što će im poslati Bodritelja, Tješitelja: Iv 16, 7.] Na kraju toga govora nalazi se današnje evanđelje: Isus navještaj svoj odlazak = r.16.

Naš prijevod tog retka je nepotpun jer upotrebljava dvaput izraz "vidjeti", dok su u izvorniku različiti izrazi: theoreite - opsesthe. Da to razumijemo, treba i ovamo primijeniti Isusovu misao koja tumači Tomi da je bolje "vjerovati" nego "vidjeti": Iv 2o, 29. Isus u oba slučaja ističe: počinje novi način postojanja kojemu treba da odgovara novi način spoznavanja; on će iza uskrsnuća biti "duhovni čovjek", spoznat će ga samo vjerom u zanosu ljubavi.

"Malo" označuje onaj mali razmak vremena od ovoga govora pa do muke i smrti; "opet malo" od smrti do uskrsnuća.

Isus zatim izravno prikazuje svoju smrt i svoje uskrsnuće slikom žene koja je u porodu. Tom slikom tim događajima daje značaj posljednjih vremena: uistinu, porođajne su boli karakterističan znak nastupa posljednjih, eshatoloških vremena: Iz 26,17-19 (po LXX); 66,7-14 + Oz 13,13-15 + Mt 4,9-1o + Mk 13,8.

Revolucija koja se ima izvršiti, bit će prijelaz iz porođajnih boli u eshatološko veselje i donijet će sa sobom novi način poznavanja Krista: prijeći će se iz "fizičkoga gledanja" k novom načinu gledanja koji je

svojstven iskustvu posljednjih vremena.

Evanđeoski odlomak današnje nedjelje sa vršeno nam otkriva opće ozračje "govora poslije Večere": kršćani će biti ostavljeni sami sebi; ostavljenost koju će iskusiti u danima Muke preludira opću situaciju Crkve koja je ostavljena u svijetu od Duhova do Povratka Gospodinova. No, ta je ostavljenost samo prividna: Isus nam ostavlja svoju ljubav - svoj zakon - svog Bodritelja, Tješitelja. No da toga postanemo svijesni, treba nam poseban način spoznavanja koje omogućuje da iskusimo ova svjedočanstva prisutnosti Kristove i da prosudimo relativnost trpljenja i događaja u svijetu.

IV NEDJELJA PO USKRSU
Iv 16,5-14

U ovom odlomku, uzetom iz svršetka drugoga govora Isusova poslije Večere, Isus još jednom naviješta svoj odlazak (kontekst govora izložili smo prošle nedjelje). No, ovaj puta apostoli ne stavljaju ona mnoga pitanja koja smo čuli nakon prvoga govora: Iv 13,56 + 14,3. A Isus upozorava, ne bez ironije, da bi sada baš bio čas postavljati pitanja.

Odlazak Isusov i prividna ostavljenost u kojoj ostaju apostoli - evo, to je bitna tema ovog odlomka. Isus tvrdi da je njegov odlazak pun značenja: vraća se k Ocu jer je njegova misija izvršena: Iv 14,2.2.12 + 16, 15. Ali on ne zapušta svojih apostola: poslat će im Duha kao svjedočanstvo svoje prisutnosti: Iv 14,26 + 15,26.

Isus predstavlja djelo Duha Tješitelja uspoređujući ga sa svojim poslanjem. Da dobro razumijemo tu usporedbu između Duha i Isusa, treba je smjestiti u kontekst Ivanova evanđelja i apostolskih problema. Ne smije se to shvatiti kao da je Isus završio svoje Kraljevanje i da odsada to izvršuje Duh Sveti. U opreku je više stavljen način zemaljskog života Krista koji već posjeduje Duha, ali ga još u određenom smislu skriva, i novi njegov način opstojanja koji će imati poslije uskrsnuća, a koji se neće moći zamijetiti sjetilima već samo vjerom - bit će to novi

način života "pokretan Duhom" = Iv 7,37-39. Ako vodimo računa o shvaćanju Duha Božjega koje je vladalo u nekim hebrejskim krugovima, možemo reći da je On sila Božja koja gradi novi svijet posljednjih vremena: Ez 37 + 11,14-2o + 39,28-29.

No, budući da je dar Duha povezan s mukom i smrću Sina čovječjega, potrebno je prije da Isus izvrši svoju misiju prije nego Duh Sveti bude darovan svijetu.

Izvornost ovog evanđeoskog izvještaja Ivanova stoji u tom što predstavlja jedan od vidova ovoga novoga svijeta. Evanđelja prethodnih nedjelja naglasila su sakramentalni vid: današnje evanđelje otkriva prisutnost Gospodinovu kao sud i kao mudrost.

Budući da je ovaj novi način života "u Duhu" suprotan načinu života svijeta, na svjetsku, sigurno će doći do kontrasta, do progonstava: Iv 15,18-16,4. Zato će prisutnost Duha imati značaj suda (tema: Paraklētos - Branitelj). Za vrijeme svoje muke Isus će izgubiti parnicu sa svijetom: bit će "okrivljen za grijeh" (Mt 26,65) - njegova pravednost neće biti priznata)Dj 3,14) i sud će ga osuditi na smrt: Iv 19,12-16 + 8,15.

Zato će Duh pokrenuti apel i preokrenut će presudu: za grijeh će biti okrivljen svijet; Kristu će pred sudištem Očevim biti priznata pravednost; posljednji sud će osuditi kneza ovoga svijeta: r.3-11. Život kršćanin ov "u Duhu" i život Kristov, koji će u pot-

punosti uskrsnućem objaviti svoj božanski karakter, sačinjavat će taj prizivni sud koji će ustanoviti da je Krist doista Bog.

Uz taj sudbeni vid prisutnosti Duha, evanđelje naglašava i učiteljsku ulogu Duha Svetoga: r.13. Isus koji je, činilo se u prvom govoru, rekao sve (Iv 15,15) ima još mnogo toga reći. Hoće li Duh poučiti svijet u novim istinama koje Krist još nije naučavao? Ne! Samo je Krist Objava - Riječ! On je doista rekao sve! No, trebat će produbiti njegovu nauku, bolje je shvatiti, bolje je primijeniti događajima. Apostoli to ne mogu učiniti jer posjeduju još uvijek samo materijalno spoznanje koje se temelji samo na fizičkom gledanju i naravnom razumijevanju. To će u njima učiniti Duh.

V NEDJELJA PO USKRSU
Iv 16,23-3o

I današnje je evanđelje uzeto iz Isusova govora poslije Večere, a završava opis novog načina života u koji kršćanina uvodi Duh Sveti.

"U onaj će dan - govori Isus, upotrebljavajući rječnik koji često susrećemo u govoru eshatoloških čekivanja hebrejskih - biti savršeno poznavanje Boga što će omogućiti savršenu molitvu, razgovor s Bogom." Doista, da molitva bude savršena, prava, treba se zasnivati na savršenoj objavi, na savršenom poznavanju Boga: Iv 4,22-24. Prava je molitva - koja nije samo molbenica - karakteristika života pravih Božjih sinova: Iv 2o,17 + 1,13. To je ona u kojoj govorimo u imenu Kristovu (a ime je Kristovo: Sin - dakle, kao sinovi): Iv 14,13 + 16,23.

Iskustvo koje su apostoli dosada imali o Kristu uspoređuje ovdje Isus s učinkom govora u parabolama: on uvijek ostaje zagonetan, nedorečen; Iskustvo koje će oni imati o njemu poslije uskrsnuća bit će - samo svijetlo i sjaj. Povezanost apostola s Kristom fizičkim ni izdaleka nije onakva kakva će biti njihova odanost Kristu proslavljenomu. Fizičko ili povijesno poznavanje Isusa nije ništa ako se usporedi s poznavanjem Krista proslavljenoga po vjeri: r.25.

Iskustvo vjere omogućit će apostolima

da u isto vrijeme obgrle Oca i Sina, jer je Sin posrednik (Iv 16,26 + 1 Iv 2,1) - kao put, a ne kao zaklon: Iv 14,6.9.

Isusov govor svršava poput vjeroispovijesti: r.28 - poput prvotnog nekog "Credo", sastavljenoga ivanovskim rječnikom: Iv 1,51 + 3,14 + 6,62. Apostoli izjavljuju: "Mi vjerujemo da si ti od Boga izišao" (r.3o).

Današnje nam dakle evanđelje otkriva ka ko je golema razlika između osjetnog i ljudskog spoznavanja Krista od poznavanja Gospodina koje je plod vjere.

PREDVEČERJE UZAŠAŠĆA
Iv 17,1-11

Ovaj odlomak spada u treći dio govora poslije Večere a donosi svećeničku molitvu Gospodinovu. Ivanovo evanđelje se usredotočilo oko teme proslave Sina: ono dosiže vršak, apoteozu, u svećeničkom činu Kristovu.

Ta "slava" nije samo jedan način Božjeg postojanja nego je djelovanje Božje u svijetu, koje se očituje o čudesima Isusovima. Naprotiv, "slavu" o kojoj govori Isus u svojim raspravama sa Židovima (Iv 5,41 + 7,18 + 8, 5o.54) treba razumjeti mnogo dublje nego u značenju "čast", "poštovanje".

Tim dvama značenjima izraza "slava" treba dodati još jedno, karakteristično kod Ivana (Iv 7,39 + 12,16): proslava - i to baš u ovim odlomcima - znači prijelaz iz smrti u uskrsnuće.

Sintezu ovih svih shvaćanja izraza "slava" nalazimo već u Iv 12,2o + 28 a još savršenije u govoru poslije Večere (Iv 13,31-32), i konačno u svećeničkoj molitvi: Iv 17,1 = 12,23 + 13,31-32; zatim s temom o smrti koja vodi u život. No, "čas" po Ivanu nije samo momenat smrti ili uskrsnuća - to je momenat vremena koji se pretvara u vječnost: r. 11. Zato će Sin konačno biti proslavljen istom onog časa kad konačno ostavi svijet i vrati se k Ocu: r.5 = Iv 17,24. A ipak, taj povratak k Ocu nije napuštanje svijeta, jer

je "slava" Božja bitno aktivna - ona znači dinamizam novoga svijeta: r.2 i 4.

Misao je dakle Ivanova jasna: smrt je Kristu uzrokom njegove proslave - u tom smislu što je Gospodin htio da svoju vječnu slavu i svoje gospodarenje cijelim stvorenjem koje ima na temelju svoga božanstva zaposjeduje - u nekom smislu - i kao darovano na temelju svoga utjelovljenja i svoje smrti: r.5 = Iv 17,24. Slavu koju ima jer je Sin Božji, danas posjeduje i s naslova svoje svećeničke žrtve.

U Z A Š A Š Ć E
Mk 16,14-2o

Da bismo u okviru blagdana pravo razumjeli evanđelje, potrebno je prije upozoriti na poruku poslanice.

Sv. Luka nam je ostavio dva izvještaja o uzašašću: s prvim svršava evanđelje, s drugim počinje knjiga Djela apostolskih. No, ta dva izvještaja su, svaki za sebe, na vrlo različit način postavljena: prvi predstavlja doksologiju Evanđelja: Lk 24,5o-53 i opisuje kako je Isus blagoslovio apostole i kako su oni pošli na zahvalničku liturgiju u hram: vidi sličan izvještaj u Crkv 5o,2o ili u Br 6.

Drugi Lukin izvještaj je mnogo realističkiji i konkretno opisuje događaj, osobito u r.9 i 1o. Uzašašće je predstavljeno kao svečani početak misije Crkve: ne označuje toliko svršetak Isusova života na zemlji, već više polaznu točku života Crkve. U tom istom smislu treba tumačiti onih 4o dana koje je Isus, prema Luki, proboravio na zemlji iza uskrsnuća. Broj 4o je simboličan, više nego kronologičan: označuje period iščekivanja i priprave na važan i odlučan događaj. Uzašašće stoga nije svršetak povijesti jer s njim zapravo svršava samo vrijeme priprave: prošlo vrijeme koje je Uskrsnuli proveo s učenicima samo je uvod u njegov vječni "stan" s desne Očeve i početak misije Crkve.

Zaključimo: Isus uzašašćem zauzima konačno svoje mjesto kao kozmički kralj u vremenu i prostoru. Zato i Crkva s tim počinje svoj progres u osvajanju prostora i vremena: Dj 1,8. Možemo upozoriti da je vidik Lukin jako bliz onomu vidiku koji smo otkrili u odlomcima Predvečerja Uzašašća: Krist uzlazi na nebo da daruje karizme koje će objediniti čovječanstvo. Poruka poslanice je, dakle, ova: slici Krista Kralja koji u slavi sjedi s desne odgovara kao susliká Crkva u svojoj univerzalističkoj misiji u prostoru i vremenu.

Na tu misionarsku perspektivu poslanice nadovezuje se poruka evanđelja.

Ta se dva odlomka samo u nekim pojedinostima razlikuju. Izvještaj poslanice osobito je pažljiv na univerzalnost misije Crkve u odnosu na univerzalnost Kraljevstva Kristova; Marko opet - i to je vid promatranja svojstven cijelom njegovu evanđelju - izražava taj misterij izrazima sile i snage: snaga akcije Crkve - eto, ona je odjek one snage koju je Gospodin definitivno stekao nad snagama zla u onom času kad je kao Uskrsnuli uzašao i zasjeo s desne Očeve.

Zajednička bitna poruka ovih dvaju čitanja je ova: najuže je povezano Kraljevstvo Gospodina uzašloga na nebo i Kraljevstvo Crkve: ista snaga (Mk), ista univerzalnost (Dj), isti realizam Crkve koja ne sanja o "uzašašćima" (kako opominju anđeli apostole u poslanici) dok potpuno ne ostvari svoju univerzalnu misiju.

VI NEDJELJA PO USKRSU
Iv 15,26-16,4

U ovom odlomku iz govora poslije Večere Gospodin podsjeća na mržnju kojoj je on bio predmet i navješta apostolima da će i oni vrlo brzo morati svjedočiti u odnosu na mržnju svijeta. Progonstva su uvelike zabrinjavala prve kršćane: 1 Sol 3,3 + Rim 8,18 + Fil 1, 29 + Kol 1,24 + 1 Pet 4,14-16 + Jak 1,12 + Dj 5,41. Zato je prirodno da je Ivan sabrao riječi Gospodinove koje bi mogle osvijetliti problem.

Za evanđelistu je normalno da učenici moraju nastaviti da trpe za Krista (jer su oni bili jedno s njim od početka) kao i to da svijet na njih okrene mržnju kojom je mrzio Krista. Doista, sud koji je osudio Krista nije završen: svijet nastavlja osuđivati kršćane. No, Krist ima u naumu da pokrene prizivni sud, a Branitelj će mu biti Paraklētos, Duh Branitelj (Mt 10,17-20) koji će svjedočiti za Isusa kroz apostole. Tako je shvaćalo prvo kršćanstvo svoj "martyrion - svjedočenje": Mt 10,19-20 + Lk 12,11-12 + Dj 1,8 + 5,32 + 15,28 + 1 Kor 2,4 + 1 Iv 4,23. 13.

Uistinu, svjedočanstvo prvih kršćana - u prvim zajednicama, pogođenima progonstvom - poprima sudbenu vrijednost: radi se o tom da se obnovi proces Isusov i da se, pomoću Parakletosa - Branitelja, pobije one koji ga

nisu htjeli priznati. Apostoli koji su Sina vidjeli i slušali sve od početka njegova javnog života, dat će to svjedočanstvo jer će pomoću Duha Svetoga proniknuti smisao događaja. Neće se raditi samo o tom da posvjedoče točnost činjenica i događaja nego baš na to da nam omogućuje razumjeti smisao događaja Kristova života i da nas potpomaže da u svom životu iznova oživimo značenje tih događaja. U to spada i progonstvo.

Sv. Ivan u ovom tekstu ima pred očima prvo progonstvo kršćana: ono koje su pokrenuli Židovi bacajući ih iz sinagoga = Dj 8,1 + 17,5 + 9,1 + 18,12 + 22,4 + 23,12 + 26,9 + 28,21-22 + 1 Sol 2,15. No, to progonstvo ima vrijednost primjera: njegove karakteristike se nalaze ponovljene i u svim kasnijim progonstvima.

PREDVEČERJE DUHOVA
Iv 14,15-21

Evanđelja nedjelja po Uskrsu su općenito uzeta iz II govora Isusova poslije Večere. Taj drugi govor je, u općenitijim crtama, samo proširenje prvoga. Današnji je ulomak uzet baš iz toga prvoga govora i u nekom smislu rezimira evanđeoske teme prošlih nedjelja: zahtjev da čuvamo riječ (r.15 = V nedjelja po Uskrsu) - smisao molitve Sinove (r.16 = V nedjelja po Uskrsu + Predvečerje Uzašašća) - poznavanje Boga (r.17 = V nedjelja po Uskrsu) - stanovanje (r.17 = Duhovi) - dva načina poznavanja Krista (r.19 = III nedjelja po Uskrsu).

Današnje čitanje sve to sintetizira u temu o ljubavi. Ljubav je opsluživanje zapovijedi; ljubav je poznavanje Boga i Sina Božjega. Krist sebi prisvaja ljubav koju ljudi duguju samo Bogu: Dt 6,4-9 + 7,11 + 11,1. I kako je bilo u Starom zakonu, Isus prosuđuje ljubav svojih sljedbenika prema sebi na temelju njihova opsluživanja zapovijedi: r.15 + 21. No Isus tim što sebi prisvaja ljubav ljudi ne kani tim udvostručiti staru zapovijed o ljubavi prema Bogu: on je u Ocu i tko njega ljubi, ljubi i Oca = r.2o. Kad Isus više neće biti ljudima nazočan u svojem ljudskom licu, jer će biti kod Oca, ostat će - s Ocem - predmetom njihove ljubavi i njihova poznavanja i priznavanja. To je poznavanje "u onaj dan" (r.2o) - tj. u posljednjim vre

menima; to će biti djelo Duha istine (Iv 14, 26 = 1,1c) u suprotnosti s djelovanjem Kneza svijeta, oca laži (Iv 8,44 + 1 Iv 4,5-6).

D U H O V I
Iv 14,23-31

I ovaj odlomak, kao i onaj jučerašnji, spada u prvi Isusov govor poslije Večere. Počinje s pozivom na vjernost - što se poput refrena vraća u govorima Isusovim: Iv 14,15. 21.23 + 15,1o.12.17. Čuvati riječ znači primiti da ljubav stanuje u nama, dati mjesta stanovanju Božjem u našoj najintimnijoj intimnosti. Obećanje Isusovo da će stanovati u srcu onoga koji čuva Riječ (r.23) u stvari je odgovor molbi Jude Tadeja: zašto se Isus kani očitovati isključivo samo onima koji čuvaju Riječ, a ne i svijetu? (r.22). Juda je razočaran jer sebi još uvijek predstavlja očitovanje Gospodinovo u onim izvanjskim bojama i s onim vanjskim aparatom o kojem govorahu proroci navješćujući investituru Mesijinu.

"Stanovanje" - važna tema SZ-a - izaziva, dakle, sjećanje na spektakularnu eshatološku temu: na kraju vremena sam će Bog sići da stanuje u svom narodu: Ez 43,1-4. Odgovor

Isusov Judi upućuje na to da će to stanovanje biti u intimnosti čovjekovoj: hram Božji neće više biti zgrada od kamena, nego baš srce njegovih vjernih = Ef 2,19-22 + 1 Kor 6, 19-2o + Rim 8,9 + 1 Sol 4,4-8. Kršćanska je tradicija uvijek vezala prisutnost Duha s tim duhovnim i nutarnjim stanovanjem, dok negdašnja očitovanja Božja svome narodu, u Starom Zavjetu, nisu sa sobom donosila tu intimnost.

Isus se oprašta od svojih učenika, pošto ih je osigurao da ih neće ostaviti i da će se vratiti "u duhu". Isus se, prema hebr. običaju, oprašta od apostola želeći im mir - šalom: 1 Sam 1,17 + 2o,42 + 25,35 + Mk 5,34... To nije samo uobičajeni pozdrav, već znak novog načina njegove prisutnosti, znak povratka: Iv 2o,19.21.26. Mir, konačno, prema biblijskoj tradiciji ne znači samo stanje odmora nego potpuno posjedovanje mesijanskih dobara: Zah 8,9-13 + 9,9-1o + Iz 2,2-4 + 9,5-6 + 11,1-9 + 4o,17-18. Tako tema o miru kao i ona o "stanovanju" osigurava apostole o novom načinu kojim će im Isus biti prisutan - prisutnošću Duha.

Evanđelje je dakle oblikovano iz dvije teme: Duh koji će doći bit će Duh Novoga Saveza - stanovat će u srcima saveznika - u obilju će ih nadariti mesijanskim dobrima koje je obećavao Stari zavjet.

KROZ DUHOVSKU OSMINU

A/ Evanđelja po Ivanu

Evanđelje duhovskog ponedjeljka (Iv 3, 16-21) donosi posljednji dio razgovora Isusova s Nikodemom. Pošto je s njim raspravljao o novom rođenju u Duhu (r.3-8), Isus je upozorio na posredničku ulogu Sina (r.9-15), a sada - u današnjem odlomku - Isus razotkriva Očev plan spasenja (r.16-18) da onda zaključi svoj govor (r.19-21).

Treba uočiti trinitarnu strukturu ovog razgovora u kojem se susljedno radi: o Duhu Svetom, o Sinu, o Ocu. Sv.Ivan je, u ovom dijelu evanđelja, istom na početku objavljivanja Oca, na što će se vraćati tijekom cijelo ga svoga evanđelja sve do posljednjega govora poslije Večere: Iv 14,23. U ovom odlomku Otac je naznačen samo imenom Bog. No, iako je samo naznačen misterij očinstva Božjega, sasvim je jasno rečeno da se plan spasenja sastoji u tom da je u svijet poslan Sin da donese vječni život. To poslanje Sina pretvara se u sud: život je onomu koji vjeruje - smrt nevjerniku.

Sv.Ivan konačno zaključuje razgovor između Isusa i Nikodema temom suda (r.19-21) i brižljivo to povezuje s početkom razgovora, kako se može uočiti iz slijedećeg pregleda:

3,2 = Nikodem k Isusu <u>dolazi</u> noću	3,21=tko čini istinu, <u>dolazi</u> k svijetlu
3,2 = Ti si <u>došao</u> kao Učitelj	3,19 = Svjetlo je <u>došlo</u>
3,2 = Ako <u>Bog</u> nije <u>s njim</u>	3,21 = Njegova su djela <u>u Bogu</u> učinjena

Pregled nas upućuje i na to da ocijenimo duhovni napredak Nikodemov u toj prilici. On je mislio da razgovara s jednim učiteljem zakona:a susreo je Svjetlo svijeta! Došao je kriomice, noću: a stavljen je pred izbor da se opredijeli za tamu ili za svjetlo. Vjerovao je, zbog Isusovih čudesa, da je Bog s Isusom: a evo, otkriva da Isus može biti Bog, kad čini djela Božja.

Nikodem je došao k Gospodinu, ali u nekoj nedoumici. On poznaje Pisma, poznaje "znakove" koji će prokazati Krista, ali to nedostaje: on treba znati da je Krist Sin Očev i mora se opredijeliti za ili protiv njega. To je drama svih onih koji Isusa poznaju samo na ljudski način: takvo poznavanje ih može dovesti do odredjene blagonaklonosti prema Kristu, ali ih ne može dovesti do slobodnog opredjeljenja vjerom.

Evanđelje utorka (Iv 10,1-10) nastavlja čitanje II nedjelje po Uskrsu. Nalazimo u ovanu parabolu sličnu jednoj sinoptičkoj (što je kod Ivana rijetkost). U njoj se nalazi vi

še elemenata kakve nalazimo i u drugima:

- navješta se tema (tema o stadu - vrlo česta u sinopticima = Mt 18,12-24 + Lk 12,32 + Mt 25,31-46 + 9,36 + 26,31 itd);
- ističe se tema kako parabola nije razumljena (r.6 = Mt 13,10-16 + Dt 23,9 + Jer 5,21 + Ez 12,2 + Iz 6,9-10...
- tumačenje parabole navodom proroka (r.7-10 = Ez 34).

No, Ivan pripovijeda jednu "sinoptičku" parabolu na tipičan svoj način misterioznog govora. Hoće tim da pouči: vremenito poslanje Isusovo bit će potpuno protumačeno istom u svjetlu Duha Svetoga: Iv 16,25-29 + 14,25.

Zato, parabola o vratima kojima se ulazi u ovčinjak - čim se Isus suprotstavlja krivim pastirima - poprima kod Ivana novu dimenziju: naznačuje poziv Gospodinov - poziv koji se može razumjeti samo posredstvom nove spoznaje koja prodire u realnost čovjeka - Boga (V nedjelja po Duhovima). Sama prisutnost Čovjeka-Boga u svijetu sa sobom donosi "sud" u tom smislu što ga jedni "poznaju" (r.4)a drugi ga ne razumiju (r.5-6).

Evanđelje srijede je posljednje iz Ivana: 6,44-51. Radi se o ulomku iz govora Isusova o kruhu života koji je Isus održao iza umnoženja kruhova u sinagogi u Kafarnaumu. Inače, taj je ulomak rijedak u liturgiji.

Kako ćemo protumačiti čitav taj govor, ovisi o tome kako egzegezi uspijeva da otkrije njegovu strukturu. Na pitanje Židova koji traže pravi kruh (6,26-34) Isus odgovara s dva govora: prvi predstavlja "kruh s neba (r.35-47) a drugi govori o "kruhu života" (r.48-59). Na kraju ovih dvaju govora Gospodin daje neke točnije upute u pogledu opredjeljenja koje treba provesti (r.59-65). Ovaj liturgijski odlomak donosi posljednje rečenice iz prvog i prve iz drugog govora. Hebreji su odbili da prihvate tvrdnju Isusovu koji je govorio da je on "kruh koji je sišao s neba" (r.41-42); Isus odgovara (r.43-47) a zatim prelazi na temu o "kruhu života" (r.48 itd).

Židovi neće da u sinu tesarovu prepoznaju Sina Božjega. Ivan tumači razlog takvoga stava: Otac nije Kristu darovao tih nevjernika (r.44-45). Pokretu kojim Kruh utjelovljenjem silazi s neba odgovara pokret kojim je tko privučen prema Sinu. Prvi, dakle, govor svršava pozivom na vjeru u Isusa - kojem pozivu Židovi ne odgovaraju jer se zaustavljaju na ljudskom liku Isusovu.

U drugom govoru ključne riječi nisu "doći k meni - vjerovati" nego "dati - jesti". Redak 49. odjednom predlaže temu "jesti". Oci su "jeli" manu i umrli su: to neće zadesiti onoga koji bude jeo novi Kruh(r. 50) jer je to Kruh "života" tj. "živi kruh" koji daje život svijetu (r.51).

U toj točki je prijelaz iz teme o utjelovljenju - koja je izražena slikom kruha

koji je sišao s neba (prvi govor) - k temi o otkupljenju koju simbolizira kruh koji daje život (drugi govor). Rječnik je izrazito žrtveni: "dati svoje vlastito tijelo za..."(Iv 1o,11.15 + 11,5o + 15,33) što se lako može u očiti osobito ako pažljivo čitamo r.53-54 koji govore o "jesti tijelo" i "piti krv" - krv, samo prolivena krv se može piti.

Treba li u ovom govoru vidjeti točan navještaj euharistijskoga obreda? Slušatelj Židov nije svakako mogao drugo razumjeti nego da je govor o vječnom životu koji je plod žrtve kao i to da postoji dužnost biti sjedinjen s Kristom da bi se živjelo tim životom. No, ovaj je govor htio pripraviti slušatelje da shvate da će jednog dana moći sakramentalno participirati na toj žrtvi, a u budućnosti i na životu koji odatle izvire.

B/ Evanđelja po Luki

Evanđelje petka (Lk 5,17-26) je paralelno s odlomkom Mt 9,1-8 (= XVIII nedjelja po Duhovima). Isus izjavljuje i pokazuje da ima vlast opraštati grijehe, što je svakako vlast i moć Boga jedinoga a za posljednja vremena je rezervirano i dano Sinu Božjemu, sucu naroda = Dan 7,13-14 + Iz 33,24 + Ez 16,63 + Jer 31,34 + 33,8. Luka Matejevu izvještaju dodaje neke pojedinosti: više naglašava vjeru prijatelja uzetoga (r.18-19) - sigurno s namjerom da dade nauk da vjera zajednice može spasiti pojedinca. Zatim, svoj izvještaj završava svojim omiljelim refrenom: narod hvali Boga = Lk 2,2o.28.38 + 7,16 + 13,13 itd. Matej opet više no Luka posvećuje brigu organizaciji Crkve i zato podcrtava da je vlast opraštati grijehe podijeljena ljudima: Mt 9,8.

Evanđelje četvrtka (Lk 9,1-6) donosi Lukinu verziju Isusova govora poslanja. U dva retka Luka određuje predmet poslanja: proglašavati Veselu Vijest - ozdravljati bolesne - tjerati demone. Jasno je: nastup Kraljevstva podudara se s pobjedom nad snagama zla: Mk 16,17-2o.

Luka ne donosi nekih uputa Gospodinovih apostolima koje čitamo kod Mateja i Marka: Mt 1o,5-6. To je valjda zato što mu je bilo stalo da donese samo ono što će biti mjerodavno za svako poslanje u svakoj Crkvi, a izostavlja ono što je samo onog časa bilo na mjestu. U nastavku, r.3, Luka donosi Isusove uvjete misionarskog djelovanja: ponajpače, treba da odmah krene na put, i to bez opskrbe. Za Mateja je to odveć tvrdo, pa je odmah dodao da je svaki radnik vrijedan svoje plaće (Mt 1o,1o). Luka pak za Isusov zahtjev ne daje opravdanja. No znamo da on voli isticati vrijednost siromaštva samog u sebi jer ono znači posvemašnju raspoloživost za Kraljevstvo = Lk 6,2o + 14,25-33 + 16,19-31 + 18,18-3o.

I daljnji retci upućuju na ascetiku mi-

sionarevu: on ne ide od kuće do kuće da bude njihov gost već ostaje dok ne završi misiju: r.4. Ako ga ne prime, neka otrese prašinu sa svojih nogu - tj. onaj grad, ona kuća, oni pojedinci koji ga ne prime, smatraju se nečistima - nisu očišćeni. U Lukinu izvještaju o govoru poslanja odrazuje se više no u Mateju misijsko iskustvo prve Crkve, o kojem nas izvješćuju osobito Djela apostolska, i zato ovo Lukino poglavlje predstavlja uistinu temeljni dokumenat kršćanskoga apostolata: Dj 9,43 + 16,15 + 17,7 + 18,3 + 13,51.

Evanđelje subote (Lk 4,38-44) donosi jedan dio izvještaja o ozdravljenjima koja je izvršio Isus u Kafarnaumu na početku svoga javnoga života. Značajan je izraz, koji dolazi u vezi s obadva ozdravljenja, "zaprijeti": Luka prikazuje Isusovu ozdraviteljsku moć kao očitovanje eshatološke snage i auktoriteta (usp. Mk 4,32-37). Tema o "prijetnji" Božjoj je stara tema starih kozmogonija u kojima se stvaranje prikazuje kao bitka Boga Stvoritelja protiv buntovnih elemenata: Ps 103,5-9 + 73,13-14 + 88,9-11... Biblijske tradicije su tu temu ponovile u vezi s prijelazom preko Crvenoga mora: Ps 105,9 + Iz 51, 2. A onda su je projicirale u eshatološko vrijeme: Hab 3,8 kada će se dovršiti konačno izbavljenje Božjega naroda i konačno će biti skršena moć zla. Evanđelje o nastupu Kraljevstva i skršenoj sili neprijatelja odlično pristaje u Duhovsku osminu.

PRESVETO TROJSTVO
Mt 28,18-2o

Čini se da je liturgijska praksa prve Crkve utjecala na redakciju ovog teksta koji predstavlja pravu doksologiju Matejeva evanđelja. U tom svršetku susrećemo ove misli: univerzalno prostranstvo propovijedanja -kao znak kozmičke snage Gospodinove - točna trinitarna definiranost krštenja - osjećaj prisutnosti Gospodinove posred svojih vjernika. Treba priznati da te ideje premašuju inače vidik Matejeva evanđelja i premašuju perspektive koje su apostoli mogli imati za vrijeme svog zemaljskog dodira s Gospodinom. Zato se može tvrditi da su ovi retci konačno ustaljeni nakon dužeg iskustva Crkve.

Krist je postao Gospodar "neba i zemlje" po svom uskrsnuću. Tu kozmičku vlast on je "zadobio". Pitanje odnosa Oca i Sina stavljeno je tako u tipično ivanovsku perspektivu: Iv 3,35 + 5,21 + 1o,18 + 17,2-3. U tom činu kojim Otac sve stavlja u ruke Sinu temelj je Sinova kraljevskoga dostojanstva i vlasti: Iv 12,13-15 + 18,36-37.

Sada Isus prenosi svoju vlast Crkvi i povjerava joj zadaću da svojom misijskom i sakramentalnom akcijom objavljuje i komunicira trinitarni život. Već smo istaknuli kako je u prvoj Crkvi bila živa svijest o suodnosnosti univerzalnih Kristovih vlasti s misijskom rasprostranjenošću Crkve. To je smisao

novozavjetnih tekstova koji tako izvješćuju o uzašašću da odmah priključuju obećanje o rasprostranjenju Crkve (blagdan Uzašašća). Djelovanje Gospodinovo više neće biti ograničeno na jednu pokrajinu, kako je bilo ograničeno djelovanje historijskoga Krista. Gospodin je naime Novi Čovjek koji predsjeda novom stvaranju i čitav svemir podliježe njegovu utjecaju. Nije zato slučajno što današnje evanđelje sjedinjuje Kristovu moć s nalogom "idite dakle ... u sav svijet."

Univerzalna misija Crkve pojavljuje se i u svršetku Markova evanđelja (Mk 16,15-16), ali samo Matej povezuje tu misiju s krštenjem. Krst je, dakle, u najužem odnosu s vlaš ću kojom Gospodin raspolaže na nebu i na zemlji da gradi "novo stvorenje". Vrlo brzo je prva kršćanska zajednica shvatila da je krst obred kojim se kršćanin uvodi u novi način života Krista uskrsnuloga - da je sakramenat koji komunicira Duha ovoga novoga svijeta. Krstom se dakle čovjek približava ovom novom svijetu u kojem kraljuje Gospodin i učestvuje u vlasti kojom Krist u svom kraljevstvu raspolaže da slavodobituje nad zlom i da daje da uzraste njegov božanski život.

Prva kršćanska zajednica naznačivala je krst tradicionalnom formulom "u ime Isusovo": Dj 1,5 + 10,42-48 + 19,1-8 + 22,16-19. Kako je Matej dospio do izraza "u ime Oca i Sina i Duha Svetoga"? Sigurno je to bila liturgijska formula ili njezin sažetak. Ali o-

dakle potječe ta formula? Sigurno to nije jednostavno spominjanje imena triju osoba. Izraz "ime" naznačavao je u ono vrijeme moć, životnu snagu. Govoriti o "imenu" triju božanskih osoba značilo je uputiti na njihov međuosobni život - priznati da je Otac poslao Duha Svetoga koji je svjedok kraljevske vlasti i dostojanstva Sina. Dosljedno, krst stavlja kršćanina u odnos sa svima trima božanskim osobama.

Zaključujući izlaganje koje je tako bogato podacima, upozoravamo da posljednji redak preuzima i opet jednu temu sv. Ivana: temu o neprestanoj prisutnosti Gospodina sve do svršetka svijeta. To podsjeća na riječi Isusove apostolima kad ih je uvjeravao da ih njegov odlazak neće ostaviti sirotama: Iv 14,18-21; njegovu će fizičku prisutnost nadomjestiti prisutnost Oca koji stanuje u srcu kršćana; prisutnost Duha koji će oduhoviti i oživotvoriti sakramente i duhovni život svakoga pojedinca; prisutnost Krista koji će nastaviti izgradnju svoga Tijela skupljajući oko sebe u jedinstvo sve svoje.

Zato je ovo evanđelje sažetak glavnih načina duhovne prisutnosti Kristove u sredini svojih: sakramentalna prisutnost u krstu - misijska prisutnost u poslanju apostola da propovijedaju svemu svijetu - prisutnost koju krštena duša uživa da učestvuje u životu presv. Trojstva, što naznačuje trinitarna krsna formula. Zato ovaj odlomak predstavlja uistinu najbolju doksologiju Vesele Vijesti.

I NEDJELJA PO DUHOVIMA
Lk 6,36-42

Redakciju ovog evanđelja dugujemo helenskim zajednicama prve Crkve. Dok, naime, hebrejske zajednice uvijek govore o "Ocu nebeskom" (Mt 5,55; 6,9.14.26; i još 32 mjesta), dotle helenske Crkve pod utjecajem nekih grčkih knjiga SZ-a (Mudr 14,3) ne prihvaćaju takav izraz već ga prilagođuju u izravno oslovljavanje: "Oče" = Gal 4,6; Rim 8,15; Ef 3,14; Lk 6,36; 12,30.32. Uostalom, Grci - neupućeni u mistiku zakona - nisu mogli shvatiti ideal "pravednosti" u hebrejskom smislu, pa makar bio revidiran i ispravljen u Mt 5,20; 6,1o. I upravo zato Luka pouku o savršenoj pravednosti (Mt 5,48) zamjenjuje s poukom o milosrđu. Pouka je kod obojice ista: cijeli kršćanski moral nužno po svojoj prirodi znači imitaciju Božjeg postupka = kršćanin djeluje "kao" Bog. Lukino je gledište teocentrično, dok je Matejevo više antropocentrično.

Luka zatim donosi isto što i Mt 7,1-2 ("Nemojte suditi, da ne budete suđeni; jer kako budete mjerili, onako će se i vama mjeriti... "); ali tome pridodaje osobno gledište. Ublažuje stil koji je kod Mt 7,1 previše hebrejski, tim što zamjenjuje rečenicu: "Nemojte suditi da ne budete suđeni" (Luka smatra pregrubim da se odmazdama kazne) kao i rečenicom u kojoj su tri paralelna elementa (Lk 6,37): Nemojte suditi... Ne osuđujte...

Opraštajte... Luki se Matejeva rečenica čini la odveć grubom ukoliko ističe zemaljske odmazde za naše nedostatke i kao da promulgira zakon osvete, a stran mu je i Matejev proverbijalni stil. Svoju je rečenicu Luka našao u izvorima kao i Matej svoju a k tome ova tri izraza naznačuju Božju akciju i konačni sud. Tako budući da je sud Božji onakav kakav jest, čovjek se treba s njim uskladiti. I tu je Luka opet više teocentričan od Mateja.

Nadalje, gdje Mt 7,2 nastavlja svoju rečenicu ("kako budete mjerili onako će se i vama mjeriti"), Luka 6,38 umeće izreku koja objedinjuje neke heterogene misli povezane uz ključnu riječ "mjera". Razlog tog dodatka je shvatljiv: misao Mt 7,2 inzistira na rigoroznom ujednačenju: kako se mi darivajući vladamo prema bližnjemu i Bog će tako u svojim darovima postupati s nama. Lk 6,38 naprotiv zahtjeva totalnu velikodušnost u daru, a za to obećanje ne samo istovrijednu mjeru, nego preobilnu. Na ovo se nadovezuje poseban Lukin interes: ljubav treba da bude plemenita, nezainteresirana, velikodušna - takva koja premašuje sva moralistička vrednovanja kakva nalazimo u židovstvu pa i kod Mateja.

Pouka u Mt 7,3-5 dolazi odmah iza izreke o slamki i balvanu. To donosi i Luka (7, 41-42), ali prije navodi parabolu o dva slijepca (r.39) i izreku o učeniku i njegovu učitelju (r.4o); ti su elementi izvučeni iz drugog konteksta. Ne vidi se tako jasno kako

je Luka mogao te elemente uvrstiti ovdje, prije crtice o slamki i balvanu koja bi tako dobro zaključila pouku u vezi s prosuđivanjem bližnjega. Ta se literarna neumjesnost može protumačiti samo odatle da je Luka tako našao već u svom prethodnom govoru gdje su pouke Gospodinove bile zapisane ne logičkim slijedom već prema tzv. "ključnim riječima".

U prethodnim smo retcima vidjeli takvu ključnu riječ "mjera", a ovdje je riječ "oko" (r.41) koja uz sebe ima dvije crtice: o slijepcima i drugu o slamki i balvanu. Čini se dakle da bi se trebalo preskočiti r.39 i 40 da se nađe glavna nit današnjeg evanđelja. Na taj način bitni dio poruke sv. Luke pažnju usmjeruje na kvalitet kršćanskog morala. Dok Matej čini moral ovisnim od reda i hebrejske "pravednosti" (kršćanski moral nadmašuje ovaj hebrejski samo u pravednosti), Luka ga smješta u red ljubavi i u jasnu teocentričnu viziju.

T I J E L O V O
Iv 6, 56-59

Tekst današnjeg evanđelja donosi zaključak Kristova govora o kruhu života. Gospodin je uz veliki oprez i postepeno otkrivao stvarnost svoje osobe: govorio je o kruhu, pa o kruhu života; zatim ga je usporedio s manom koja je sišla s neba i time pokazao kako ovaj kruh izražava njegovu poslušnost Ocu, kako označuje njegovu žrtvu, jer će biti "dan za ljude" - zajedno s prolijevanjem njegove krvi (evanđelje Duhovske srijede).

Završujući govor, dok govori o "tijelu Kristovu" Ivan postizava maksimalni realizam. On upotrebljava izraz "meso" koji je još stvarniji od riječi "tijelo", što nadasve dopušta da se euharistijski događaj smjesti u perspektivu događaja Inkarnacije, u kojem Riječ već bijaše "postala tijelom - mesom" (Iv 1,14). Od sada pa nadalje postojat će, dakle, novi znak kao donosilac novih vrijednosti pobožanstvenjenja: "tijelo-meso" Sina čovječjega, bit će, u zemaljskom životu, donosilac stvarnosti Sina Božjeg.

Egzegete se ne slažu o značenju koje treba pridati ovom kruhu koji je tijelo Kristovo. Oni koji su slušali taj govor barem su to morali opaziti da te riječi ističu realizam Utjelovljenja Čovjeka-Boga i realizam njegove otkupiteljske žrtve. Već samo to izlaganje o takvom misteriju bilo je osuđeno

da ga oni odbiju. Ali vjerojatno je da su, istom poslije uskrsnuća, Ivan i prvi kršćani mogli u ovom tekstu otkriti navještaj euharistijskog misterija.

Prelazeći zatim na drugu ideju, Ivan naglašava vezu koju Isus uspostavlja između tog kruha - koji je ujedno i njegova fizička osoba i Euharistije - i trinitarnog života: kao što Sin živi po Ocu, koji je "Živi", tako i kršćanin živi od Sina po ovom "kruhu" koji mu omogućava da kao i Sin, stoji u istim vezama ovisnosti i zajednice života koje sjedinjuju Sina s Ocem. Kruh je put kojim kršćanin ulazi u trinitarni život.

Posljednji se redak opet vraća prethodnoj temi o mani da odatle povuče zaključak: ako je novi kruh uistinu produženje Utjelovljenja i prenosnik trinitarnog života, prethodna je ekonomija SZ-a samo siromašna slika koja onima koji su od nje jeli nije mogla pribaviti život Božji.

II NEDJELJA PO DUHOVIMA
Lk 14,16-24

Ovo je parabola o svadbenoj gozbi u Lukinoj verziji. Matejevu verziju naći ćemo u 19.nedjelji po Duhovima.

Luka dobro znade da je Krist ustanovio nova vremena, uspoređuje ih, prema staroj židovskoj tradiciji, s velikim blagdanom sirotinje = Iz 55,1-3. A poznato je da se evanđelista koji puta prepustio optimizmu s obzirom na neke svoje izvore o materijalnom siromaštvu, jedinom valjanom naslovu za Kraljevstvo = Lk 12,13-21; 16,1-15; 19,31; 14,12-14; 2o,45-21,4.

Matej, naprotiv, nakon nekoliko desetljeća iskustva Crkve, piše zaključujući da sociološko siromaštvo samo po sebi nužno ne predstavlja bolji uslov za spasenje (usp.njegovu korekciju u blaženstvu siromašnih: Mt 5,3). Za Mateja je problem u tom zašto neki od onih koji su pripušteni gozbi (dakle već pozvani, kršćani) ne mogu tu više ostati zbog svojih grijeha.

Možemo zato zamisliti tri etape u razvoju ove parabole. Njezin prvi sastavljač, Krist, daje do znanja da je mesijanska gozba, koju naviješta = Iz 55,1-3, sada već stvarnost i da su pozivi razaslani. Luka tumači parabolu i inzistira na jednom uvjetu: sociološko je siromaštvo potrebno za postignuće Kraljevstva.

To je odraz prepirki koje su nastale na prvim kršćanskim sastancima: usp. 1 Kor 11,21-22. Matej, konačno, u tom donosi malu varijaciju i ističe da je uz to potrebna "pravednost".

Pošto smo precizirali opće crte, možemo početi promatranje detalja i pronaći odgovor koji daje Luka na pitanje: tko može biti pridružen gozbi. Govori se o siromašnima, bolesnima, kljastima. - i to ne u prenesenom smislu, nego dosta realistički. Ovi siromasi, baštinici "siromaha Izraelovih" o kojima čitamo u SZ-u, izabrani su ovdje ne izravno zbog njihova socijalnog siromaštva, nego zbog osjećaja posvemašnje raspoloživosti Bogu koje omogućuje njihovo siromaštvo. Dok bogatstvo prvim uzvanicima priječi da se stave Bogu koji poziva na raspolaganje, siromasi su samim tim "raspoloživiji". Da je Luka u ovom izvještaju imao tu nakanu, to je tim jasnije ako uočimo da je smjestio parabolu u niz paralelnih pouka. Na početku gl. 14 Luka nas izvješćuje da je Isus pozvan na gozbu u kuću uglednog čovjeka. Za vrijeme gozbe Isus je ozdravio čovjeka koji je imao vodenu bolest, a uzvanicima je (u sapiencijalnom tonu) uputio pouku o izboru mjesta: "Zauzmite posljednje mjesto" = Lk 14,7-11. Obraćajući se zatim kućedomaćinu, predlaže mu da k stolu poziva radije siromašne nego li bogate (Lk 14, 12-14). Na takav neuobičajen prijedlog kao da je neki uzvanik osjetio da Isus aludira

na mesijansku gozbu koja je rezervirana siromašnima: Iz 55,13 + Posl 9,1-6 + Ps 21,27-30. Taj poviče: "Blago onome koji će učestvovati na toj gozbi!" Isus na to odgovara parabolom i zaključuje: "Da, blago njemu, ali koliki su u opasnosti da ih mimoiđe ta sreća". Nitko od onih koji bijahu pozvani neće okusiti moje večere!

Evanđelista i tradicija vjerojatno su sačuvali i ovaj i druge izvještaje (usp. 1 Kor 11,21-22 + Jak 2,1-4) u vezi s problemima koji su nastajali u nedjeljnim sastancima prvih kršćana. Dok su poganske i židovske zajednice iz svog kruga isključivale one osobe koje su smatrali nečistima (Mt 21,14 + 2 Sam 5,8), kršćani su postepeno postajali svjesni da njihov sastanak treba biti otvoren svima. Ovo potencijalno otvaranje - ponajprije prema svakoj socijalnoj klasi (to je ujedno i područje interesa koje tekstovi NZ-a pokazuju prema Isusovim parabolama kao što je ova Lk 14), zatim prema svim rasama (Rim 10,12 + 1 Kor 12,13 + Gal 3,28 + Otkr 7,1-9), i konačno prema grešnicima - uvijek je poticalo kršćane da razmatraju brojne epizode života Kristova koji je svoje gozbe htio ispuniti grešnicima (Lk 7,36-50).

Kršćanska zajednica, dakle, nije sastanak elite; ona je sudbonosno obojena osrednjošću i tko joj predsjeda ne može žuditi za takvim stupnjem intelektualizma ili estetizma koji bi nekome prisutnome prouzročio o-

sjećaj neudobnosti.

Nasuprot Mateju, Luka donosi razloge što ih navode prvi uzvanici koji odbijaju poziv, i nagl šuje, ne bez zadovoljstva, činjenicu da su sluge morali raznijeti drugi poziv: najprije unutar grada, a onda na svim putovima i raskršćima.

Prvi su se naime kršćani htjeli sabrati na svojim sastancima tako da bude u isto vrijeme mjesta i za sinove Grada (Izraelci) i za one koji su izvan njega (Pogani).

Redakcija parabole koju nalazimo kod Luke vođena je dvostrukom nakanom: živimo u "posljednjim vremenima" - a to su u kojima siromasi i pogani na mesijanskoj gozbi, koja treba biti otvorena svima, imaju prednost pred bogatima i Židovima.

PRESVETO SRCE ISUSOVO
Iv 19,31-37

Predhodna opaska: kad suvremeni čovjek sluša evanđeoski izvještaj o probadanju Gospodinova srca, on će rado u tom vidjeti znak Isusove ljubavi. No, valja znati da hebrejska antropologija sijelom ljubavi smatra "utrobu" (usp. 1 Iv 3,17), a srce je sijelo mišljenja i spoznavanja (kao kod nas mozak).

U ovom odlomku htio je Ivan samo pokazati da je Krist novo pashalno Janje. Probadanje srca je prije svega znak koji je povezan s danom "Priprave", tj. s danom kad se žrtvovalo janje i dovršavale su se priprave za Pashu. Uostalom, činjenica da vojnici nisu polomili noge Gospodinu poklapa se s pashalnim obredom koji nije dopuštao da se polomi nijedna kost u janjeta: Izl 12,46.

Ide se dakle za tim da se utvrdi paralela između osobe Kristove i Janjeta čija je krv oslobodila Izrael od egipatskog ropstva.

No Krist, žrtvujući sebe ima one osjećaje koji se traže da njegova žrtva postane efikasna i u sakramentalnoj ekonomiji. Točnije: Ivan - da naznači sakramentalnu ekonomiju - s temom Janjeta-Sluge povezuje temu o živoj vodi (usp. petak treće nedjelje u Korizmi). Iz novog je izvora provrla krv janjeta (Iv 6,52-58) i voda sakramentalne ekonomije (Iv 7,37). Ezekijel (47,1-12) je već bio

navijestio taj novi izvor, a isto tako i Zaharija (12,10-13,1: to je tekst na koji se odnosi Ivan u r.37).

Krv svjedoči o stvarnosti Janjetove žrtve, a voda - simbol Duha - svjedoči o duhovnoj djelotvornosti žrtve. I jedno i drugo u isto vrijeme označuje sakramentalnu ekonomiju u kojoj se obistinjuje djelotvornost žrtve Kristove.

III NEDJELJA PO DUHOVIMA
Lk 15,1-10

Parabola pripada grupi "parabolâ milosrđa", u kojima se susljedno govori: o zalutaloj ovci, o izgubljenoj drahmi, o sinu propalici (evanđelje druge subote u korizmi).

Ako izuzmemo vrlo kratku paralelu u Mt 18,12-24, ove nam parabole donosi samo sv. Luka koji i inače u cijelom evanđelju naglašuje važnost milosrđa u životu Kristovom: bilo da se radi o opraštanju grešnicima = Lk 7,36-50 + 22,48-61 + 23,34; ili o blagosti prema nesretnicima = Lk 6,24 + 8,2-3 + 10, 30-35 + 11,41 + 16,9.19-25; bilo konačno da se radi o pažnji koju on pokazuje prema problemu slabog spola koji je onda bio prezren = Lk 7,11.15.36-50; 10,38-42 + 18,1-5 + 23, 27-28.

Krist je ove parabole izgovorio pošto su farizeji izrazili sablazan što je jeo s carinicima i grešnicima. Tu se susrećemo ponovo pod drugim vidikom s lekcijom druge nedjelje po Duhovima. No, ovog puta problem se postavlja u vezi sa čišćenjem koje se treba obaviti prije zajedničkog jela: farizeji su strogo odredili ta čišćenja isključujući na taj način grešnike i carinike.

Ovom ostracizmu Krist suprostavlja milo srđe Božje i svoju stalnu brigu da obrati grešnike. Ta se nakana neposredno vidi u paraboli o zalutaloj ovci u kojoj Luka - pro-

tivno od Mt 18,12-24 - uspoređuje veselje pastira s veseljem Boga i anđela nebeskih (rr. 6-7). Parabola ne kaže da Bog grešnika više ljubi od drugih: ne smijemo pomiješati veselje za povratnike s ljubavlju za sve ljude.

Parabola o izgubljenoj drahmi je potpuno jednako građena. Drahma pretstavlja otprilike nadnicu jednog dana = Mt 20,2. Udvostručujući tako svoju pouku, Krist je bez sumnje imao pred očima svijet "pastira" (narodnih vođa) koji se ga okruživali; no, prije svega on time prilagodio načinu hebrejskog pripovijedanja koji voli tzv.paralelizam,usporedno izno šenje misli.

Da bismo uspostavili neki red kojim Luka predstavlja tri parabole, dobro je staviti ih u vezu s gl.13 proroka Jeremije.Za prve kršćane, naime, SZ je bio jedino postojeće Pismo; kad su u čitanju došli do određenih tekstova, sjećali su se nekih rečenica Kristovih koje su - recimo tako - bilježili uz rub Pisma. Zato je redoslijed perikopa SZ-a mogao utjecati na red perikopa u Novom. Ovdje, kod Jer 31,10-14, Bog poput pastira ujedinjuje raspršeni narod i naviješta radost sabranih (usp. Lk 15,4-7).

Kod Jer 31,15-17, jedna žena (Rahela) plače nad gubitkom svojih sinova, ali će ih opet naći (usp. Lk 15,8-10).

Konačno kod Jer 31,31-34 čitamo zaključak koji vrijedi kako za Jeremiju tako za parabole Lukine: Novi Savez bitno će biti utemeljen na Božjem praštanju. Poglavlje 15. sv. Luke moglo bi dakle u kršćanskom smislu oponašati 31. gl. Jeremijinu s istom zaključnom poukom: Novi Savez u biti je utemeljen na Božjem opraštanju i na njegovom milosrđu.

IV NEDJELJA PO DUHOVIMA
Lk 5,1-11

Poput Marka (1,16-20) Luka donosi poziv učenika povezujući ga uz čudesni ribolov. Paralelu ima i Ivan 21,1-11. Obojica, i Luka i Ivan svoj izvještaj završavaju pozivom Petra: u Lukinu evanđelju - da bude ribar ljudi; kod Ivana - da bude pastir ovaca. Primjećujemo i to bili su oni koji su postavili hipotezu da se Iv.21 može pripisati nekom drugom auktoru koji je bio pod izravnim utjecajem sv. Luke.

Krist već u Mk 1,17 kao i u Mt 4,19 - aludirajući na profesiju svojih učenika - veli da će ih učiniti ribarima ljudi. Radilo se o igri riječi: ribari ribá postat će ribari ljudi. Ipak, kad Luka povezuje naslov "ribari ljudi" uz čudesni ribolov, pokazuje

da treći evanđelista premašuje čistu igru ri ječi da opiše samu apostolsku funkciju i pro cijeni njezinu djelotvornost.

Bolje ćemo shvatiti značenje epizode o čudesnom ribolovu ako se sjetimo da je za Ži dova voda, posebno more, značila obitavalište Sotone i silâ Bogu protivnih = Post 1 + 7, 14-24 + Ps 73,13 + 23,2 + Job 38,16-17 + Jona 2,2-4 + Otkr 9,1-3 + 13,1 + 2o,3. Sve do dolaska Spasiteljeva nije se ništa moglo poduzeti - izuzevši čudo, kao ono u Crvenom moru - da se spasi one koje je more zgrabilo; ali po njegovom dolasku može se uloviti mnoge ljude i iščupati ih iz pandža vlasti zla. To je i duboki smisao silaska u pakao ("inferi" = donje vode) o čemu čitamo u 1 Petr 3,19; tamo silazi Krist upravo zato da spasi one koje su zahvatile vode potopa. Biti dakle ribar ljudi znači učestvovati na spasavanju svih onih koje je zgrabilo zlo. Već je Jeremija (16, 15-16a) predvidio tu službu. Prema tome sv. Luka promatra Crkvu kao instituciju kojoj je povjeren zadatak da spasava čovječanstvo od potopa koji mu prijeti.

Da se osigura i aktualizira to poslanje, u Crkvi će biti uvijek ljudi koji će biti zaduženi tom specijalnom apostolskom službom. Oni prema tome jedino Kristu duguju snagu i ovlasti kojima raspolažu da im uspije njihov ribolov, isto kao što njemu duguju i žar i zanos koji ulažu da postignu taj cilj.

V NEDJELJA PO DUHOVIMA
Mt 5,2o-24

To je izvadak Gospodinova govora o novoj pravednosti. Njegova primjena, osobito u ovom štivu, posebno se odnosi na područje pete zapovijedi.

Nakon općenitog uvoda (r.2o) možemo razlikovati tri dijela:

a) Redak 21-22: Krist se ne zadržava samo na zabrani ubojstva, nego sankcije proširuje na obične uvrede. Stil je arhaičan, a rječnik tipično hebrejski; to bez sumnje objašnjava činjenicu da Luka u svom izvještaju nije donio taj tekst za svoje grčke čitaoce.

b) Redak 23-24: Taj je odlomak neovisan od prethodnog, a želi reći: ljubav je bitni uvjet duhovne žrtve koja je već u SZ-u bila naređena. Neke riječi nadovezuju ovaj ulomak na onaj prethodni. Luka ga ne donosi jer aluzija na žrtvu u hramu izravno ne interesira njegovo slušateljstvo. Marko će to donijeti u drugoj verziji = 11,25.

c) Redak 25-26: današnje ih evanđelje ne donosi. Čini se da im ovdje nije prvotno mjesto: Lukin tekst (12,58-59) stavlja ih u drugi kontekst, što - čini se - više odgovara originalu.

Ne smiju se smetnuti s uma prije svega istančana i sitničarska tumačenja književnika i tumača o ubojstvu, da bismo uvidjeli važnost Gospodinove pouke. Da se utvrdi da

li se radi o ubojstvu ili ne, književnici su popisali cijeli niz potpuno izvanjskih uvjeta. Krist naprotiv utvrđuje novi kriterij prosuđivanja: osobna nakana može biti osuđena i strožije od samog ubojstva, makar se izvana ograničila samo na kakvu uvredu.

Prvi je dio evanđelja doista sastavljen od dvije određene rečenice. U prvoj (r.21-22a) Krist tvrdi da obična uvreda, kao i sama tužba o ubojstvu, može dovesti pred "sudište". Pod Sudištem se tada razumjevalo savjet zajednice koja je - u nacionalnom planu (Sanhedrin) ili mjesnom (npr. u Kumranu) - imala pravo izopćiti članove krivce. Imala je vlast života i smrti sudeći onima koji su zaslužili ili nisu zaslužili da pripadaju zajednici = Mt 18,17 + Iv 16,2. Utvrđeno je da je neka opća sudbena vlast postojala i u prvim kršćanskim zajednicama: Dj 5 + 1 Kor 5,1-4 + 1 Tim 1,20 + Mt 18,15-17.

Drugi dio (r.22b-22c) ne utvrđuje neku vrst stupnjevanja odgovornosti s obzirom na prvi dio. Samo drugim riječima kazuje istu stvar. Tu "sudište" nije ni više ni manje ozbiljno od "Sinedrija" ili "gehene-pakla". Govori se naime o istoj reakciji zajednice koja izbacuje iz sebe krivce. Zato, dok su hebrejska sudišta sudila samo izvanjske čine, kršćanska sudišta trebaju ispitivati, kao što čini i Bog, i nakane pojedinaca.

Dva su načela po kojima Krist izgrađuje novi sistem pravednosti:

1) Bog je Bog koji "ispituje srca", dok je čovjek ograničen da sudi po vanjštini stvari = Jer 11,19-20 + 12,1-3 + 17,9-11.

2) On ima pravo da više zahtjeva od onih koji su obvezani Novim Savezom, jer on "mijenja srce" = Ez 36,23-30; Jer 31,31-34.

Drugi dio (r.23-24) govori o potrebi pomirenja žrtvom. Ako se neki Židov, prije nego što je prinio svoju žrtvu, sjetio iznenada da je nečist (Lev 15,14), trebao se podložiti nizu čišćenja prije nego što će prići da žrtvuje. Krist zahtjeva od kršćanina isti postupak ako se sjeti da je s nekim u zavadi. U ovom ulomku Krist više na aludira na zapovijed protiv ubojstva, nego na zapovijedi koje se odnose na obrednu čistoću. Duh je ovih dvaju dijelova različit, makar iskrsavaju iz jedne jedine želje da promultiraju novu pravednost, utemeljenu na unutarnjem stavu, koji je protivan svakom formalizmu, i na velikoj zauzetosti da bude svima jasno da veze između pojedinca i kršćanske zajednice trebaju biti unutrašnje.

VI NEDJELJA PO DUHOVIMA
Mk 8, 1-9

Tu imamo izvještaj o drugom umnoženju kruha koji svakako predstavlja dosta različi tu tradiciju od ivanovskog tumačenja: Iv 6, 1-15 = četvrta nedjelja Korizme. Mi ga uklapamo u njegov potpuni kontekst da bolje iznesemo njegove izvorne elemente. Odlomak Mk 6, 3o-8,26 očito tvori potpuno homogenu cjelinu kojoj je paralelan Mt 14,13-15,39. S pravom je to nazvano "evanđeljem kruha" jer tim odsjekom dominiraju dva izvještaja o umnoženju kruha: Mk 6,3o-44 + 8,1-9, i jer se primjedbe o potrošnji kruha poklapaju s cjelokupnim izvještajem: 6,52 = učenici nisu shvatili čudo s kruhom; 7,2-4 = farizeji izražavaju svoje negodovanje što učenici "jedu kruh" a da se ne drže propisa o pranju; 7,27 = pogani nemaju pravo da jedu "kruh djece"; 8,16-19 = Kristov kruh i kvasac farizeja.

Nakon jednog i drugog umnoženja Krist ulazi u lađu (6,45-52 = hoda po vodi; 8,1o-3o = traže od njega znak) i izaziva raspravu s farizejima ili o njima (7,1-23 = čisto i nečisto, 8,14-18 = farizejski kvasac). Ozdravljenju jednog gluhonijemog nakon prvog umnoženja (7,31-37) odgovara ozdravljenje slijepca nakon drugog (8,22-26); odlomak zaključuje Petrova izjava vjere = 8,27-3o.

Konačno, sve većoj "tvrdoći" srdaca i učenika i mnoštva (Mk 6,52 + 7,5.14.18 + 8,

11-12.17) odlično odgovara to što Isus otvara uši gluhom i oči slijepom (evanđelje 11. nedj.po Duh.). Pošto smo ovako raščlanili kontekst, lakše ćemo iznijeti misao auktora u današnjem odlomku.

Upozoravamo da dvostruki izvještaj umnoženja posuđuje svoj rječnik iz liturgije (Mk 14,22 + Dj 2,42 + 2o,7 + Mk 8,19): čitatelj se dakle nije mogao prevariti o euharistijskom značenju čuda koji se baš dogodio u pustinji (8,4) da bi se naglasila antiteza između mane i euharistijskog kruha.

Štoviše, euharistijsko je tumačenje nadahnulo da se, neočekivano, spomenu ostaci hrane: 6,42 + 8,8. Bez sumnje oni označavaju da euharistijski kruh ne propada, dok se naprotiv mana nije mogla sačuvati: Izl 16,16-21. Kod Iv 6,12-13.27 ostaci su znak vječnog života, sadržanog u euharistijskom kruhu.

Dosljedno, budući da je riječ o čudu koje predstavlja preludij Euharistije, može se očekivati da auktor izvještaja donese sve pojedinosti koje bi mogle pomoći da euharistijski kršćanski sastanci što dostojnije proslave svoju liturgiju. Zato evanđelista napose inzistira na potrebi vjere da se prodre u euharistijski misterij; a ta je vjera potpuno nedostajala kod učenika = Mk 8,14-21 + 6,51 + 7,18; ona je dar Božji, upravo kao i riječ koju Krist vraća gluhonijemu, kao vid slijepcu (Mk 7,31-37 + 8,22-26.

Evanđelja često suprotstavljaju nedosta

tak vjere kod učenika ozdravljenju slijepca: Lk 18,31-43 = evanđelje nedj. Pedesetnice. U Mk 7,31-8,1o čujemo možda jeku prvog obreda inicijacije poganina u vjeru; tu nalazimo su sljedne obrede polaganja ruku (7,32) i obred "Efeta" (7,34), post tri dana prije krštenja (8,2; usp. Dj 9,9); zatim hebrejske i kršćanske običaje (kao onaj u Didahe), i konačno pristup k euharistijskoj gozbi. U detaljima izvještaja možemo otkriti i drugu važnu karakteristiku: prve euharistijske zajednice nisu voljele odveć razrađena pravila koja bi sama po sebi mogla udaljiti pogane. Epizoda koja veli da je gozbi pripuštena sirofeničanka (Mk 7,24-3o) kao i produžena rasprava o čistoći (Mt 7,1-23) i o farizejskom kvascu zadobivaju svoje pravo i puno značenje kada se zna koju je ulogu, u brigama i zauzetostima prve Crkve, imalo to pitanje pripuštanja pogana k sastancima: Dj 1o + 1 Kor 12,13 + Kol 3,11 + Rim 1o,12 + Gal 3,28). To što Marko suprotstavlja kruh koji daje Krist mnoštvu farizejskom kruhu, to također može imati i drugo značenje. Farizejski bi kruh mogao biti njihova odveć opterećena nauka, kompliciranа i bez djelotvornosti. Krist, naprotiv, narodu daje pravi kruh; on nije ispražni brbljavac, nego uspješni dobrotvor.

Na taj način, dakle, izvještaj o umnoženju kruha poprima svoje značenje tek ako ga se uključi u njegov kontekst. Tada se

taj izvještaj uklapa u probleme euharistijskog sastanka koji su se nametali prvoj Crkvi - posebno problem nužne inicijacije u vjeri i problem otvaranja svima, odbacujući hebrejske propise prethodnog čišćenja.

VII NEDJELJA PO DUHOVIMA
Mt 7,15-21

Današnje evanđelje ima tri različita dijela:

a) Mt 7,15: "Čuvajte se lažnih proroka". Redak spada u najstariju evanđeosku predaju. Luka ga ne donosi iz više razloga: neposredno se odnosi na židovsku povijest, a grubost njegova rječnika vrijeđa tankoćutnost evanđeliste.

Ipak, borba protiv lažnih proroka zauzima u povijesti Izraela važno mjesto: Dt 13,2-6 + Jer 27-28 + 1 Kr 18,16-4o + Zah 11 15-17 + Ez 22,23-31. Uključujući svoju borbu protiv književnika u cjelokupnu borbu protiv lažnih proroka, Krist želi potvrditi da kako jedni tako i drugi religiju spasenja svode na čisto ljudsku i naravnu razinu.

b) Mt 7,16-18 i 2o (Lk 6,43-45 + Mt 21,

33): parabola o plodovima. Nalazimo je upravo u središtu evanđeoskog odlomka. Neki su izvori inače brižno sačuvali ovu pouku, inače vrlo karakterističnu, a koja se može odnositi na različite okolnosti: Matej ju aplicira na lažne proroke; Luka na farizeje. Formulacija te parabole je bliska tradicionalnom stilu biblijskih pisaca kod kojih "plodovi" znače unutarnju duhovnu stvarnost: Jak 3,12 + Lk 13,6-9 + 23,27-31 + Iz 5,1-7 + Ez 19, 10-14 + Iv 15,1-8 + Mt 3,7-10.

c) Mt 7,19: Stablo koje treba spaliti. Ovdje se radi o Matejevoj interpolaciji. Naime, prethodna parabola govori o lučenju dobrih od zlih plodova; ovdje je riječ o prijetnji, upućenoj zlim plodovima. Drugi sinoptici nemaju tog retka. Konačno, u paraboli se govori o "plodovima" (plural) dok se u r.19 govori o "plodu" (u singularu).

Trebamo dakle svoju pažnju usmjeriti na retke 16-18 i 20. R.18 je samo uvod, a r. 19 je pobudni dodatak. Tema o plodovima stabla, koja stoji u centru evanđelja, doziva u pamet čestu brigu Jahvinu za plodove stabla koje je on sam zasadio.

VIII NEDJELJA PO DUHOVIMA
Lk 16,1-9

Tekst današnjeg evanđelja iznosi vrlo važne probleme. Te je riječi kako ih donosi tekst Krist zaista izrekao, ali u posebnom kontekstu koji zahtjeva razjašnjenje. Budući da se kontekst izgubio, već se u prvotnoj zajednici tražilo kako da ga se protumači kako se najbolje znalo.

Vjerojatno je da se Krist osvrće ovdje na prijevaru koja se prepričavala u dnevnim glasinama onog vremena: r.17. Ali kakav je bio njen kontekst? Nažalost raspolažemo samo s r.8: "I gospodar pohvali nevjernog upravitelja"!

Tko je gospodar? Sigurno ne gospodar upraviteljev. To je Isus - ho kyrios. Sličnu promjenu nalazimo u Lk 18,1-8: "sudac" na kraju nije onaj koji i na početku: u r.6 "Gospodin" označuje Krista a ne više suca.

Redak 8. našeg evanđelja ne odnosi se više na subjekt parabole o krađi, nego je to bilješka sv. Luke. Kako dakle da Gospodin hvali upravitelja? Kad se u predsinoptičkoj tradiciji nastoji pronaći kontekst riječi koje je sam Krist rekao, vrlo često se konstatira da je Isus htio uvjeriti svoje slušaoce da je već počelo vrijeme suda. Nema više vremena! Treba se pobrinuti kako će biti "sutra": Lk 12,54-56; treba da budemo dovoljno oprezni da se nagodimo i sa samim neprijateljem

prije nego se tim zabavi Sudac: Lk 12,58-59. Tako se i upravitelj bio okoristio odgađanjem koje mu je podjeljeno, da osigura svoju budućnost i da se nađe među onima koji su nadživjeli krizu. Čini se da bi to bila, u misli Lukinoj, glavna pouka parabole: iskoristiti vrijeme koje preostaje da se pobrinemo za vlastitu - eshatološku budućnost.

Prve kršćanske Crkve nisu međutim sačuvale originalni kontekst parabole i zato su dodale drugo tumačenje: "Sinovi ovoga svijeta lukaviji su od sinova svjetla" (r.8b). Porazna i pesimistička konstatacija: u "poslovima" (jer se govori upravo o zemaljskim poslovima) kršćani su uvijek u stanju inferiornosti i ne uspijevaju se služiti sredstvima kojim drugi uspijevaju. Na tom planu parabola izražava stav kršćana: oni se odriču sredstava moći i snalažljivosti koja njima nisu dopuštena.

U drugom kršćanskom ambijentu nastala je nova interpretacija parabole:sa zaključkom o upotrebi novca (r.9). Oni više nisu promatrali to kako se upravitelj bio osigurao za budućnost, već su u paraboli našli primjer kako se valja služiti novcem. Luka, koji u Kraljevstvo stavlja samo siromašne, osobito je osjetljiv za takvo tumačenje. Ako slučajno bogati i ulaze u Kraljevstvo, to je zbog toga što su umijeli dobra Kraljevstva steći potpunim odricanjem novca. Upravitelj nam tumači kako se trebamo služiti novcem:

dijeliti ga - da sebi osiguramo nebo = Lk 6, 29-3o + 12,33 + 6,34-35. Luka, znači, dodaje svoj osobni zaključak (r.9), utemeljen na iskustvu prve kršćanske zajednice i na općem njegovu stavu koji je vrlo sklon siromaštvu. Ovaj se Lukin zaključak nadovezuje direktno na onaj eshatološki koji se nalazio u paraboli Kristovoj i na ono drugo tumačenje koje je dala kršćanska sredina (r.8b). Prema tome ćemo shvatiti zašto jedino sv.Luka donosi ovu tešku parabolu: on je - sa svoga posebnog općeg gledišta (sklona siromaštvu) - mogao tu parabolu bolje shvatiti; bio je za nju osjetljiviji.

Današnje evanđelje ovdje staje, ali Lukin tekst se produžuje u posljednje tumačenje: rr.1o-12. Tu nam upravitelj služi i opet kao primjer, ali kao primjer za ono što se ne smije činiti: ako želite biti djeliteljji duhovnih dobara, budite prije svega pošteni djelitelji materijalnih dobara.

Nalazimo se dakle pred vrlo kompleksnim evanđeljem: na temelju čudne činjenice o prijevari upozoreni smo na četiri pouke:

-a) iskoristiti kratko vrijeme koje preostaje (pouka Kristova);
-b) kršćanin će uvijek biti nevještiji u poslovima od drugih (refleksija prvih kršćanskih zajednica);
-c) onima koji posjeduju mnogo novaca upućuje poziv na plemenitost (pouka vlastita Luki);

-d) moramo biti vjerni u malim stvarima (refleksija drugih kršćanskih zajednica).

Na taj su način prvi kršćani temeljnu parabolu Kristovu "preradili", dočitali i opet oživjeli i tako su je sačuvali i dalje prenijeli u svojoj predaji u svom životu. Kad bismo pouku današnjeg evanđelja htjeli zbiti u nekoliko riječi, rekli bismo: urgentnost Kraljevstva je takva da se razboritost sastoji u pripravnosti. Za bogataša je jedna od idealnih priprava to da se odrekne zemaljskih dobara da slobodan dočeka Kraljevstvo.

IX NEDJELJA PO DUHOVIMA
Lk 19,41-47

Odlomak predstavlja jedan dio u opisu mesijanskog Kristova ulaska u Jeruzalem (nedjelja Cvjetnica).

Taj nam opis donosi niz događaja koji međusobno nisu odveć spojeni: u rasporedu tih događaja sinoptici nisu složni. Općenito se čini da ih je sv. Luka rasporedio tako da imitira Jer 6-7. Prvi su kršćani, naime, rado čitali Kristov život uz pomoć Biblije koju su posjedovali: oslanjali su se na neki stari tekst da se podsjete ove ili one Gospodinove izjave. Usporedimo neke dodirne točke između Jeremije i Luke:

a) Oni su govorili: "mir, mir" a mira nije bilo: Jer 6,14 = Lk 19,42;
b) Morali bi se stidjeti u času njihova pohoda: Jer 6,15 = Lk 19,44;
c) Najedamput će na vas doći zatirač: Jer 6,26 = Lk 19,43;
d) Špilja razbojnička: Jer 7,11 = Lk 19,46;
e) Moj će se gnjev izliti na poljska drveća: Jer 7,2o = neplodna smokva (što međutim Luka protivno Mateju, ne donosi;
f) Poslao sam sve svoje sluge i proroke: Jer 7,25 = Lk 2o,9-15.

Čini se da su sinoptici, a napose Luka, u svojim izvještajima objedinili same činje-

nice iznoseći ih u vezi s Jer 6-7. Sami događaji mogli su slijediti u različitim epohama života Kristova, ali što su zbliženi u istom poglavlju očituje nam značajnu namjeru pisaca. Jeremija je naviještao razorenje Jeruzalema već g.587 prije Krista; prva Crkva, čak i prije pada Jeruzalema koji se zbio 70.g. poslije Krista, vidjela je u tom proročanstvo tada suvremenog razorenja; slijedila je u tom primjer Krista koji je sam u tom smislu već bio interpretirao proroštvo Jeremijino: Lk 19,41-44 = početak današnjeg evanđelja.

Krist preuzima Jeremijinu pouku o kultu: Jer 7. Prorok govori proroštvo prigodom velikog blagdana Jeruzalema da prekori narod ponajpače zato što formalistički vrše kult, čineći i dalje zlo, a zatim i zbog toga što je neprestano odbijao proroke koje je Bog slao. Krist polazi i dalje čisteći hram od njegova formalizma: rr.45-48. Lekcija je dakle jasna: usprkos iskustva sužanjstva i prvog razorenja Jeruzalema i hrama, narod nije ništa shvatio. Nadalje, događaji koje je prorekao Jeremija trebaju se obistiniti, i to ovaj puta definitivno - s totalnijim razorenjem Jeruzalema i posve radikalnim očišćenjem hrama.

Po treći put, tijekom liturgijske godine, čitamo izvještaj o očišćenju hrama: Mt 21,10-17 = prve srijede u Korizmi; Iv 2,13-25 = četvrtog ponedjeljka Korizme. Luka ipak u ovom izvještaju upliće i neke osobne bilje-

ške iz kojih izvlačimo posebnu pouku. Prije svega on jasnije od drugih ističe prokletstvo kojim je Krist prokleo Jeruzalem: rr.41-44. Luka ga razumije kao osudu prošle ekonomije i kao polazište nove. Važno je zabilježiti brojne očite aluzije na proroštva koja su upletena u tu osudu: Iz 29,3 + 37,33 + Jer 52, 4-5 + Ez 4,1-3 + 21,27 + Oz 10,14 + 14,1 + Nah 3,10 + Ps 136,9. Očito je da je Luka zauzet da pokaže kako je uspostavljanje nove ekonomije u skladu s Pismom.

U opisivanju očišćenja hrama Luka dosta pojednostavljuje izvještaj: njegovi se grčki čitaoci ne trebaju puno interesirati pojedinostima koja se njih ne tiču. Ali ipak i tada evanđelista ostavlja dva citata: Jer 7,11 (kojemu smo već vidjeli značenje) i Iz 56,7 koji osuđuje hram jer je svojim partikularizmom sprječavao da se otvori narodima. To je, dakle, u Lukinoj misli, duboki razlog neuspjeha prijašnje židovske ekonomije.

Svoj izvještaj Luka završava s posve svojom opaskom: r.47-48 donose pouku Kristovu u Hramu i proglas poruke koja je zadivila narod koji ga je neprestano slušao: Lk 4,15 + 4,22. Evanđelista također želi pokazati da će kult u Hramu biti zamijenjen novim tipom kulta, utemeljena na Riječi. Tu će ideju često ponavljati prvo kršćanstvo (1 Kor 12,27-30 + Ef 5,26) da se naglasi duhovni karakter novog kulta.

Tako današnje evanđelje, dok na Starom

Zavjetu temelji osudu stare ekonomije, prije svega otkriva novu duhovnu ekonomiju, otvorenu svim narodima.

X NEDJELJA PO DUHOVIMA
Lk 18,9-14

O paraboli o farizeju i cariniku dana su različita tumačenja koja nisu potpuno kriva, ali nisu iscrpna. Htjelo se prije svega vidjeti u njoj eshatološku notu, baš zbog posljednjeg 14. retka. U tom smislu, posljednji bi sud očitovao uzvišenje poniznih i poniženje oholih. Međutim, Krist je tako često ponovio r.14 (Lk 14,11 + Mt 23,12) te se može promatrati kao neke vrsti užrečice kojom se redovito hoće potkrijepiti Gospodinove pouke. Zato se ne može baš potpuno sigurno tvrditi da je redak uistinu izgovorio Krist baš u ovoj paraboli.

Htjelo se nadalje u ovoj perikopi vidjeti pouku o molitvi koja mora biti ponizna i utemeljena ne na osobnim svojim zaslugama, nego na Božjoj inicijativi. Luka bi tako usporedio dva principa molitve (18, 1-3 i 19, 9-14), s nakanom da dade mali traktat o tom

predmetu. Nije nemoguće da je sv. Luka "ponovo čitao" ove tekstove u tom smislu, ali tada ne razumijemo zašto je evanđelista u r.9 naglasio promjenu slušateljstva, kao da želi dobro razlučiti dvije epizode.

Naime, ova parabola prije svega daje ovu pouku: grešnik koji se kaje mnogo je miliji Bogu nego li oholica koji vjeruje da je pravedan: Lk 16,15. Iz ove dvije osobe u paraboli moguće je otkriti suprotnost između dva tipa pravednosti: na jednoj strani imamo čovjeka koji je osobno zadovoljan jer vjeruje da je savršeno ispunio svoja djela; a na drugoj Bog opravdava grešnika koji se obratio. Tako već ovdje, u ovom izvještaju dolazi do izražaja Pavlovska tema opravdanja: Rim 1, 13-17 i Ef 2,8-10.

XI NEDJELJA PO DUHOVIMA
Mk 7,31-37

Marko nam donosi izvještaj o ozdravljenju gluhonijemog - mogilalos - s originalnim pojedinostima. Npr. očito se vidi tijesna paralela između epizode gluhonijemog i epizode slijepog: Mk 8,22-26. U oba izvještaja bolesnik je "odveden na stranu": 7,33 + 8,23; obo je je uklopljeno u skupinu koja se često zove "odlomak kruha" (usp.šesta nedj.); u oba čuda Krist čudesno ozdravljenom naređuje šutnju: 7,36 + 8,26; jednako je "polaganje ruku": 7,32 + 8,22"23; jednako nastupaju prijatelji koji "nose" bolesnika: 7,32 + 8,22. Iz tih evanđeoskih činjenica slijedi opća pouka: ne čuti i ne vidjeti znakovi su kazne: Mk 4,lo-12 + 8,13; vraćanje vida i sluha, naprotiv, znakovi su spasenja. No spasenje koje daje Bog predpostavlja prijelom sa svijetom: ako Krist "odvodi na stranu" to čini zato što mnoštvo, kao takvo, nije sposobno da vidi i čuje.

Kristovo držanje, da diže oči k nebu prije ozdravljenja gluhonijemog (r.34), neće se više spominjati do izvještaja o umnoženju kruha: Mk 6,41. Nije li možda to znak sakramentalnog i liturgijskog karaktera konteksta?

U ovom štivu, čini se, imamo jeku prvog obrednika kršćanske inicijacije. Već su najstariji kršćanski krsni obrednici poznavali obrede u vezi s osjetilima; oči = Dj 9,18;

nos i uši = u Hipolitovoj tradiciji br.2o; itd. Ako se dopusti da je pljuvačka neke vrsti ukrućenog udahnjivanja, ona bi mogla značiti dar Duha Svetoga, karakterističan za novo stvaranje: Post 2,7 + 7,22 + Mudro 15,15-16. Marko je sačuvao aramejsku riječ Effeta kako ju je Krist tada rekao (r.34) jer ju je zadržala obredna tradicija.

Elementi ovog obrednika inicijacija mogli su, dakle, sadržavati: egzorcizam = Mk 7,29 (upravo prije našeg evanđelja); kumovanje "onih koji nose", obred polaganja ruku (r.32); "odvođenje u stranu" (r.33) što, makar i ne bilo tajanstveno, kasnije je već izraz svijesti o izvornosti vjere; obred u vezi sa osjetilima (r.34); tri dana prethodnog posta = Mk 8,3 + Dj 9,9; i konačno participacija u Euharistiji.

Konačno, Marko se podudara sa sinoptičkom tradicijom (rr.36-37) spominjući pohvalu vjernika koji u čudu priznaju dolazak mesijanske ere (Mt 15,3o-31) jer se ispunjavaju proročanstva Iz 61,1-2 koje je već sam Krist interpretirao u istom smislu: Mt 11,5 = druga nedjelja Adventa.

Bitna dakle pouka evanđelja trebala bi biti pouka o mesijanskoj inicijaciji u vjeri i definicija uvjeta da joj pristupimo.

XII NEDJELJA PO DUHOVIMA
Lk 1o,23-37

Današnje evanđelje možemo podijeliti u tri dijela:

a) Apostoli izražavaju sreću za apostole što vide i čuju ono što su kraljevi i proroci htjeli vidjeti i čuti (srodna tema kao u 11.nedj.) i što prisustvuju ispunjenu Božjeg plana;

b) diskusija o najvećoj zapovijedi koju Luka ovdje ubacuje, ali se ona - čini se - zbila nakon Isusova ulaska u Jeruzalem, kako nam svjedoče drugi sinoptici: Mt 22,34-4o;

c) Parabola o dobrom Samaritancu, vlasti ta Luki. Diskusija o najvećoj zapovijedi razbija jedinstvo govora. Naime, upit književnikov "tko je moj bližnji", Krist malo preinačuje: ne odgovara tko je, već kako treba ljubiti. Nema točnog kontinuiteta između pitanja i odgovora. Luka je sigurno ovdje ubacio diskusiju o najvećoj zapovijedi da dadne paraboli o dobrom Samaritancu novu vrijednost: ona daje moralni zaključak čitave pouke. Kad bi apstrahirali od diskusije, sve bi postalo jasnije; priča o dobrom Samaritancu bila bi tada kao parabola o Kraljevstvu, kao i one o dobrom Pastiru i o Sijaču.

Uostalom, neki konkretni elementi nam dopuštaju da i u sadašnjem kontekstu ne prihvatimo samo moralno tumačenje. Npr. u r.33, Samaritanac je "pun sažaljenja". U grčkom se ova riječ upotrebljavala samo da se označi milosrđe Božje ili Kristovo: Mt 9,36 + 14,14 + Lk 7,13 + 15,2o. Božanski dakle osjećaj pokreće Samaritanca; on je tako slika Boga, objava ljubavi Božje prema čovjeku. Drugi jedan termin otkriva najjasniji samisao: u r. 35 govori se o "povratku" Samaritanca (ep-anerhestai). Ovaj "povratak" uopće nema smisla. ako je parabola tek neka pripovijest s moralnim ili poticajnim zaključkom.

Ne govori li se možda o povratku Kristovu na koncu vremena? To dokazuje činjenica da se ta riječ nalazi samo jednom u Novom Zavjetu, i to isključivo s tim smislom: Lk 19,15. K tome, shema naše parabole na zanimljiv je način slična sa shemom parabole o dobrom Pastiru i o sinu gospodara vinograda: Iv 1o + Lk 2o,9-18. Kao što dobri Pastir dolazi da spasi ovce koje su razbojnici ogolili, napali i ubili (Iv 1o,1o); kao što sin gospodara vinograda dolazi nakon beskorisnog poslanja proroka - tako dobri Samaritanac nastupa nakon svećenika i levita koji nisu htjeli spasiti izranjenog čovjeka. Samaritanac objavljuje ljubav Boga prema čovječanstvu: on liječi sakramentima ulja i vina i povjerava ranjenoga gostionici Crkve.

Tako uvod u naše evanđelje dobiva punu jasnoću i značenje: apostoli su sretni što konačno vide kako se svijetu objavljuje lju-

bav Božja.

Nema sumnje da ovu parabolu valja razumjeti poput velikih parabola o Kraljevstvu, tj. k... parabole u kojima je ujezgrena povijest spasenja. To je Krist koji dolazi u obliku Samaritanca, tj. prezrenog bića (Iv 8,48), kao što je on i sin gospodara vinograda. A dolaži da otkrije ljubav Božju ondje gdje je zatajila židovska tehnika spasenja. Povijest je dobrog Samaritanca mogla inspirirati Kristu knjiga 2 Dn 28,15, gdje Samaritanci postupaju prema Židovima na slični način puni ljubavi kao ovaj u Lukinu izvještaju. Tu je riječ o Jerihonu, o zauzetoj brizi za one koji su utekli pokolju; veli se da su Samaritanci podigli nemoćne na svoje magarce i pokazali se veoma brižljivi "da ih smjeste na sigurno".

Vjerojatno je Luka u ovu parabolu uveo diskusijom o najvećoj zapovijedi da pokaže kako zapovijed ljubavi ima poslije Krista nove zahtjeve. Više nije dosta ljubiti bližnjega kao samoga sebe; treba ga ljubiti kako sam Bog ljubi. To je vizija govora poslije Večere, za vrijeme koje je Isus dao novu zapovijed: "Ljubite jedan drugoga. Kako sam ja ljubio vas, tako vi ljubite jedan drugoga" (Iv 13,34). Treba se dakle zamisliti u stvarnost da pripadamo čovječanstvu izranjenom, na pol mrtvom ostavljenom pored puta, i da je Krist došao da nas spasi. Tada ljubav ne ostaje samo moralna obligacija nego je re-

fleks same ljubavi Božje - znak novih vremena u kojima će božansko milosrđe zamijeniti židovska sredstva spasenja. Premještajući diskusiju o najvećoj zapovijedi i povezujući je s parabolom o dobrom Samaritancu, Luka unapređuje nauku o ljubavi (usp. kontrast između Luke i Mateja 22,34-40, Marka 12,28-31) i pripravlja tipično kršćanski pojam ljubavi koji nalazimo kod Ivana.

XIII NEDJELJA PO DUHOVIMA
Lk 17,11-19

Izvještaj o ozdravljenju deset gubavaca savršeno se slaže sa zakonom protiv gube koji donosi Lev 13,45-46 i 14,2-7. Upućujući ih da se pokažu svećenicima, Krist se pokorava zahtjevima pregleda koji predviđa Zakon. Bolesnici međutim ozdravljuju na putu. Devetorica od njih, ropski privrženi odredbama Zakona, polaze da se pokažu svećenicima, Deseti, koji je Samaritanac i prema tome dispenziran od toga da se pokaže židovskom svećenstvu jer ga ne priznaje, može izraziti svoje priznanje samom Kristu.

Izvještaj dakle donosi novi elemenat, ubačen u dosje polemike prvih kršćana protiv

Židova. Zakon priječi slobodu izražavanja osjećaja; poganin je bliži pravoj religiji, jer se osjeća slobodnim od primoravanja Zakona i osjetljivijim za jedino efektivnu slobodu, slobodu koju je donio Križ (Gal 2,19-2o + 5,11-16 + 2 Kor 3,15-18) - slobodu darovane milosti (Rim 5,12-17 + 6,14-15). Milosnoj dobroti Boga spasitelja odgovara spontani stav zahvalnosti slobodna čovjeka: takav odnos nije bio moguć u okviru zakona gdje je sve u poretku "ništa za ništa" i utvrđuje se naprotiv u redu vjere: "idi, tvoja te je vjera spasila".

Interesantno je znati da je u Bibliji guba često simbol grijeha. Isusovo čudo premašuje dakle značenje jednostavnog ozdravljenja i stvarno označuje djelo spasenja koje čovjeka oslobađa od njegova grijeha.

XIV NEDJELJA PO DUHOVIMA
Mt 6,24-33

Lekcija o nenavezivanju na zemaljska dobra koju nam daje ovo evanđelje (r.33) vjerojatno je izvorno bila zaključak parabole o ludom bogatašu koji je u svojim hambarima ljubio ono što će mu smrt oteti: Lk 12,16-2o. Sv.Luka naime donosi iza svoje parabole vrlo sličan tekst današnjem čitanju koje govori o pticama koje "nemaju spremnice niti hambara": Lk 12,24. Kod Luke - a vjerojatno i u izvornom tekstu - bijaše kontrast između nespokoja bogataša i "nenavezanosti" ptica na nebu.

Matej naprotiv povezuje savjete o "nenavezanosti" s izjavom da se ne može služiti dvojici gospodara: Bogu i Mamonu. Ali postoji razlika između "služiti Mamoni" i jednostavne zabrinutosti za "ono što ćemo jesti" ili "u što ćemo se obući". Ova zauzetost može biti zdrava, ne znači nužno robovanje Mamoni. Sigurno je evanđelista htio pridati veću važnost govoru na gori, nadovezujući na njega, možda malo i nelogički, niz drugih Gospodinovih savjeta. No smještajući jedan od ovih evanđeoskih savjeta u novi kontekst, Matej mu je dodao jednu tvrdoću i nepomirljivost koju mu Isus sigurno nije htio dati.

Dvostruka je dakle pouka perikope: ona upozorava na nemogućnost služenja dvojici gospodara i upućuje na termin o nemirnoj tjeskobi. Glede prvoga, Gospodin se obraća boga-

tašima (vidi kontekst u koji Luka smješta ove fraze: 16,1-9 + 16,13-15); u drugom slučaju Krist govori siromasima nespokojnim zbog njihove bijede. Ipak, evanđelje nam pruža jedinstvenu poruku: naš život je orijentiran prema Kraljevstvu i naš izbor putova Božjih ne može biti stavljen u pitanje zbog zauzetosti koje ugrožavaju ovo temeljno opredjeljenje.

Služba Bogu ne dopušta kompromise: Dt 6,13 + 10,12 + 11,13; ona zahtjeva unutarnju slobodu nasuprot svemu ostalomu, a posebno prema svemu što nas može prilijepiti uz ovaj svijet: usp. Eccl 5,9-16 + 1 Tim 6,10.

S druge strane, ako Bog brižljivo bdije nad stvorenjima tako slabima kao što su ptice i cvijeće i koja ništa ne rade, zar se neće pobrinuti za viša stvorenja kao što su ljudi koji sudjeluju na njegovu poslu vlasti tim trudom? Krist želi nespokojne duše osloboditi od nemira (ali ih ne poziva da imitiraju bezbrižnost ptica!), da se mognu potpunije i vjernije posvetiti traženju Kraljevstva: rr.31-33.

Tu Isus uvodi i spominje "Oca" da pouči kako sinovski osjećaj treba umiriti naravno nespokojstvo. A onima koji očekuju da će se njihov nespokoj upokojiti samim materijalnim pripadanjem Kraljevstvu, sv.Matej odgovara - dodavajući riječima koje je Krist izgovorio izraz "i njegovu pravdu" (kao u Mt 5,6. 10): ne može se smiriti vlastiti nespokoj o-

sim obdržavanjem nove pravednosti koja je definirana blaženstvima i govorom na gori.

XV NEDJELJA PO DUHOVIMA
Lk 7,11-16

Luka je jedini od evanđelista koji nam donosi ovaj događaj o uskrišenju sina udovice iz Naima. On je to sigurno učinio dosljedan svojoj profesionalnoj svijesti. Naime, nekoliko redaka dalje evanđelista donosi odgovor Kristov Ivanu Krstitelju: "slijepi dobivaju vid... gluhi čuju... mrtvi ustaju..." (r.22). Sv.Luka još nije bio iznio nijedno uskrsnuće. Zato je opisao jedno od tih čuda sa da zajamči istinitost retka 22.

- Osim toga, Evanđelista iskorišćava tim zgodnu priliku da spomene jednu ženu - stvorenje koje je u židovstvu bilo bačeno na rub društva. Sv.Luka je sigurno time htio očitovati Kristovo nastojanje da ujedini cijelo čovječanstvo, muževe i žene, djecu i odrasle, bogate i siromašne, Hebreje i pogane.

Luka je dakle donio zgodu uskrsnuća kod Naima da opravda tvrdnju retka 22 (usp.komentar tom retku u II nedjelji Adventa). Hebreji

su naime očekivali mesijansku eru u kojoj će ponižena ljudska narav, puna patnje i grijeha, biti potpuno obnovljena. Ovo se očekivanje temeljilo na Iz 61,1 i 35,5-6: doći će Mesija da izliječi ljudske patnje i nedostatke.

Osim toga, židovstvo je očekivalo pri svršetku vremena i po uspostavi mesijanske ere opće uskrsnuće sinova Izraelovih koji su umrli prije tih vremena. To se očekivanje zasnivalo na Iz 26,19: "tvoji će mrtvi ponovo oživjeti, njihova će tjelesa uskrsnuti". Čini se da prorok time misli samo na neku obnovu naroda: kao Ez 37. Sigurno je, međutim, da je jedan dio židovstva u tom gledao stvarno tjelesno uskrsnuće koje bi se trebalo obistiniti u mesijanskoj eri: 2 Mak 7,9-36; Dan 12, 2-3.

Hebreji su očekivali povratak Ilije na zemlju. On će prethoditi nastupu posljednjih vremena. Vjerovali su dakle da će u Mesiji naći onaj "duh Ilije" koga su predaje starih pronašle već u Elizeju: vidi 2 Kr 4,25-38 i 1 Kr 17,17-24. Izvješćujući o uskrsnuću dječaka koje ima nekih sličnosti s uskrsnućem koje je izveo Ilija (usp. 1 Kr 17,23 sa Lk 7, 15), evanđelisti su sigurno htjeli odgovoriti takvim očekivanjima. Kolika je, međutim, razlika između Ilije, Elizeja i Isusa Krista! Dok su stari proroci proizveli čudo u tajnosti, Krist djeluje pred mnoštvom; dok se proroci utječu postupcima koji su jedva čisti

od primjesa magije, Kristu je dovoljno: reći i zapovijediti. Dok Krist tim zadovoljava očekivanje židovstva, on ne iscrpljuje svoje mogućnosti i svoju poruku: on svakako uskrisuje dječaka, ali tako kao da uskrsiti tijelo znači ponovno zadobiti izgubljenu stvar (r.15). Uskoro će se ljudima objaviti jedno drugo uskrsnuće gdje više neće biti govora samo o "vratiti" mrtvaca njegovoj majci, nego će biti riječ o ulaženju u jedan novi, plemenitiji način života koji nadilazi sve ljudske pojmove.

XVI NEDJELJA PO DUHOVIMA
Lk 14,1-11

Lukino 14.poglavlje spada u tzv.Gospodinove "govore o gozbi". Ta je književna vrsta bila vrlo raširena u starini. Prvi je redak kao neki opći uvod koji daje podatke o vremenu i mjestu: subota, kuća farizeja. Malo iza toga opisuje sv.Luka ozdravljenje čovjeka koji je imao vodenu bolest (r.2-6) a zatim slijede parabole: prva o izboru mjesta (r.7-11), druga o izboru uzvanika (r.12-14). Na to se nastavlja parabola o gozbi: r.15-24 = evanđ. 2.nedj.po Duh. Da zajamči jedinstvo ovog poglavlja, Luka nam ga donosi kao da je Isus ove riječi upravio najprije uzvanicima, zatim gospodaru kuće i konačno jednom od gostiju. Prema ovakvoj sistematizaciji Krist od gozbe na kojoj je on prisutan (r.2-6) prijeđe na parabolički govor o gozbi.(r.7-24)

Sv.Luka tu oblikom podsjeća na "govore" o gozbi i poganske literature onog vremena, u kojima su aktori predstavljali svoje sustolnike za stolom kućedomaćina naglašujući njihovu pripadnost krugu aristokracije ili filozofskom krugu. Sjetimo se Platonova Simpozija. Luka slično počinje s opisom značajnijih farizeja, ali odmah zatim uvodi čovjeka bolesna od vodene bolesti: time gozba kojoj Krist prisustvuje gubi karakter po kojem bi bila rezervirana samo za neku izabranu elitu.

Za vrijeme gozbe svaki je uzvanik trebao održati govor: bila je to ili pohvala prostudiranog sadržaja ili opis izvanjskih očitovanja tog sadržaja. Krist za svoj sadržaj bira poniznost, opisuje njene manifestacije (r.7-1o) i daje njenu definiciju (r.11).

Lukino 14.poglavlje predstavlja konglomerat različitih elemenata koje je evanđelista objedinio u okvir gozbene književne vrste. Luka je valjda došao na misao da sastavi takvu zbirku tekstova kad se našao licem u lice s poteškoćama na koje su nailazile prve kršćanske zajednice. Napustili su naumice ustaljenu strukturu sastanaka kakvi su se sakupljali u hramu. Zato su kršćani bili u opasnosti da svojim sastancima dadnu neke karakteristike i strukture poganskih sastanaka. Zbog toga u Novom Zavjetu često čujemo pouke s ciljem da utvrde kršćane u normama organizacije i precedencije koje su vlastite Evanđelju: usp. Jak 2,1-4 + 1 Kor 11,2o-21.

Ovo poglavlje daje pouku u okvirima židovskog morala gdje se iznose posljedice koje mogu izaći iz nekih običaja: ako zauzmeš posljednje mjesto, može te na koncu dopasti prvo. U pozadini je, vidi se, knjiga Mudrosti: Posl 25,6-7.

Dva odlomka koji tvore današnju evanđeosku perikopu ujedinio je sv.Luka (on je jedini od evanđelista koji ih donosi) da iznese teologiju nedjeljnog sastanka. Krist ruši sve ograde zakonske nečistoće kojima su He-

breji ogradili svoje sastanke; Krist ruši tu u koji su Hebreji zaodjenuli subotu: njegova je skupština otvorena svima. Temeljna je pouka sv. Luke, a nastavlja se na evanđeosku perikopu druge nedjelje po Duhovima, ova: Kršćanska zajednica ne može ni pomisliti da pretendira na naslov zajednice spasenja ako se neki njeni članovi u njoj ne osjećaju ugodno.

XVII NEDJELJA PO DUHOVIMA
Mt 22,34-46

Isus je upravo odgovorio na glavne objekcije kojim su ga hebrejske sekte htjele zaskočiti: osujetio je farizejsku zlobu u pitanju o porezu: 22,15-22; odgovorio je na pitanje o uskrsnuću mrtvih: 22,23-33. I evo novog škakljivog pitanja o najvećoj zapovijedi: 22, 34-4o. Pošto im je Isus dao odgovor, sam prelazi u napad postavljajući književnicima pitanje o Mesijinu podrijetlu: 22,41-46.

Veza između ta dva elementa polemike, iz kojih se sastoji današnje evanđelje, nije dakle baš jaka: čini se kao da je izvor kojim se služio sv. Matej bez neke unutarnje veze bio ujedinio u jednu zbirku glavne rasprave

između različitih hebrejskih sekti i Isusa Krista. Luka se nije ustručavao da razbiju tu fiktivnu povezanost; on je naime prvi dio smjestio u uvod paraboli o milosrdnom Samaritancu (pri tom je preokrenuo situaciju: prema Lk lo,26, Isus zapravo postavlja pitanje književniku, a ne obratno), dok je pitanje o Mesijinu podrijetlu ostavio na njegovu izvornom mjestu, u sklopu polemičkih pitanja.

Kao što je već sv. Luka smatrao vezu između dva dijela evanđeoskog štiva vrlo labavom, tako ćemo i mi ova dva dijela promatrati zasebno.

N a j v e ć a z a p o v i j e d

Imamo tri različite verzije ove epizode:

a) Kod Luke (12. nedjelja po Duhovima) sam književnik iznosi zapovijed: lo,25-28). Ali tu se ne radi o "najvećoj zapovijedi" u smislu rabinskog problema, jer taj problem ne bi zanimao čitaoce trećeg evanđelja;

b) kod Mateja (naš tekst) farizeji su oni koji postavljaju pitanje Kristu i to ne bez dvoličnosti. Isus daje tako jasan i točan odgovor, da se više nitko ne usuđuje nešto zapitati.

c) konačno, kod Marka (12,28-34) na poprište stupa jedan književnik i obraća se Kristu. On je dobro raspoložen i pun želje da bude poučen.

Kod Mt 22,34, evanđelista ističe da su

se farizeji ujedinili i namjerno ponavlja ri
ječi Ps 2,2 "principes convenerunt in unum".
Najedamput smo tako smješteni u atmosferu za
vjere.

U nastavku Isus donosi dvije zapovijedi
(r.37-39) makar je bio upitan za jednu, najve
ću zapovijed. Svi ih sinoptici donose. Ipak,
Marko ih ne donosi doslovno, a Luka nam dono
si jednu jedinu koja sadrži u sebi zapravo
dvije zapovijedi ljubavi; Matej ih donosi
točno određeno kao dvije zapovijedi, ali od-
mah dodaje da je druga zapovijed prvoj slič-
na.

Odgovor Kristov o "prvoj zapovijedi" na
lazi se u knjizi Ponovljena zakona (6,4-5),
ali u verziji kako su to Židovi recitirali u
jutarnjoj i večernjoj molitvi. Druga je za-
povijed uzeta iz Lev 19,18.

Matej završava rečenicom koju on često
ponavlja: "U ovim dvjema zapovijedima je sav
zakon i proroci" (r.40). Evanđelisti je neka
ko u krvi da aludira na zakon i proroke: Mt
7,12 + 5,17. Time on želi reći da su ove dvi
je zapovijedi kao neki stožeri o koje je "o-
bješeno" sve ostalo; ako se dokinu ove dvije
zapovijedi, sve je ostalo uzdrmano. To se mo
že shvatiti kao prijekor fariżeja koji su
"sve ostalo" pretpostavljali ljubavi i dužno
stima prema Bogu. Ljubav je ključ zakona; ne
može se obdržavati zakon ako nema ljubavi.

M e s i j i n o p o r i j e k l o

Pitanje koje Isus postavlja o problemu
Mesije predstavljeno je kao opozicija između
onoga što misle književnici (Mesija bi tre-
bao biti sin Davidov) i onoga što misli sam
David (Mesija je Gospodin). Na Orijentu se
naime ne može zamisliti otac obitelji koji bi
naslov Gospodina dao nekom od svojih sinova!
Nužno je dakle David bio pod inspiracijom Du
ha da je mogao nešto takvo izjaviti! Ovdje i
mamo tipični primjer rabinskog dokazivanja
koje je najprije iznijelo opoziciju dviju
tradicija ili dvaju biblijskih tekstova da
se odatle izvine sintetičko rješenje. Zapra-
vo, posljednje Isusovo pitanje upravo smjera
k takvoj sintezi: "Ako ga David naziva Gospo
dinom, kako mu onda može biti sin?" Jasno
rješenje ovog problema bilo bi u priznanju:
Mesija ne može biti u isto vrijeme sin Davi-
dov i Gospodin osim ako je u isto vrijeme i
Bog i čovjek: Rim 1,3-4. Kršćani su to otkri
vali kontemplacijom Pashalnog misterija i če
sto citirajući Ps 109 kog i Matej ovdje navo
di da rastumači kako je sin Davidov također
i Sin Božji: Dj 2,34 + 7,55-56 + 1 Pet 3,22
+ Otkr 3,21 + Kol 3,1 + Hebr 1,3.13 itd.

Biblijska tema koju smo analizirali za
Badnjak dala nam je prigodu da shvatimo važ-
nost polemike koju je Krist poveo protiv fa-
rizeja. Htio je da farizejima bude jednom za
uvijek jasno da je njegovo mesijansko kraljev

stvo bilo sasma drugog reda nego li je nacionalističko kraljevstvo Davidovo. Farizeji su međutim na to odgovorili jedino šutnjom. Međutim jasno je da Kristove riječi zadobivaju novu dimenziju u kršćanskoj sredini koje razmišlja o božanskom Gospodinu, Uskrslome, Sinu Božjemu. U tom svjetlu, današnja perikopa - koja je u sebi ujedinila naslov "Sin Davidov", oslobođen svoje neodređenosti, i kršćanski naslov "Gospodin" - nastavlja staru liturgijsku praksu koja je već ujedinila ta dva naslova s izrazom "eleison": Mt 15, 22 + 2o,3o.

XVIII NEDJELJA PO DUHOVIMA
Mt 9,1-8

Krist zbog vjere bolesnika i zbog vjere zajednice koja ga okružuje podjeljuje oproštenje grijeha uzetom čovjeku: Lk 7,48-5o + Dj 1o,43 + 13,38 + 26,18. To je osnovna tema propovijedanja apostola. Židovi su međutim oproštenje grijeha smatrali prerogativom Božjim, a mjesto mu je bilo tek u "zadnjim vremenima", tj. u vremenu pobjede nad grijehom, u vremenu novog saveza: Iz 33,23-24 (gdje se već"hromi" i"grešni" nalaze zajedno); 35,4-5 + Jer 31,34 + 33,8 + Ez 16,63 + 36,25-33.

Kao odgovor na to očekivanje, Krist očituje stvarnost svoje vlasti da oprašta grijehe tim što liječi uzetoga i proklamira se "Sinom čovječjim". Ovaj zadnji izraz jasno očituje da je vlast opraštanja jedna od mesijanskih punomoći koje je Bog podijelio Sinu čovječjem koji dolazi na oblacima da sudi narodima: Dan 7,13-14. Prema tome, budući da posjeduje te punomoći, Krist može kažnjavati ili odrješivati.

Matej kasnije proširuje perspektivu: Krist je tu vlast opraštanja dao ljudima (r 8). Evanđelista često inzistira na prenošenju vlast na apostole: Mt 16,19 + 18,18 + 19,28. Neki su dakle ljudi nosioci te vlasti vrhovnog suda nad narodima. Oni mogu anticipirati sud, ne da osuđuju, nego da oprastaju. I budući da će apostoli zajedno s Kristom bi

ti suci narodima (Dan 7,22 + Mt 19,28), mogu već sada anticipirati presudu. Pojava vrhovnog suca na kraju vremena pripravlja se vršenje vlasti opraštanja u njegovo ime. I zato vjera, koja se zahtjeva da se postigne oprštenje, znači priznanje anticipirane prisutnosti Suca na ovom svijetu.

XIX NEDJELJA PO DUHOVIMA
Mt 22,1-14

Paralelno evanđeosko štivo imali smo već II nedjelje po Duhovima: Lk 14,15-24. Sv. Matej međutim uvodi u parabolu nove elemente kao što je epizoda o svadbenoj haljini. Ova je epizoda već nekako najavljena aluzijom na "svadbu" (r.2) na kojoj imaju udjela "dobri i zli" (r.10). Sv.Luka govori samo o "velikoj gozbi" i ne prosuđuje kvalitete uzvanika.

Paralela između ta dva teksta, Matejeva i Lukina, dopušta nam da u Kristovim riječima prepoznamo navještaj eshatoloških vremena u slici mesijanske osobe: usp.Prov 9; Iz 55,1-3.

No, sv.Luka je iznio Kristovu poruku u odnosu na otvaranje tih sastanaka siromasima i grešnicima: II nedjelja po Duhovima. Još uvijek pod utjecajem judaizma, sv.Luka je u cijelom svom evanđelju ujedinio temu siromaštva s temom eshatologije: Lk 6,20. Matej polazi dalje: On posjeduje bogato iskustvo o životu prvih kršćanskih zajednica i znade da materijalno siromaštvo samo po sebi još ne donosi pravednost Kraljevstva. On zato svojski inzistira na moralnom životu i na pravednosti i želi uvjeriti prve kršćane da izvanjsko pripadanje Crkvi ne osigurava njihovo spasenje.

Matej je osim toga vrlo osjetljiv na ozračje sve jačeg neprijateljstva koje je upereno protiv Isusa i u taj kontekst unosi i ovu parabolu o gozbi: Mt 21-22. Zato nasuprot Luki, i razvija taj predmet s druge dvije parabole: s parabolom i vinogradarima-ubojicama (Mt 21,33-45) i s parabolom o dva sina (Mt 21,28-32). U izvještaju Matejevu može se dakle opaziti izrazitija polemička namjera nego li kod Luke.

Ova se namjera odmah pojavljuje u kraljevskom karakteru glavne osobe (r.2) i u zamašnim pripravama za svadbu. S druge strane opet, teme o srdžbi, vojski i kazni ne mogu se shvatiti izvan kraljevske perspektive. Parabola o vinogradarima - ubojicama sazdana je po istoj shemi (Mt 21,33-41): u obje parabole nalazimo istu osobu i njene sluge, istu srdžbu i iste kazne.

Matej dakle opisuje baš svadbenu gozbu

(r.2; napose r 11-13); dok Luka govori jedno stavno o gozbi. Ovaj je dodatak sigurno Matejev; jegov se način prikazivanja stvari jasno vidi u r.4 gdje zadržava termin gozba, što znači da se održava u podne, kad je vrijeme ručku, dok se svadbena gozba održava uveče. Evanđelista je dakle u temu o gozbi upleo temu svadbe, da ima na što nadovezati parabolu o svadbenoj haljini: r.11-13. Krist se često predstavlja kao Zaručnik: Mk 2,19 + Iv 3,29 + Mt 25,1-13 + 9,15 + Ef 5,25 + 2 Kor 19, 7-9 + 21,2,9 + 22,17; on je povezan sa svojom zajednicom kao kralj zaručnik u Pjesmi nad pjesmama i u Ps 44/45. A jer se svadba Mesijina predviđa u mesijanskim vremenima, Matej želi svojom parabolom osvijetliti dočak koji je priređen Mesiji.

Pogledajmo međutim druge retke prije nego li povučemo zaključak. Čitajući odlomak vidimo da on prvi riječju "pozivati" ili "zvati" (kalein) = r. 3,4,8,9,14. Taj "poziv" istaknut je u perikopi još značajnije zbog činjenice što se govori o dva poslanja slugu a odgovor je uzvanika donesen samo prigodom drugog poziva. Posve je jasno da je ovaj dvostruki poziv spomenut samo da se ponovno podsjetimo na parabolu o vinogradarima-ubojicama gdje su također opisana dva poslanja, ali uz mnogo više logike nego ovdje: Mt 21, 34-36). Svakako, ne može biti govora o istom tipu poziva: u paraboli o vinogradarima dva

poslanja slugu prethode poslanju Sina: radi se dakle o Starom Zavjetu; u našoj se perikopi poslanje slugu ostvaruje kad je Sin već prisutan. Prema Matejevu shvaćanju, prvi poslanici su proroci Starog Zavjeta, a drugi su apostoli Novog Zavjeta. Matej naime i inače želi naglasiti da ista sudbina čeka apostole koja je zadesila i proroke: Mt 5,12 + 10,17-18.41 + 13,17 + 23,29.35 + 1 Sol 2,15. Ako je drugi poziv žurniji od prvog, to je zato što su apostoli zaduženi da navijeste Kraljevstvo koje je tu: Mt 4,17.

Vladanje je prvih uzvanika u Matejevu tekstu (r.5-6) dosta čudnovato. Dok se Luka trudi da ih ispriča, Matej se zadovoljava tim da označi njihove brige i zauzetosti koje neke navode čak da ubiju sluge. To čudnovato držanje nalazi svoje tumačenje jedino u komparaciji s parabolom o vinogradarima-ubojicama: Mt 21,36. Ti uzvanici - ubojice predstavljaju službeno židovstvo kao u Mt 21,36. Na svoju kaznu neće dugo čekati (r.7). "Božja vojska" (vrlo česta ideja u Bibliji: Iz 5,26-29 + 7, 18 + Jer 5,15-17 + 6,22-27 + 4,3-17 označuje izvanjske napadače kojima se Bog služi da kazni Jeruzalem, kao u paraboli o vinogradarima: Mt 21,43. Misli se dakle na pad Jeruzalema. To razorenje, koje je izvela rimska vojska, kršćani su smatrali kao kaznu židovskih vlasti. To je jedna od perspektiva koja se provlači cijelim Matejevim evanđeljem. On upućuje svoja evanđelje kršćanima iz judaizma

koji su katkada u kušnji da se upitaju da li su dobro učinili što su napustili židovstvo i prigrlili religiju gdje su pogani ravnopravni Izraelcima. Matej brižljivo bilježi sve što može utišati tu bojazan i što može pripomoći da se shvati prijelaz iz židovske ekonomije u ekonomiju gdje su pogani i Židovi spašeni vjerom (usp. Bogojavljenje i 3.nedjelja po Bogojavljenju).

Pošto je Jeruzalem razoren, svadba može početi: Crkva može poći u svijet. Istu koncepciju nalazimo kod Mt 24,15-36: evanđelje 24. nedjelje. Prvotna je naime predaja duge vremena rođenje Crkve povezivala s padom Jeruzalema. Na svadbi mogu participirati ne samo siromašni kao kod Lk 14,21 nego "svi koje nađu" (Mt 22,9-10). To je totalitet koji sjedinjuje dobre i zle; kao što i korov raste posred dobre pšenice i kao što se dobre ribe nalaze sa zlima: Mt 13,24-30.34-43.47-50. Tako Matej tu dodiruje istu perspektivu koja će biti dana u 24.glavi gdje će, pošto se opiše pad Jeruzalema, govoriti o ujedinjenju svih ljudi za zborovanje Posljednjeg Dana: Mt 24,30-31.

Parabola bi ovdje mogla završiti. Ona je potpuno jasno očitovala Božji plan: Krist donosi Izraelu poruku koju Izrael nije slušao. Bog ne može dopustiti da njegov plan propadne: ako bude potrebno, njegovi će poslanici njegovu poruku raznijeti drugamo.

U vrijeme kada je Matej ovo pisao, kršćani su pred progonima od Židova bili raštrkani. Trebalo im je pomoći da ustraju pokazujući im kako je njihova sadašnja tjeskoba dio plana Božjeg i kako je to preludij skorašnje kazne nad progoniteljima Židovima. Ovoj paraboli Matej dodaje drugi tekst, koji je već bio pripravljen govori o svadbi u prethodnom izvještaju: taj dodatak je epizoda o svadbenoj haljini r.11-13. Nije nemoguće da ujedinjenje ovih dvaju parabola na literarnom planu izazvano tekstom Sof 1 gdje je r.7 mogao nadahnuti ovu parabolu, a r.8-9 drugu. Očito je ipak da je Matej dodao parabolu o svadbenoj haljini zbog doktrinalnih motiva.

Govor o svadbenoj haljini zaoravo opisuje posljednji sud. Glagol "ući" (r.11) opterećem je tom eshatološkom obojenošću: Mt 25, 10.21.23 + 7,13. Mjesto "gdje će biti plač i škrgut zuba" tradicionalni je izraz za pakao: Mt 8,12 + 13,42.50 + 24,51 + 25,30.

Dvije parabole, jedna pored druge, idu za tim da vrijeme Crkve uklope u odvijanje plana Božjeg. Prva je etapa prevaljena s osudom Židova i pozivom pogana. Sada je međutim, da se učvrsti odgoja svakog pojedinog, potreban dugi period. Nije dovoljno samo izvana pripadati Kraljevstvu ako to ne uključuje moralnu pripravu - na što upozorava tema o odijelu.

XX NEDJELJA PO DUHOVIMA
Iv 4, 46-53

Ovaj odlomak spada u "odlomak o čudesnim znakovima" (Iv 2-4) gdje sv. Ivan donosi dva važna "znaka": svadbu u Kani (znak za Galilejce) i tjeranje prodavača iz hrama (znak za Jeruzalem). On to donosi prije nego li se dao na analizu najkarakterističnijih reakcija vjere ili nevjere prema znakovima. Stoga evanđelista postepeno opisuje stav jednog Židova koji pripada sredini službenog židovstva: Nikodem = 3,1-42; držanje jedne Samarjanke: 4,1-42; i konačno stav jednog poganskog službenika: današnji tekst. Analiza kako se drži ovaj posljednji jest dvostruka. Prvotni Ivanov tekst (r.46,47 i 50) jedino je inzistirao na vjeri poganina u Gospodnju riječ; dodatak umetnut pod nadahnućem sv. Luke (r.48,51-53) nam tu vjeru predstavlja s drugog vidika, naglašujući činjenicu da je poganin vjerovao a da nije vidio (r.53). Ovaj je dodatak vjerojatno išao za tim da potakne kršćane prvog stoljeća da vjeruju Kristu makar ne vidješe čudesa.

Imamo dakle četiri primjera različitih stavova prema znakovima: stav Nikodema koji usprkos svog poznavanja Pisma ne dopire do vjere (3,1-); stav Samarjanke koja se najprije počinje rugati Kristu (4,9-15) dok konačno ne povjeruje u mesijansku prisutnost (4,29); stav poganina koji bez poteškoće vjeruje Kristovoj riječi (4,46-47); i konačno stav prvih kršćana koji bi htjeli vidjeti znakove i čudesa (r.48) a ipak pristupaju k vjeri makar ne vide čudesa (r.51).

I Nikodem i Samarjanka ostaju previše ukopljeni u svoja vlastita shvaćanja a da bi bili sposobni postići pravu vjeru. Poganin, naprotiv, nema nikakve apriorne predrasude i zato je njegova vjera u riječ Isusovu totalna (r.50). Ali ta je vjera postignuta samo zato što Isus posjeduje moć da ozdravlja! Doći će vrijeme kad on tu moć neće izvršivati na spektakularni način. Potrebno je dakle poučavati kršćane da im vjera premaši "znakove i čudesa" (r.48) i da se ne privežu na ništa drugo osim na samu osobu Kristovu.

Prema tome, tradicionalna vjera Nikodemova, sociološka vjera Samarjanke, poganinova vjera u čudesa tvore samo etape na putu obraćenja koji treba dovesti do vjere u samu osobu Isusa Krista. Ivan često inzistira na potrebi tog puta: njime su postepeno koracali bolesnik (usp. Iv 5,7 i 5,14-15) - slijepac od rođenja (Iv 9,7 i 9,35) - apostol Toma (Iv 20,29).

Ovo dakle evanđelje opisuje problematiku puta vjere.

XXI NEDJELJA PO DUHOVIMA
Mt 18,23-35

Židovstvo nije poznavalo milosno,nezasluženo opraštanje. Svakoj uvredi odgovarala je veća osveta. Svaka rabinska škola je imala svoju tarifu opraštanja. Shvatljivo je dakle zašto su se učenici obratili Kristu da doznadu uvjete kada je on raspoložen da oprašta: Mt 18,21.

Kristov se odgovor sastoji u tom: on postavlja "tarifu opraštanja" koja premda je vrlo velika još uvijek ostaje "tarifa": treba oprostiti svom bratu 7o puta! U tom slučaju opraštanje ostaje još jednostavna dužnost.

Matej međutim mijenja stvar kada, slijedeći Krista, pripovijeda parabolu o nemilosrdnom dužniku. S opisom nema teškoća. Treba samo uočiti ogromnu razliku u sumi od 1o.ooo talenata (oko milijardu starih dinara) koje je sluga dugovao, i 1oo dinara (odgovara vrijednosti nadnice od 1oo radnih dana) koje je slugi dugovao njegov vjerovnik. Pouka se parabole prvenstveno nalazi u riječima opraštanja: sluga je trebao oprostiti k a o što je i njemu bilo oprošteno. To je tipično kršćanska nijansa o oproštenju: ne oprašta se zbog nekog propisa ili "tarife", nego jer je u nama živa svijest da je nama oprošteno i jer želimo da primljeno oproštenje protegnemo na druge. Drugim riječima, opraštanje nije samo moralna krepost, nego u izvjesnom smi-

slu ona postaje teološkom krepošću: oproštenje kojim je Bog nas obdario proširujemo na druge. Takvo je opraštanje moguće jedino ako imamo živu svijest o otkupiteljskoj akciji Božjoj u nama.

XXII NEDJELJA PO DUHOVIMA
Mt 22,15-21

Ovaj odlomak spada u opis tzv. "zamki" koje su književnici, farizeji i saduceji stavljali Kristu. Jedan dio smo već sreli u evanđelju 17. nedjelje.

Prije svega Matej aludira na zavjeru protiv Krista (r.15; usp. Ps 2,2) koja vodi k Muci. U toj zavjeri učestvuju herodovci, Herodovi pristaše, koji će optužiti Krista i za najmanju njegovu riječ protiv Cezara. Čini se kao da su upravo sada takve okolnosti koje će navesti Krista da izjavi jednu od takvih riječi, jer to što tvrdi da je Mesija (a Židovi su pri tom mislili na zemaljskog Mesiju) suprostavlja se vlasti Cezara.

Pitanje je postavljeno na način koji je bio klasičan u krugovima koji su tumačili Zakon: "Da li je dopušteno ili nije...?" Da li je dopušteno plaćati porez Cezaru, stranom

vladaru koji nije od Davidova pokoljenja i nema nikakvog božanskog prava da kraljuje nad narodom? Krist upotrebljava "argumentum ad hominem": od rimskog imperatora primate vlast i dobročinstva, zato se trebate podložiti njegovim propisima i odgovarati na njegove zahtjeve. Krist se dakle ne izjašnjava o zakonitosti vlasti. On samo konstatira da je takva vlast prihvaćena i zato zahtjeva poslušnost.

Sugovornici su tako vješto izigrani, a opet mogli bi se smatrati potaknuti u svom podlaganju rimskoj vlasti. Zbog toga Krist dodaje rečenicu: "Dajte Bogu ono što je Božje". To znači: činite sve tako da se vaša građanska poslušnost ne suprostavlja vašim obvezama prema Bogu.

Tu je dakle dvostruka pouka: civilna vlast ima pravo na pokornost, pogotovo to može zahtijevati od onih koji uživaju koristi koje im ona donosi: Rim 13,1-8; Tit 3,1-3 + 1 Pet 2,13 + 3,11. No, ta pokornost ne smije metnuti u pitanje višu poslušnost - poslušnost koju dugujemo Bogu.

Ipak Matej današnjem evanđelju dodaje i jedno drugo tumačenje i to već i zato što se ovo štivo smješta poslije parabole o svadbi (usp. 19.nedj.). Ova je paraboia naglasila činjenicu da mnogi i mnogi prezru Božji poziv. Dok evanđelista postepeno opisuje tri prigovora koja herodovci, farizeji i saduceji postavljaju Kristu, on želi opisati tri

stava neprihvaćanja na koja Crkva može naići: neki su tako jako vezani uz "Cezara" da nisu u mogućnosti upoznati Gospodina; drugi nisu sposobni ništa drugo priznati nakon ovog života, a treći se konačno mogu ušančiti u takvu nepomirljivost, u takvu "čistoću", da uopće ne mogu pojmiti Crkvu koja će biti svima otvorena. Tako Matej pripravlja 23.glavu gdje Krist proklinje svoje protivnike, i 24. glavu, u kojoj naviješta novo "jedinstvo", "ujedinjenje" (usp.24.nedj.) i "blagoslov" onih koji su ušli u jedinstvo (Mt 23,34)kao i "prokletstvo" za one koji su odbili poziv (Mt 23).

Evanđelja XVII, XIX, XXII i XXIV nedjelje pokazuju logičko jedinstvo i važno je da se ono u pastoralu sačuva: tu se radi o zajednici, njezinim problemima i o stavovima koje ona treba da zauzme i o rješenjima koja donosi Gospodin.

XXIII NEDJELJA PO DUHOVIMA
Mt 9,18-26

U paralelnom odlomku Marko (5,21-43) označuje poglavara sinagoge imenom (Jair) i opisuje njegove postupke: najprije moli ozdravljenje - zatim uskrsnuće.

Matej je trijezniji: čini se da je htio objediniti u jednom izvještaju više slučajeva ozdravljenja: gubavci - sluga centurionov - punica Petrova - ozdravljenja opsjednutih - ozdravljenje uzetoga - kćeri Jairove - žene koja je bolovala od tečenja krvi - slijepaca - opsjednutoga nijemoga.

Osim toga, ovaj dio Matejeva evanđelja - gl. 8-9 - pripravlja i uvodi u doktrinalni dio koji opisuje poslanje učenika: Blizu je Kraljevstvo Božje: ozdravljate bolesne... (10,8). Izgleda, dakle, da je Matej, nanizavši čudesa, htio pokazati znakove poslanja Gospodinova koji je došao da naviješta Kraljevstvo. A iz tog Isusova poslanja izvire poslanje apostola. Kraljevstvo se to očekivalo kao vrijeme u kojem će cijelo stvorenje odahnuti, biti restaurirano - spašeno: Iz 28,18-24 + 25,5-10 + 61,1-3. Zato i misionari Kraljevstva umnažaju čudo na čudo.

Ipak, svako čudo predpostavlja vjeru onoga koji ga koristi. U današnjem je evanđelju žena ozdravila jer je vjerovala: r.22. Kći je Jairova uskrišena u tajnosti: r.24 - što upućuje na glasovitu "mesijansku tajnu"

koja se često susreće kod Marka (7,33 + 8,23 + 4,10-12) a želi reći: da se vidi i razumije čudesa što ih izvodi Gospodin, treba se odijeliti od svijeta.

XXIV NEDJELJA PO DUHOVIMA
Mt 24,15-35

Eshatološki govor kod Mt 24, iz kojega liturgija današnje nedjelje uzima samo r.15-35, dopušta nam da unutar redakcijskih elemenata, koje dugujemo sinopticima ili samom Mateju, otkrijemo prvotni Kristov govor.

T e m e l j n i g o v o r

a) Uvod: 24,1-3 = nagovještaj razorenja hrama;
b) znakovi koji će prethoditi katastrofi: r.4-8;
c) presudni znak: grozna pustoš = r.15-20;
d) znak je blizu: smokva = r.32-35.

Vidljivo je jedinstvo ovog teksta. To jedinstvo pokazuju: izraz "v i d j e t i" na početku svakog odsjeka i izraz "k a d" u

svakom tekstu od tih odsjeka te konačno izraz "s v e t o" na svršetku dijelova a, b, d. Ovaj tekst u sebi savršeno koherentan isključivo se odnosi na proročanstvo, na znakove i na činjenicu razorenja Jeruzalema.

D r u g i g o v o r:

a) Vrijeme nevolje = r. 21-22;
b) dolazak Sina čovječjeg = r. 29-31;
c) vrijeme tog dolaska = r. 36 i 23-35.

I opet, i na početku i na kraju nalaze se isti izrazi: "ti dani" ili "taj dan" i "izabrani".

To je potpuno apokaliptički stil = biblijsko opisivanje koje obiluje slikama, a vrlo mnogo se služi starim opisivanjima u SZ-u Dana Jahvina. U cjelini, cilj eshatološkog govora nije da direktno govori o svršetku svijeta; on prvenstveno želi da razorenju Jeruzalema dade apokaliptičku i eshatološku važnost i ozbiljnost kojom je zaodjenut Dan Jahvin. Činilo se kao da bi sve trebalo svršiti razorenjem Hrama; ustvari, sve je odanle istom imalo početi zahvaljujući popratnom dolasku Sina čovječjeg i manifestaciji njegova Kraljevstva.

R e d a k c i j s k i d o d a c i

a) Umetak pouke za slučaj progonstva: 24,9-14;
b) umetak o lažnim prorocima: r. 26-28.

Ova dva dijela nalazimo i u boljem kontekstu (posebno Mt 10, 17-22 i Lk 17, 23-24. 37), a isto tako i tri završne usporedbe (Mt 24,45-25,30) koje sv. Luka donosi u drugom kontekstu.

Evanđelje 24. nedjelje donosi dijelove: 1c, d; 2a, b, c; 3 b. Nijednu sekciju, osim apokaliptičke, ne obuhvata potpuno. To može iskriviti tumačenje. Pređimo, međutim, na analizu sve perikope.

Prvi znak skorog razorenja Jeruzalema bit će: odurna pustoš. Pod tim izrazom treba shvatiti oskvrnjenje hrama sa strane pogana: Dan 9,27; 1 Mak 1,54.

Drugi je znak: pojava lažnih proroka. Oni će se graditi za Mesiju i drznut će se da kušaju i izabrane. Jeremija 23,9-40 + Ez 13 + Jer 14,15 govore o tim lažnim prorocima, koji nastupaju kao vjesnici mira u vrijeme koje je blizu propasti. Stav vjernika, prigodom te kazne, preporučuje se jedino - bijeg. I opet se radi o čisto biblijskoj temi: "Ostatak izabranih" formira se bijegom iz osuđena grada: Post 19,17-29; Iz 48,20 + Jer 50, 8 + 51,6.45 + Otkr 18,4. Bijegom se prema tome označava spasenje. Katastrofe će se ipak skratiti da se omogući spas izabranima. Pod tim se izrazom misli na stanovnike Jeruzalema određene da tvore dio Crkve; to su oni koji tvore mali "Ostatak" = Rim 11,57.

Do sada je sve jasno. Slijedeći retci (26-28) predstavljaju problem.

R.26 je tipično hebrejski: Židovi su naime vjerovali da će se Mesija očitovati u pustinji (Quamran, Ivan Krstitelj) ili da će boravi i sakriven u nekoj podzemnoj prostori ji sve do svoje manifestacije. Kao odgovor na ovakvo židovsko shvaćanje o dolasku Mesije, Isus govori da će se sud nad Jeruzalemom odvijati isto onako kako su se odvijali sudovi nad poganskim gradovima u Starom Zavjetu: to znači brzinom munje = Iz 29,6 nad Arielom; 30,27-33 nad Asurom; Zah 9,14; Ps 17/18, 14-15; 96/97,4 i 143/144,6 nad neprijateljima Izraelovima; uz potpunu osvetu: nijedan krivac neće pobjeći i ni sama tjelesa neće biti pošteđena od lješinara. To je druga slika Božjih sudova: Iz 18,6 nad Kušom; Jer 7, 33 nad Sionom; 12,9-15,3 nad Izraelom; Otkr 19,17-18 nad narodima. Poznato nam je da Matej upotrebljava tipično hebrejski način govora, različit od helenizirancg načina govora kod Luke koji ne govori o Mesiji u pustinji i ne donosi biblijskih slika pada Jeruzalema. Zato, nasuprot općoj teoriji "Dan Jahvin" koji opisuju evanđelja može se vrlo dobro shvatiti i djelomično - kao sud nad Jeruzalemom; ne treba u tom gledati isključivo konačnu Parusiju.

Stigli smo do mjesta gdje se opisuje treća grupa znakova: r. 29-31. Ovdje Matej donosi neke nove elemente kojih ne nalazimo kod drugih evanđelista. To je ponajprije "znak Sina čovječjega". Pomišljalo se da bi

to bilo križ. Takva bi pojava bila previše u skladu s našim materijalnim željama... Bibliju međutim treba tumačiti Biblijom (napose Mateja); u samim tekstovima treba tražiti smisao tog znaka. Prije bismo mogli kušati ovaj odlomak protumačiti iz Zah 12,10 (gledat će onoga koga su proboli). To je vrlo važan tekst, često citiran u Novom Zavjetu: Iv 19, 37 i Otkr 1,7; ista se tema: "vidjeti znak" nalazi još kod Iv 3,14. Matej i u druga dva odlomka izvješćuje da Krist govori o svom "znaku", misleći pri tom na svoje uskrsnuće: Mt 12,38-39 + 16,1-4; usp. Iv 2,18-22 gdje uskrsnuli Krist stoji iza "znaka" razvaljena hrama. Onda je moguće da je i u ovom evanđelju riječ jednostavno o "znaku koji će biti Sin čovječji uskrsnuli": Mt 26,61-64 gdje se spominje taj znak baš u odnosu na razorenje hrama. Izraz "vidjeti" treba u ovom slučaju shvatiti metaforički (kao u Iv 16,17), u smislu u kojem smo ga sreli u citiranim tekstovima; npr. Židovima koji žele "vidjeti" neki znak s neba Isus nudi da vjerom "vide" Krista uskrsnulog: I i III nedj. po Uskrsu.

Drugi je znak koji nam donosi Matejevo evanđelje (i to samo ono) u tom: "proplakat će sva plemena na zemlji". I tu ideju nalazimo kod Zah 12,10-12. Ne treba misliti na neku aluziju na posljednji sud, jer se govori o kajanju, pokori i boli "svih naroda", a ne samo osuđenih. Taj plač svih naroda zemlje kod Zah 12,12 označuje probuđenje na obraće-

nje i pokoru. Krist je dakle htio govoriti o obraćenju naroda, kao što je Zaharija govorio o obraćenju plemena Izraelovih.

Tako Matejev tekst postaje sasvim jasan: otvoreno opisuje razorenje Jeruzalema i bijeg "Ostatka" koji će oblikovati Crkvu, a poslije tih događaja naviješta "gledanje vjerom" koja će "gledati" Uskrslog. Pod tim se misli na spoznaju Krista po sakramentalnim znakovima, poglavito po Crkvi, i na obraćenje naroda.

Preostaje r.29. Mnogi ga egzegete direktno povezuju s r.25. Opis Dana Jahvina u tom bi se slučaju odnosio na sud Sionu a ne na opći sud.

Konačno glas trublje o kome govori r.31 ne treba uzeti u materijalnom smislu (isto smo to rekli i za "znak" što se spominje u r.30): riječ je o glasu vjesnika Evanđelja koji se uspoređuje s trubljom koja saziva židovska plemena. Zar nema Crkva zadaću da ujedini sve narode u Kraljevstvo: Iz 66,18-19; Mt 12,3o + Hebr 12,22-23 + Otkr 7,1-9 + Mt 13,3o-47 + Dj 2,5-11 kao što je hebrejska trublja sazivala izraelska plemena za velike blagdanske sastanke: Zah 2,1o + Pz 3o,44.

Današnje evanđelje donosi samo prvu od usporedbi koje govore o tome da će se ovo što je navješteno uskoro obistiniti. To je usporedba sa smokvom. Nakon te usporedbe slijedi: tema o tatu - o gospodaru kuće - o deset djevica itd.

Parabola o smokvi ne pruža nikakvu teškoću. I sama aluzija na "ovu generaciju" postaje vrlo jasna sa stanovišta naše analize, tj. ako se radi samo o razorenju Jeruzalema: to je onda bila Kristova generacija.

Evanđelje dakle govori o svršetku Jeruzalema koji se predstavlja kao Dan Jahvin. Nakon Babilona i mnogih drugih osuđenih gradova i Jeruzalem je stigla Božja kazna, pridržana za svako ostvarenje Grada Zla. Znak Sina Čovječjeg koji se objavljuje očima vjere, nakon propasti Jeruzalema znak je oko koga će se izvršiti skupljanje svih naroda. To Jeruzalem nije mogao ostvariti a bit će ostvarivo jedino u dan kad će ovaj grad biti obvezan da odbaci svaku takvu pretenziju. Umjesto Jeruzalema povijesnoga grada - koji nije uspio postati gradom sjedinjenja čovječanstva - Krist je sagradio novi Jeruzalem, Crkvu koja će to ostvariti.

IMAKULATA
Lk 1, 26-28

Ukazanje anđela Gabrijela daje ton cijeloj sceni Navještenja. Prema Dan 8-9 Židovi su smatrali Gabrijela vjesnikom posljednjih vremena. Židovska i babilonska kozmologija gledala je u ovom arkanđelu čuvara "vatre" koja je simbol eshatološkog Dana Jahvina. Prema tome, njegova pojava u kući Marijinoj daje do znanja da su posljednja vremena već otpočela. Judaizam je smjestio Gabrijela s ognjenim mačem pred vrata zemaljskog raja(Post 3,24); njegovo ukazanje daje naslutiti da će od sada biti za ljude opet otvorena vrata raja.

Prizor se odvija u skromnoj Nazaretskoj kući. Luka naime navještaju rođenja Ivana Krstitelja, koji se svečano zbio u hramu, suprotstavlja navještenje Mariji, koje se odvijalo u tajnosti siromašne duše i u prezrenoj pokrajini kakvom smatrahu Galileju (Iv 1,46 + 7,41). Čini se kao da Luka neposredno također suprotstavlja Jeruzalemu Djevicu Mariju: kao da bi odličja svetog grada imala baštiniti Marija.

Anđelov pozdrav zaslužuje da se prevede preciznije nego li to obično biva: "Zdravo = Pozdravljam te". Pa i "Veseli se" bilo bi od već banalno, da anđeo nije dodao: "Veseli se ... Gospodin je s tobom". Ovako formuliran pozdrav nalazimo često u proroka na adresu Je-

ruzalema da mu navijeste skori dolazak Mesije: Zah 9,9 + Sof 3,14. Anđelove riječi sadrže, dakle, u sebi mnogo više od običnog pozdrava. I u njima se može prozreti da se na Djevicu Mariju prenose privilegiji koji su do sada bili pridržani Jeruzalemu.

Budući da stari Jeruzalem nije bio kadar ostvariti proročanstva njemu upravljena (da dočeka svoga Gospodina, da se otvori svim narodima), Bog je odlučio da podigne novi Sion: djevicu Mariju - jedini vjerni "Ostatak" prvog Siona. Proročanstva više nisu upravljena materijalnom biću nego osobi.

Izraz "Gospodin s Tobom" sigurno skriva misterij začeća, jer paralelni izraz kod Sofonije "Gospodin je usred tebe" (Sof 3,14) doslovno znači: Gospodin je u tvojoj utrobi.

Izraz "milosti puna" kasnija je teologija protumačila u smislu koji vjerojatno nije bio izričito u misli sv. Luke. Po Luki to bi značilo da je djevica "dražesna" i to u zaručničkom rječniku. Takva je Ruta za Boza (Rut 2,2 + 1o,13)), Estera pred Asircima(Est 2,9.15.17 + 5,2.8 + 7,3 + 8,5), sve žene u očima svojih muževa (Posl 5,19 + 7,5 + 18,22 + Pj 8,1o). Ovaj je ženidbeni kontekst pun biblijskih uspomena: Bog već dugo vremena traži zaručnicu koja će mu biti vjerna. Stare se zaručnice odrekao (Oz 1-3), ali hoće da se ponovno "zaruči". I kada je Marija bila čula od Anđela taj, inače čest izraz koji se upotrebljavao među zaručnicima, shvatila je

da Bog s njome hoće ostvariti misterij svadbe obećane u Starom Zavjetu. Ovaj će se misterij ostvariti na nečuven način jer će se dvije naravi - božanska i ljudska - ujediniti u osobi Marijina sina i to mnogo jačim vezom nego li se ujedinjuju duše i tijela u bračnom zagrljaju.

Evanđelje današnjeg dana tim riječima nadodaje jedan dio fraze koju nalazimo samo u Vulgati: "Blagoslovljena si". To je stvarno riječ Elizabetina kod Pohođenja; ali kasniji su dokumenti tu riječ i ovamo prenijeli, bez sumnje pod utjecajem molitava kao što je naša "Ave Maria". Međutim, to što je ova fraza spojena s prošlim retkom, ima svoju važnost za mariologiju. Elizabeta se inspirirala pohvalom koju u SZ-u čitamo na adresu Jahele, pobjednice nad neprijateljem (Sud 5, 24-27). Ta je žena usmrtila neprijatelja razmrskavši mu glavu, kao što je to bilo obećano da će učiniti jedna Evina potomkinja (Post 3,15). Dosta je slična pohvala upućena kasnije i jednoj drugoj pobjedonosnoj ženi: Judit (Judit 14,7). Zato je u ovom pokliku prisutna biblijska tema o ženi pobjednici nad zlom i neprijateljem.

Ovo malo evanđeoskih redaka razvijaju cijelu biblijsku teologiju Marijina misterija. Ona je žena posljednjih vremena; ona je zamijenila Jeruzalem da ostvari obećanja univerzalnosti i proročanstva plodnosti. Ona to ostvaruje u misteriju svadbe s Bogom, čime je

okončano otpuštanje prve zaručnice. Ona to ostvaruje i svojom pobjedom nad neprijateljem. Zbog toga je Marija "dražesna". ne samo zbog svoje fizičke ljepote, nego zbog daleko dubljeg razloga - zbog one iste ljepote koju joj je Bog pribavio i po kojoj je ona postala dostojnom da bude majka Sina Božjega.

SVIJEĆNICA
Lk 2,22-32

Marija odlazi u hram da se "očisti": Lev 12,2-8; nosi sa sobom svog Sina da ga iskupi: Izl 13,11-13 + 22,28-29 + Lev 5,7. Evanđeoski izvještaj vrlo uporno ističe da su Isusovi roditelji vjerno opsluživali zakon: Lk 2,22.23. 24.27.39. To se toliko naglašava, da se možemo pitati, nisu li ti reci, dodano u judeokršćanskoj sredini prvotnom i jednostavnijem izvještaju: ups. Mt 5,17-2o + Lk 16,14-18 + 17,14 + Mt 17,24-27. Luka pokazuje da su oni učinili i više: Krist nije samo "iskupljen", nego "prikazan" ili "žrtvovan" što nije bilo u zakonu predviđeno. Luka bez sumnje podsjeća na posvećenje Samuela službi Božjoj: 1 Sam

1,11.22-28.

Prvo i drugo poglavlje sv.Luke sastavljeno je na način tzv. "midraša": izvještaj je satkan tako da se događaji pripovijedaju tekstovima SZ-a, čime ih se osvjetljuje a ujedno pokazuje da su proročanstva ispunjena. Vrlo se često tu navodi tekst Mal 3,1.23-24 = Lk 1,16-17-76. Za Luku, Ivan Krstitelj je onaj "anđeo" poslan pred licem Gospodnjim da ponovo povrati srce sinova njihovim očevima, a Isus - on je taj Gospodin. Evo dodira:

a) Mal 3,1: Gospodin će doći u svoj hram.
   Lk 2,22: oni su donijeli Isusa u Jeruzalem da ga prikažu Gospodinu.
b) Mal 3,1: Gospodin koga vi tražite.
   Lk 2,25: (Simeon)... je očekivao utjehu Izraelovu...
   2,38: onima koji su očekivali otkupljenje Jeruzalema.
c) Mal 3,2.17.19.21: Dan Jahvin
   Lk 2,25: kad su se navršili dani
d) Mal 3,18.20: dan pravednih
   Lk 2,25: taj je čovjek bio pravedan i pobožan.
e) Mal 3,19: dan svjetla.
   Lk 2,32: Svjetlo da rasvijetli pogane.
f) Mal 3,3-4.6-10: najavljuje novo prinošenje koje će zamijeniti krive žrtve.
   Lk 2,22: prikazali su Isusa i žrtvovali su žrtvu,...

g) Mal 3,12: narode... poganske.
   Lk 2,32: narode... poganske.

Pojedini se detalji ove skice mogu učiniti proizvoljnima, ali odvagnuti u cjelini postaje jasno kao dan: za Luku je prikazanje Isusa u hramu pojava Jahvina u svom hramu, kako je to bio obećao Malahija. Ovaj Dolazak znači dijeljenje pravednih od zlih i ustaljenje novog tipa žrtve. Osim toga, Marija i Isus u hramu ne susreću svećenike, kako bi se očekivalo, nego posebno pravednike - prvijence novog tipa žrtve. Primajući Krista, hram Jeruzalemski je zasjao novim svjetlom kakvog nije primao od formalističkih žrtava. On se otvara svim narodima. Štoviše, treba također reći: Krist je novi hram.

SV. JOSIP RADNIK
Mt 13,54-58

Nakon svog djelovanja po Galileji Isus se vraća u Nazaret gdje u zborници poučava narod. Homiliju je izradio na odlomak proroka Izaije: Lk 4,16-28. Njegovi su sugrađani zadivljeni njegovom mudrošću: gdje je taj tesarov sin mogao primiti takav odgoj? Oni naime nisu dokučili jedno: ako Isus nije postigao mudrost ljudskom poukom, to znači da je njegova pouka božanskog porijekla. Osim toga, Isusa su vidjeli u siromašnoj kući. Poznaju sve ukućane i sve pojedinosti: kako može dakle Isus pretendirati na naslov Mesije koji je - po njima - imao neočekivano nastupiti?

Ovdje Marko ima umetak da istakne Isusovu obitelj koja se također, kao i sugrađani, sablažnjava. Na tu opoziciju samih rođaka Matej jednostavno aludira u Isusovu odgovoru: "Prorok je štovan svagdje, osim u svojem kraju i u svojem domu": r. 57; usp. Iv 4,44. Ovo prikriveno protivljenje Evanđelja Isusovoj obitelji (Mt 12,46-5o), makar se obitelj shvatila u općenitom smislu klana ("braća" se često uzima u tom smislu: Post 13,8 + 14, 16 + 29,15 + Lev 1o,4 + 1 Dn 23,22), vjerojatno vuče svoje porijeklo iz nastojanja koja su postojala u prvotnoj kršćanskoj zajednici između pripadnika dinastičkog poimanja Isusove sukcesije (sukcesija po tijelu: Jakob) i pripadnika karizmatičkog poimanja (hijerar-

hija po Duhu: Petar).

Veze rodbinstva i susjedstva nisu nužna priprava duše za spoznaju Mesije. S druge strane, Gospodinova je obitelj siromašna i prezrena i ne može pretendirati na neku važnu ulogu u planu spasenja. Karakteristika je Isusova djelovanja davati takvom siromaštvu posebno spasiteljsko značenje: da pokaže kako se spasenje ne ostvaruje na temelju izvanrednih događaja, znakova božanske moći, nego ga ostvaruje Bog koji prihvaća cijelo čovječanstvo u svojem siromaštvu, Gospodin je htio živjeti "skriveném životom", podvrgnut zakonima ljudskim, zakonima obitelji sa svojim nesuglasicama, i podvrgnut zakonu rada sa svojom nevoljom.

SV. PETAR I PAVAO
Mt 16,13-19

Isus hoće kod svojih učenika izazvati ispovijest vjere u svoje mesijanstvo. Prema Marku i Luki, sami apostoli ispovijedaju da je Isus pravi Krist, pošto su odbacili druge moguće hipoteze: hipotezu novog Krstitelja i novog Ilija. Ne ostavši dužan ispovijesti vjere, Krist je neposredno prešao na naviještanje svoje muke.

Kod Mateja naprotiv, ispovijest vjere nadilazi samo priznanje mesijanstva i priznaje, više ili manje jasno, božanstvo Kristovo. Ta je ispovijest na neki način nagrađena investiturom Simona za Stijenu Crkve.

Čini se da se kod Mateja nalazi prvotna verzija. Shvatljivo je naime što Marko ne opisuje u detalje ispovijest vjere u svim njenim dimenzijama, jer je više zauzet da pokaže da učenici nisu shvaćali nadnaravno mesijanstvo Kristovo (Mk 6,52 + 8,17-21 + 9,32 + 10,32). Osim toga, sama struktura Matejeva odlomka dosta je jak argumenat u prilog njegove originalnosti.

A	B
r.13: Kristovo pitanje	r.21: Kristovo pitanje
r.16: intervencija Petrova	r.22: Intervencija Petrova
r.17: Božje misli, a ne ljudske	r.23: ljudske misli, a ne Božje

r.18: ti si stijena Crkve

r.23: Ti si, Petre, spoticaj za me.

Odlomak je dakle vrlo dobro struktuiran i obrađuje dva značenja riječi Petra, što se može dobro vidjeti ako se i udaljimo od aramejskog originala. Može se dakle vjerovati originalnosti teksta našeg evanđelja. Ono u biti donosi promjenu imena Isusa i Petra. Petar pridaje Kristu naslov Mesije i sina Boga živoga; Isus daje Petru mesijanske naslove i funkcije kao: "Petra-stijena" i "vlast ključeva" (usp. Iz 22,19-22), kao i božanska ovlaštenja, kao vlast "vezati i razrješivati".

Petar međutim u Kristu ne gleda više Slugu koji trpi, i zato mu Isus pridaje novi naslov: "kamen spoticaja" (r.23).

VELIKA GOSPA
Lk 1,41-50

ki jako odgovara da u događajima djetinjstva Kristova i u događajima djetinjstva Crkve (Lk 1,25.35.41.67 + 2,25 + 3,16.22 + 4,1.18 + 10,21 + 11,13 + 12,10-12) otkriva akciju Duha, jer je akcija dokaz početka mesijanskih vremena (Dj 2,16-17).

Akcija Duha u Elizabeti potvrđena je time što je zaigralo dijete u njenoj utrobi. To što je dijete veselo zaigralo, u kršćanskoj je sredini shvaćeno u mesijanskom značenju. U tome su naime gledali karakteristično obilježje mesijanskih vremena: Lk 1,14.28.47 + 2,10. Nije li već Malahija navijestio da će se zbog oslobođenja Izraela (Ps 113/114,4-6) "pred licem Gospodnjim" u mesijanskom izbavljenju ponoviti pojava, kao u doba oslobođenja iz Egipta, da su se brda "tresla": Mal 3, 20-23? Veseli "ples" Ivanov kod dolaska Gospodina doziva također u pamet kako je David igrao ispred kovčega zavjetnog: 1 Sam 6,14-18. Elizabetin je proglas izrečen vrlo svečanim tonom i riječ kojom to Luka započinje ("poviče jakim glasom") pripada rječniku u vezi s liturgijom Kovčega Saveza: 1 Dn 16,4 + 15, 3 + 5,13. Liturgija kovčega saveza utkana je upravo u temelje ovog izvještaja: Elizabeta se služi gotovo istim riječima koje je i David govorio prilikom dočeka Kovčega = 2 Sam 6,9.

Moglo bi se još uspoređivati Mariju i Kovčeg Saveza. Ovo međutim ne bismo mogli povezati s liturgijom današnjeg dana (npr. boravak od tri mjeseca u kući koja je poslije bila obilno blagoslovljena = Lk 1,56 i 2 Sam 6,11.

Poredite teme o kovčegu, glavnu nit evanđeoskog pripovijedanja sačinjava tema o pobjedonosnoj ženi. Elizabeta na to aludira kada blagoslivlje Mariju i njena sina. Tekst je inspiriran Deborinim hvalospjevom upravljenim Jaheli (Sud 5,2-31), ženi pobjednici nad neprijateljem naroda. A podsjeća i na pjesmu pohvalnicu jednoj drugoj ženi - Juditi: Judit 13,17.18 + 15,9-10.

J u d i t a	M a r i j a
Budi blagoslovljena nad sve žene	Blažena si nad sve žene
.....	.....
Blagoslovljen bio Gospod!	Blagoslovljen plod utrobe tvoje!

Naroda u borbi protiv Sotone ne vodi više Kovčeg, nego slabašna žena koja je u borbi s njime izašla kao pobjednica.

Evanđeoski odlomak završava prvim retkom Magnifikata, pobjedonosne pjesme u najuzvišenijem smislu; u njoj provire vječna pohvala koja će biti upravljena Mariji, aplicirajući na nju (Mal 3,12.).

Evanđelje je dakle prožeto militarističkim duhom: tu čujemo teme o Kovčegu Save-

za, o ženi pobjednici nad Holofernom i himan o novoj Juditi. Uistinu, do pobjede se više neće doći oružjem, nego milošću Božjom koji svoja čudesa izvodi služeći se slabošću stvorenja.

BLAGDAN KRISTA KRALJA
Iv 18,33-37

Kao i sinoptici, i sv. Ivan naglašava jednu od glavnih optužbi koju su Hebreji podigli protiv Isusa: prisvajao si je kraljevsko dostojanstvo. Oni su pokrenuli to pitanje sigurno u nadi da će Pilat reagirati kao dobar imperatorski zastupnik: Lk 23,2. Međutim, dok se sinoptici zadovoljavaju Kristovom šutnjom (sigurno zato da ga stave uz bok šutnji Sluge koji je trpi - prema Iz 53,7), Ivan je htio da razvije dijalog između Isusa i Pilata na temu o kraljevstvu.

Pitanje koje je postavio Rimljanin Pilat moglo je biti dvolično. Da mu ispravno odgovori, Krist je trebao razlikovati pojam kralja Židovskog u smislu kako to shvaćaju Rimljani i pojam kralja Mesije koji je kralj u sasvim drugom smislu. Istom pošto je pokazao da zna da pitanje ne dolazi od Pilata nego od Židova. Isus će moći odgovoriti bez straha da će se njegova misao dvosmisleno shvatiti.

Prema uobičajenom Ivanovu stilu, odgovor je Kristov donešen u ritmičkoj formi. U centru odgovora je tema kraljevstva; ta tema nije tipično ivanovska; o njoj Ivan govori samo jednom: 3,3-5. Možemo, dakle, biti sigurni da nam evanđelista prenosi dijalog u njegovoj izvornoj događajnosti. Ipak Ivan smješta temu u opću dijalektiku svog evanđelja: razlikuje naime ono što je od ovog svijeta i ono što nije od ovog svijeta = Iv 8, 23 + 17,14.

Pilat nema vjere koja bi mu omogućila da shvati razliku između te dvije realnosti. Zato se on zaustavlja samo na jednoj riječi u Isusovu odgovoru: "Dakle, ti si kralj?" Isus odgovara potvrdno, ali se odmah zadržava na tumačenju sadržaja tog kraljevstva, a definicija tog kraljevstva je tipično ivanovska: "Ja sam zato došao na ovaj svijet: da svjedočim istinu" (Iv 1o,1o i Iv 3,32;5,33) tj. da obznanim svijetu što ja znam o samom božanskom životu. Prema sv. Ivanu, istina (stvarnost) to je sam božanski život (1 Iv 3,19). Pilat međutim nema Ivanove vjere. On se opet zaustavlja na toj dvoznačnoj riječi koju on tumači prema rimskim filozofima.

Ovaj tekst dakle tvrdi Kristovo kraljevsko dostojanstvo a ujedno tumači značaj to-

ga kraljevstva ukoliko pripada božanskom svijetu. Tako Ivan u svom evanđelju bilježi pokušaj refleksije prvih kršćana. Sinoptici su Kristovo kraljevsko dostojanstvo izvodili iz njegova mesijanskog karaktera (usp. Uzašašće i uskrsnuće kod Mateja i u knjizi Djela apostolskih). Zato to kraljevstvo ima kozmičke značajke. Ivan međutim ide još dalje pokazujući da je to kraljevstvo povezano sa samim božanskim izvorima Kristovim.

Bit će korisno smjestiti opisani prizor današnjeg evanđelja u shemu koju smo u našem komentaru predložili za evanđelje Svetog petka.

BLAGDAN SVIJU SVETIH
Mt 5,1-11

Krist je ova blaženstva izrekao proročkim tonom u kratkim formulama koje su naviještale nastup Kraljevstva koje je Izaija bio prorekao, a u kojem će siromašni, ponižani, ogladnjeli postići mesijansko spasenje: Iz 58,6-10 + 61,1-3 + 49,8-13 itd. Blaženstva su, dakle, htjela naglasiti da su mesijanska vremena s Kristom već nastupila i da su već izbrojeni oni koji će biti privilegirani u tom kraljevstvu.

U Lukinoj redakciji malo je zasjenjen proročki ton: više se ne vidi prvotno eshatološko značenje blaženstava, jer mu je Luka pretpostavio sapijencijalnu pouku obećavajući siromasima prekogrobnu nagradu. Sv. Luka tumači prvotna blaženstva u svjetlu Kristovih pouka o siromaštvu i upotrebi bogatstva kako bi podao apologiju socijalne klase iz koje su potekli prvi obraćenici: Dj 4,34 - 5,11.

U Matejevoj verziji koja nas ovdje više zanima imamo drugo usmjerenje. Evanđelista je zainteresiran za moralno produbljenje Evanđelja; zbog toga blaženstva tumači u funkciji "nove pravednosti", u duhu govora na gori.

Siromasi, koji su u prvoj (Isusovoj) redakciji bili uživaoci mesijanskog kraljevstva i koji kod Luke predstavljaju prave siromahe, kod Mateja su to oni koji su korisnici obećanja, ali ne više zbog njihova siromašnog položaja, nego zbog njihova duhovnog stava prema eventualnom bogatstvu, ili prema svom siromaštvu.

Dok su progonjeni - žrtve događaja u kojima su Židovi gledali početak novih vremena - prema sv. Luki privilegirani u budućem kraljevstvu, Matej zadire više u sam temelj stvari i zahtjeva da ti progonjeni budu "progonjeni radi pravednosti" a ne samo da budu pritisnuti kakvom tjeskobom! Matej u istom smislu korigira i blaženstvo gladnih. Izai-

ja ih je gledao kao privilegirane u budućem kraljevstvu: Iz 49,6-13. Luka pod njima misli na stvarno gladne kruha (vidi parabolu o bogatašu i Lazaru), dok Matej i opet moralno produbljujući u njima gleda "gladne pravednosti".

Nadalje, Matej produbljujući tu nauku dodaje četiri blaženstva kojih Luka nema; sva su blaženstva usmjerena u istom smislu: blaženi krotki = vjerojatno je to jednostavno ponavljanje "blaženi siromašni", jer u aramejskom postoji samo jedna riječ koja u isto vrijeme znači "siromašan" i "krotak", ali je zanimljivo primjetiti da Matej, ponavljajući izraz drugiput neposredno prelazi na duhovnu razinu blagosti. Nadalje, Matej dodaje "Blaženi mirotvorci" (ili bolje: mironosci) i konačno "blaženi čista srca" (aluzija na običa je zakonske čistoće koje su omogućivale "vidjeti Boga u hramu" i koje su zamjenjivale duhovnu čistoću).

Konačno, evo posljednje modifikacije što je Matej uveo u svoj izvještaj: dok je Luka razdijelio blaženstva na "sada" i "ubuduće", Matej je ispustio tu vremensku razliku. Kraljevstvo je već tu za onoga koji ga zna prihvatiti kršćanskim životom koji je u skladu s pravednošću.

K A Z A L O

U originalnom izdanju, gdje se osim nedjeljnog evanđelja nalaze i druga tumačenja misnog teksta, svaka nedjelja je usredotočena oko jedne teme. Prenosimo u naše kazalo tu temu.

Predgovor 3

NEDJELJE ADVENTA
Prva = Vrijeme i vječnost..... 7
Druga = Siromašna sredstva u Crkvi.. 11
Treća = Putovi spasenja..... 13
Četvrta = Crkva i Svemir 15
BADNJAK 17
BOŽIĆ = Dijalog Crkve u svijetu 19
NEDJELJA PO BOŽIĆU = Kršćanin i sloboda..... 26
OSMINA BOŽIĆA..... 28
IME ISUSOVO..... 29
BOGOJAVLJENJE = Univerzalizam vjere..... 31
SV. OBITELJ..... 34
KRŠTENJE ISUSOVO..... 36

NEDJELJE PO BOGOJAVLJENJU
Prva = Tražiti Gospodina..... 39
Druga = Znak vina..... 39
Treća = Značenje čudesa..... 42
Četvrta = Strah Božji 44
Peta = Lagani razvoj kraljevstva..... 46
Šesta = Obilje 49

Sedamdesetnica = Pripadnost Crkvi 5o
Šezdesetnica = Sjeme riječi 53
Pedesetnica = Putovanje u Jeruzalem 56
PEPELNICA = Vrijednost posta... 59

NEDJELJE KORIZME
Prva = Četrdeset dana..... 62
Druga = Kršćanski zakon..... 65
Treća = Duh zla 68
Četvrta = Znak kruha 7o
I Muke = Duhovna žrtva Kristova..... 73
II Muke = Poniženje Kristovo..... 75
SVETI ČETVRTAK= Znak gozbe.... 81
SVETI PETAK = Vazmeno Janje... 84
USKRSNO BDIJENJE = Kršteni u Krista..... 88
U S K R S..... 89
Kroz osminu Uskrsa..... 9o

NEDJELJE PO USKRSU
Prva = Znakovi Gospodinovi..... 96
Druga = Pastirska vlast u Crkvi..... 99
Treća = Značenje trpljenja..... 1o1
Četvrta = Parakletos..... 1o4
Peta = Uskršnji moral..... 1o7
PREDVEČERJE UZAŠAŠĆA..... 1o9
U Z A Š A Š Ć E 111
Šesta = Opozicija svijeta 113
PREDVEČERJE DUHOVA..... 115
D u h o v i = Novi Savez..... 116
Kroz osminu Duhova..... 118
PRESVETO TROJSTVO..... 125

NEDJELJE PO DUHOVIMA
Prva = Nasljedovati Boga..... 128
TIJELOVO = Od smrti u život 131
Druga = Zajednica siromašnih..... 133
PRESVETO SRCE ISUSOVO..... 137
Treća = Milosrđe Božje..... 139
Četvrta = Nade ljudske i krš.ufanje 141
Peta = Ljubav i žrtva..... 143
Šesta = Svaka nedjelja je Uskrs.... 146
Sedma = Kršćanska djelotvornost.... 149
Osma = Tijelo i duh..... 151
Deveta = Problem Hebreja..... 155
Deseta = Opravdani vjerom..... 158
Jedanaesta = Slušati i proglašavati Riječ..... 16o
Dvanaesta = Posljednja vremena..... 162
Trinaesta = Vjerovati u obećanja... 165
Četrnaesta = Dva puta..... 167
Petnaesta = "Iščekujem uskrsnuće".. 169
Šesnaesta = Nedjeljni sastanak 172
Sedamnaesta = Najveća zapovijed.... 174
Osamnaesta = Pobjeda nad grijehom.. 179
Devetnaesta = Obući Boga..... 18o
Dvadeseta = Što znači "vjerovati"? 186
Dvadesetiprva = Kršćaninovo naoružanje..... 188
Dvadesetidruga = Molitva u ime Gospodinovo..... 189
Dvadesetitreća = Građani neba..... 192
Dvadesetičetvrta = Novi Jeruzalem.. 193

....

IMAKULATA..... 200
SVIJEĆNICA..... 203
SV.JOSIP RADNIK..... 206
SV.PETAR I PAVAO..... 208
VELIKA GOSPA..... 210
BLAGDAN KRISTA KRALJA..... 212
BLAGDAN SVIH SVETIH..... 214